

TARTALOM Mécses a te igéd

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA: *Mint az örökösök* 201

Figyelő

Lelki nevelés – esély a holnap számára 202

Interjúk

SZLAUKÓ ORSOLYA – TÓTH ORSOLYA: „Az életre bátorítás alapfeladat”.
Interjú Bodó Sárával 202

TÓTH ORSOLYA: *Szabadságban és közösségben. Interjú Rozs-Nagy Szilviával* 205

GYÖRFI JUDIT: *Elfogadás, jelenlét, gondoskodás, tanúságtétel.*
Beszélgetés Bárány Béla római katolikus plébánossal 207

Előadás

DEJCSICS KONRÁD OSB: *A moduláris hittanoktatás. A hitoktatás
rendszerének megújítása a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban* 209

Csoport-összefoglalók

BARANYAYNÉ ROHN ERZSÉBET: *Mit tehet a gyülekezet a keresztény
nevelésért – a lelkész szemszögéből?* 215

BÁRDOSSY TÍMEA: *Mit tehet a gyülekezet a keresztény nevelésért
– a gyülekezeti munkatárs szemszögéből?* 216

HACHBOLD ÉVA: *Mit tehet az óvodapedagógus a keresztény nevelésért?* 217

HALLGATÓNÉ HAJNAL JUDIT: *Mit tehet az iskolavezetés
a keresztény nevelésért?* 218

DEÁK LÁSZLÓ: *Mit tehet a gyülekezet a keresztény nevelésért
– az iskolalelkész szemszögéből?* 219

KODÁCSY-SIMON ESZTER: *Új kihívás: etika- és hitoktatás* 220

Igehirdetés-pályázat

NÉMETH ZOLTÁN: *Isten szeretete (Ézs 61,1–2)* 222

GYÓRI JÁNOS SÁMUEL: *A lenullázott bűnszámláló (Lk 12,1–7)* 223

Isten vonzásában. Ízelítő a készülő Szélrózsa-kötetből 226

Az igehirdető műhelye

GERŐFINÉ BREBOVSZKY ÉVA: *Szentháromság ünnepe után
2. vasárnap (Jn 7,40–53)* 227

PERCZE SÁNDOR: *Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap (Lk 15,11–32)* 230

ASZTALOS RICHÁRD: *Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap (Filem 4–16)* 234

BOLBA MÁRTA: *Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap (ApCsel 9,1–20)* 237

Mint az örökösök

■ SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

„*Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot.*” A Hegyi beszéddel kezd ismerkedni hittanosok csoportja egy fővárosi gyülekezeti teremben. Nyolc-tíz éves fiúk morzsolgatók focitól izzadt kézzel a Biblia lapjait. Tibin látszik, valami szöveget ütött a fejébe. „Min gondolkozol, Tibikém?” „Á, semmi.” „De látom, hogy valamin töprengsz. Mondjad!” „Nem merem.” „Nyugodtan mondhatod.” „Ha van mennyország és pokol, az lehet igazság, de akkor meg az nem igaz, hogy Isten minden embert szeret. Ha annyira szeret, akkor nem lehet pokol!” Elkezdődik a közös töprengés. Vannak vélemények. „És azt minek éreznéd, ha tömeggyilkosok a mennyországba jutnának...?” „Na jó, az tényleg nem lenne igazság... Akkor mégiscsak van pokol, de nem tarthat örökké. Mert mi van, ha megjavulnak, és az Isten szeret minden embert?”

Gyerekeket tanítunk. Gyülekezetben és iskolában. Bízunk benne, hogy jövő szeptembertől bővülnek a lehetőségeink. Több gyereknek fogjuk megtanítani a keresztény hit és élet alapigazságait. És több gyerekkel fogunk töprengeni megválaszolhatatlan nagy kérdéseken. Az élet határkérdésein. Rányitjuk a szemüket, hogy észrevegyék ezeket az igazi kérdéseket. Megtanítjuk nekik a szavakat, hogy birtokában legyenek a szókinsznek, és feloldjuk a nyelvüket, ne legyenek gátlásosak. Merjék kimondani a kérdéseiket és a gondolataikat. Mintha idegen nyelvet tanulnának.

Óriási a lehetőség. Ezekből a focizó, majd Bibliát lapozgató gyerekekből lehetnek olyan felnőttek, akik észreveszik a rohanó élet erkölcsi döntést igénylő helyzeteit, és tudják, mert kipróbálták, hogy érdemes feszegetni a határkérdéseket. Érdemes *merni* kérdezni. Ettől vagyunk emberek.

Mert hát Ő is erre tanít. Néhány alapigazságra és sok-sok töprengésre. Hírt ad a Biblia például arról, hogy Dávid király egy szerencsétlen pillanatban népszámlálást rendel el. Ez a cselekedet később az Istennel szembeni bizalmatlanság jeleként értékelődik. Dávid inkább a saját, pontosan felbecsült katonai erejében bíz, mintsem Istenben. Isten emiatt őt és népét keményen megbünteti. Fontos a történet. Két helyen is közli az Ószövetség. Sámuel második könyvében maga Isten az, aki népszámlálásra ingerelte Dávidot, cselekedetének motivációja pedig nem más, mint a nép elleni haragja (2Sám 24,1).

Megdöbbenő módon a Krónikák könyve viszont úgy számol be ugyanerről az eseményről, hogy a Sátán indította Dávidot a népszámlálásra (1Krón 21,1). Elgondolkodtató, hogy a Biblia szerzői egymás mellett hagyták ezt a két szöveget. Így ment át minden redakciós, kanonizációs folyamaton (jó néhány más, feszültséget hordozó társával együtt). Miért van ez? Miért nem dolgozza el a Biblia a nyilvánvaló ellentmondásokat? Olyan nehéz, egyben sarkalatos kérdésről van itt szó, amely azt firtatja, honnan kerül a gonosz a világunkba. Honnan jönnek a negatív indítatások? Felelős-e Isten a világban jelenlévő rosszért vagy nem? A Biblia egyértelműen felteszi a kérdést. És ugyanolyan egyértelműen nyitva is hagyja. Ha csak 2Sám 24-et hagyná meg válaszként, akkor letenné a garast. Azt mondaná, Isten a felelős minden rosszért, ami a világban történik. Ez rettenetes tudat volna, minden bizalom és remény elvesztése valamenynyire szenvedő ember számára. A második válasz egy vágással elválasztaná egymástól Istent és a rosszat. Ám ugyanezzel az éles mozdulattal azt is állítaná, van még egy hatalom Isten mellett, aki tőle függetlenül cselekszik! Nem szeretnék ennek tudatában élni... A Biblia azonban egymás mellett hagyja a két választ. Ez ugyan sohasem nyújt az ember számára egyszer s mindenkorra kielégítő választ, de folyamatosan arra ösztönöz, hogy szüntelen párbeszédben maradjunk Istennel. Megérinthetjük a határainkat. Észrevehetjük azokat a kérdéseket, amelyek feszítően fontosak, életünk bizonyos pontjain sorsszerű, döntő kérdések, ám ezen a földön soha nem fogunk igen/nem típusú választ találni rájuk. Ez a tapasztalat ösztönözhet arra is, hogy dobjunk sutba a problémákat, és éljünk úgy, mintha nem léteznének. De ösztönözhet arra is, hogy kérdezzünk. Nem mástól, Istentől. Merjünk kérdezni. Mert ő is meglátja a tekintetünkön, hogy kérdések aggasztanak. És bizony ő is rákérdez: min töprengsz ilyen mélységesen? Merd kimondani! Hiszen azért vagyunk emberek, hogy az élet nagy kérdéseiről együtt töprengjünk, és a dialógus közben megdöbbenő módon növekedjen és mélyüljön a bizalmunk az iránt az Isten iránt, aki folyamatos kommunikációban áll velünk.

Isaac Newtonnak van egy mondata, amely irányadónk is lehet: „Ne úgy olvasd a Bibliát, mint ahogyan az ügyvéd olvassa a végrendeletet, hanem úgy, ahogyan az örökös.”

Lelki nevelés – esély a holnap számára

► Nagy érdeklődés övezte idén az Evangélikus Hittudományi Egyetem Dies academicus (a tudomány napja) nevű rendezvényét. A tudományos konferencia a hitoktatást és a keresztény nevelést helyezte középpontjába. A 2011 decemberében elfogadott új köznevelési törvény jelentős változást hoz a hitoktatás világába. 2013 szeptemberétől felmenő rendszerben, kötelező tantárgyként vezetik be az általános iskolai oktatásba az erkölcsstant, illetve ennek alternatívájaként a hit- és erkölcsstant. Az új szabályozás komoly kihívást, egyben nagy lehetőséget jelent az egyházak számára a hitoktatást illetően. Ezt az új helyzetet igyekezett végiggondolni az EHE konferenciája. A *Lelkipásztor* közlése a konferencián elhangzott egyik előadást, interjúkat közöl a konferencia kerekasztal-beszélgetésének résztvevőivel, a testvéregyházak hitoktatásért felelős képviselőivel, továbbá összefoglalja a csoportbeszélgetések témáit és eseményeit.

INTERJÚK ◀

„Az életre bátorítás az alapfeladat”

Interjú Bodó Sárával

– *Kérem, fogalmazza meg ars poeticáját a hitoktatással és a keresztény neveléssel kapcsolatban!*

– A beszélgetésben csak az áldást, a katekézis áldás voltát említettem, azt, hogy áldásközvetítőnek kell lenni. De ha ezt bővebben gondolom végig, akkor egy számomra nagyon fontos szempontot kell megemlítenem: én a katekézist úgy látom, hogy életre bátorítónak kell lennie. A hitismeret nagyon fontos, és a hiteles információ is elmaradhatatlan a hitoktatás folyamatából, de ha megkérdezzük, hogy mikor szeretnénk, hogy a hitismeret beérjen, és abból valamiféle hit legyen, akkor elbizonytalanodunk. Látjuk, hogy a gyerekek befejezik az általános iskolát vagy a középiskolát, és elmaradnak, kimaradnak. Én úgy gondolom, ennek az egyik oka az, hogy nem élet-szerű a hitoktatásunk. Életszerű akkor lesz, hogyha komolyan vesszük, hogy az életkompetenciákat hogyan lehet egy adott korban, egy adott helyzetben megerősíteni a gyerekekben. Ezért gondolom, hogy az életre bátorítás az alapfeladat. Hogyha ennek végiggondolom a területé-

it, akkor pedig gyönyörűen kinyílik az egész, mert ezek az élet tisztelete, az élet megélése, a kapcsolatok tisztelete, önmagának a tisztelete, a világnak, a környezetnek a megőrzése. Tehát az életkompetencia segíti az életet egy adott korban. Nem pusztán a jövőnek dolgozunk, hanem a jelenben szeretnénk segíteni.

– *Saját egyháza számára melyek a legfontosabb hangsúlyok a nevelési-oktatási tevékenységben? Elvi, teológiai hangsúlyokra, de a megvalósulás konkrétumaira is gondolok.*

– Az elmúlt húsz évben elég nagy utat jártunk be, és szemmel láthatóan két irányzat feszül egymásnak a református egyházban. Az egyik csoport egy kicsit talán a régmúlt szép éveire visszaemlékezve azt hangsúlyozza, hogy a hitoktatásnak mint egy tantárgynak a többi között elsősorban tudást kell közölnie a gyerekekkel. Ők szeretnének egy olyan tantervet, amelyik elképesztő ismeretanyagot kínál fel a gyerekek számára. Úgy gondolják, hogy ehhez majd a gyerek hozzáérik, és ez majd meghoz-

za a hit ajándékát. Van egy másik irányzat, amelyik most kezd talpra állni, és erőteljesebben képviseli azt a gondolatot, hogy a hitoktatás olyan ponthoz érkezett az új köznevelési törvénnyel, hogy ezt a helyzetet kihívásnak kell tekintenünk, és úgy kell megfogalmazni a céljainkat, az ismeretanyagot, az eljárás módokat, a módszereket, hogy versenyképesek legyünk. Sőt ne csak versenyképesek, hanem egyenesen vonzóak a gyerekek és a szüleik számára. Nem arról van szó, hogy kevesebb ismeretre van szükség, bár lehet. Mindenképpen egyszerűsíteni, egy kicsit elementarizálni kell az ismereteket. De arra nagy szükség van, hogy nagyon jól körbe legyen ágyazva a közöség lehetőségeivel, a módszertani eljárások gazdagságával. A gyereket a saját életében kell megszólítanunk, és ez most új tantervet és új segédanyagokat kíván. Ez a két erő feszül egymásnak jelenleg a református egyházban.

– *Hogyan tudunk felkészülni az új törvény által adott új helyzetre?*

– Azonnali tanártréningekkel. Vannak nagyon jó hitoktatóink, miért nem lehet egymástól tanulni? Fel kell készíteni a hitoktatókat egy új kihívásos helyzetre. Mert ha a hittanóra unalmas lesz, és az etikával szemben alulmarad, akkor a gyerek nem a hittanra fog jelentkezni. Ez pedig érzékenyen érinti magát a hitoktatót is. Egyébként ennek reális veszélye van. Mivel az etika lesz a kötelező, azt mondja a szülő: ez úgyis kötelező, menjél csak a kötelező etikára, és kevesebben fogják választani a hittant. Ez csak egy módon fordítható meg, ha a hittan olyasmint kínál, amiben benne van az is, ami jó az esetleges etikaoktatásban. És mitől lehet jó az erkölcsan oktatása? A sok beszélgetéstől. Tehát kevesebb információ, több beszélgetés. A vitáktól, dilemmahelyzetektől, játékoktól, önismeretfejlesztéstől, kommunikációs gyakorlatoktól. Ettől lehet jó egy erkölcsanóra. Megakadályoz bennünket valami, hogy ezt beépítsük? Nem akadályoz meg semmi. A tantervi elvárás fontos dolog, de ezt át kell dolgozni, és a hitoktató kollégáknak segítséget kell adni, akár kidolgozott óravázlatoktól kezdve, kis tematikus egységekkel, hogy fel tudják venni a küzdelmet, mert az is lehet, hogy ha ezt vonzóan tesszük, akkor akár kellemes meglepetés is érhet minket a jelentkezéseket illetően.

– *Sokunkban megfogalmazódott az a félelem, hogy az etikaórák könnyedén osztályfőnöki órákká válhatnak. Mi erről a véleménye?*

– Zárójelben mondom: ez lehet a mi előnyünk. Nagyon jók a témák a tervezetben (NAT), de mondják meg, mit lehet elérni egy 60 órás gyorstalpalással? Hogyan fog felkészülni az a magyar- vagy matematikatanár, mert neki kell majd egy kis plusz óra, hogy meglegyen az óraszám? 60 óra alatt hogy fog ő erre felkészülni? Mi meg azt mondjuk, hogy már egy begyakorlott dolgot tehetünk, de most van másfél évünk – 2013. szeptember 1-éig. Ez a másfél év arra való, hogy összedjük egymást, és segítsünk egymásnak nemcsak talpon maradni, hanem erősödni is. Azért nem ugyanaz a helyzet,

mint 1989-ben volt! Van egy óriási különbség. Amikor mi '88–89-ben beléptünk az iskolába, idegen bolygóként néztek ránk. Annyira különleges figurák voltunk. Ma már nem így van. Természetessé vált, hogy az iskolában létezik hitoktatás, amelyet egyre kevésbé tekintettek „idegen testnek”. Az erkölcsanoktatás az általános iskolában egyelőre még idegen test lesz. Húsz év alatt annyiért már elértünk, hogy a köztudatba beépült – még nem mindig támogató indulattal, de mégiscsak –, hogy az oktatásban jelen vannak az egyházak. Ezt a javunkra és a hasznunkra kell fordítani.

– *Ha például egy harmincfős osztályból húszan választják a hittant, közöttük lesznek olyan gyerekek, akik eleve alapokkal jönnek, mert a szüleik úgy nevelték őket, mások azonban a nulláról fognak indulni. Nem lehet ugyanúgy tanítani azt a gyereket, aki minden vasárnap gyakorolja a hitét, mint azt, aki a nulláról indul. Nem világos az sem, hogy milyen felekezetek jutnak majd hittanórához, evangélikusok kapnak-e ott helyet, vagy inkább a katolikusok, reformátusok. Rengeteg homályos pont van számomra az új köznevelési törvénnyel kapcsolatban.*

– Valóban, a részletek még nincsenek kidolgozva, a végrehajtási rendelkezés még hiányzik. Egyelőre számomra is rejtély, hogyan is fog ez kinézni: tegyük fel, harminc gyerekből húsz a hittant választja. De a húsz gyerek nem biztos, hogy azonos felekezethez tartozik, tehát több hitoktató lesz érintve egy óra idejében, ha jól értem. Több csoport fog alakulni, mert nem teheti meg a tanító vagy a tanár, hogy húsz gyereket kienged az udvarra, a többinek pedig etikaórát tart. A gyerek felügyelet nélkül nem maradhat. Ez hogyan fog megtörténni? Ezt szerintem gyakorlati szempontból részleteiben még senki nem gondolta végig.

– *Tegyük fel, hogy tíz evangélikus jelentkezik hittanra. Jó esetben ebből négy gyakorolja a hitét, hatnak pedig fogalma sincs a tananyagáról, csak meg van keresztelve. Ekkor mit tud tenni az oktató?*

– Ez a helyzet sajátos eljárást kíván, ám ebben azért van egy kevés gyakorlatunk. Nem tudom, hogy az evangélikus egyházban van-e példa arra – szerintem van –, hogy korosztály szerint nem homogének a csoportok. Tehát alsó tagozatban egy hittancsoport működik egy kisiskolában, és ott vannak a gyerekek első osztálytól ötödikig. Ott óhatatlanul is megtanulja a hitoktató, hogyan kell ezt a differenciálást megvalósítani a gyakorlatban, mert meg lehet tenni. Egészen érdekes eljárások vannak, ha visszanyúlunk az időben. Annak idején voltak a tanyasi iskolák, ahol elsőtől negyedikig együtt jártak a gyerekek, differenciáltan tanultak, és nagyon jó felkészítést kaptak. Tehát vannak olyan módszerek, amelyekkel ez megoldható.

– *Saját egyházának milyen jövőképe van a hitoktatással kapcsolatban, különös tekintettel az új köznevelési törvényre?*

– A rendszerváltás idején jobbra össze-vissza kapkodtunk, nem voltunk felkészülve erre a nagy váltásra. Gyorsan összehoztunk egy tantervet, amelyhez két-három hónap

alatt könyvek készültek. Nem mindegyik osztályhoz, de készültek tankönyvek. Megjegyzem, a könyvek jók. Mai szemmel nézve is jók. Aztán telt az idő, és érezte mindenki, hogy ide kell egy óvodától érettségiig kidolgozott tanterv. Ehhez könyvek készültek úgy, hogy igazán a koncepció nem volt módszeresen végiggondolva. A tervezés hiánya miatt mindig sürgős munkát kellett végezni, és ezért „egyszemélyes” tankönyvek készültek. Én mindvégig azt az álláspontot képviseltem, hogy tankönyvet csak munkacsoport készíthet. Lehetőleg úgy, hogy egy blokkot dolgozzon ki egy munkacsoport, mert akkor tud hatékonyan építkezni. Különösen fontos, hogy a csoportban ne csak lelkész legyen, hanem legyen mellette teológus, hitoktató, legyen ott egy olyan pedagógus, aki jártas a módszertanban, vagyis változatos módszertani kultúrát tud kínálni, legyen egy pszichológus, aki fejlődéslelektannal foglalkozik, legyen egy képzőművészetekhez vagy művészetekhez értő ember, aki az illusztrációkat és a különböző művészeti elemeket szépen be tudja építeni – ezek az elképzelések sajnos nem valósultak meg. A tankönyvek között vannak sikeresebbek és kevésbé sikeres kiadványok. Most viszont oda jutottunk, hogy a köznevelési törvénytől függetlenül elindult egy gondolkodás az egyházunkban, hogy szükség van egy olyan új tantervre és ahhoz kapcsolódóan új tankönyvekre, amelyek sokkal korszerűbbek, sokkal inkább alkalmazkodnak a hétköznapi élethez. Kevesebb ismeretet adnak át, de sokkal tágabb kontextusban. Most ott tartunk, hogy az alapkoncepció kész van, tehát ha nagyon ügyesek vagyunk, akkor ezt rövid időn belül át tudjuk hozni. A könyveket még nem, de ez nem baj. A tankönyvekkel az a gond – főként egy ilyen életközeli tárgynál, mint a hittan –, hogy véglegesnek látszanak abban az értelemben, hogy ami a könyvben van, az a tárgy: aki a könyvből megtanulja az információt, az teljesíteni tudja a tárgyat. Én inkább a tanári szabadságnak vagyok a híve. Legyen koncepció, hogy honnan hová akarunk eljutni, de igenis próbáljuk ki a helyzeteket, hogy hogyan illik hozzájuk ez a tananyag. Vagyis a gyereket lássuk inkább magunk előtt, és ne az elendő ismereti végcél. Ez aztán alapot nyújthat egy új tankönyvcsalád kidolgozásához. Az élet valós helyzeteiből kiindulva jussunk el a tankönyvig, és ne a tankönyv kínáljon valami „életesnek” tűnő hátteret.

– *Terveznek-e konkrét intézkedéseket 2013. szeptember 1-jére vonatkozóan?*

– Ez nagy kérdés. Egyrészt benne vagyunk a tantervi fejlesztésben, amely konkrét változásokat jelent. Másrészt pedig most zajlik a vita arról, hogy a hitoktatók, vallásánárok mennyire vegyenek részt az erkölcsstanra felkészítő továbbképzésekben. Az én személyes véleményem az, hogy ezt semmiképpen ne akadályozzuk. Akinek megvan a tanári képesítése, és úgy találja, hogy őt ez érdekli, az hadd végezze el, de stratégiaileg nem tartanám jó célnak, hogy most gyorsan, tömegesen átképezzük a hitoktatóinkat, vallásánárainkat, mert a saját esélyeinket rontjuk vele. Rá-

adásul hozzáadódik még egy identitásavarra okot adó jelenség is, ez pedig az, hogy a hitoktatás hitvallásos alapon szerveződik, az etika viszont nem. Hogyan tudja ugyanaz az ember egyik pillanatban a nem hitvallásosságot képviselni etikai kérdésekben, a másikban a hitvallásosságot a hittanórán? Azt gondolom, hogy a hitoktatásnak kell bővülnie az erkölcsstani résszel, mert szerintem ez így életszerű.

– *Milyen általános tartalmakat, értékeket nyújt a hitoktatás, illetve a keresztény nevelés, amelyek minden felnövekvő generáció számára fontosak lehetnek? Mivel járulhat hozzá a hitoktatás az autonóm felnőtt emberré fejlődés folyamatához?*

– Ha a hittant jól oktatják, akkor az csoportterápiás hatású, csak nem szabad összekeverni egy tanórával, a tanórai munkával és követelményrendszerrel. Az információ nagyon fontos, hiszen az a tárgyi tudás alapja. De a hittan mindeközben arról szól, hogy módomból nyílik elmondani, hogy mi lyen életkérdések foglalkoztatnak: ezen az órán föl tudom tárni a gyengeségeimet, a sérüléseimet, a „lelki szegénységemet”. A gyerek ennek hatására olyan felnőtté válhat, hogy meg tudja érteni és át tudja érezni a másik ember sorsát, és helyesen tudja értékelni önmagát. A hittan egy életre bátorító katekézis, amely azért szükséges, mert legjobban az életkompetenciák sérültek meg. Árván nőnek fel családban élő gyerekek, magányosak, elhagyottak, és állandóan valamilyen öndestruktív viselkedésmintát látnak – ami nem jó. Nekünk meg ott van a kezünkben az evangélium, a jó hír, és ezt valahogy elfedjük. Helyette azt mondjuk, hogy tanulj meg a Tízparancsolatot, de attól az még nem lesz létező. Úgy gondolom, ha megtanítom az életet értékelni, szeretni, akkor többet adok a gyerekeknek, mint ha megtanítom neki az összes mózesi törvényt. Saját magam vagyok az elsődleges módszertani eljárás: a személyes példám, a lényemből áradó kisugárzás alapján dől el, tudok-e magamhoz vonzani másokat, vagy inkább taszítok?

– *Mi fog történni a gyülekezeti hittannal? Nem fog-e a kötelező etika-, illetve hittanoktatás a gyülekezeti hittan rovására menni?*

– Úgy gondolom, ez nagymértékben attól függ, hogy eddig az adott helyen, az adott iskolában mennyire talált utat a hitoktatás a gyerekekhez és a szülőkhöz. Ahová eddig is szívesen jártak a gyerekek, mert ott sok érdekes dolgot tanultak és hallottak, e közösségekben, úgy gondolom, ki fognak állni mellette a gyerekek és a szülők is. De olyan helyzetben, amelyben a hitoktató nem nagyon tudott közelférközni a gyerekek világához, amikor a gyerekeket sokszor szinte „kényszeríteni” kellett a hittanra, ezek a gyerekek egyszerűen az etikát fogják választani. Az kötelező, azt úgy is meg kell csinálni – és akkor inkább annál fognak maradni.

A gyülekezeti hitoktatás kérdése kockázatos. Pedig meggyőződésem szerint a gyülekezeti hitoktatásnál nincs jobb. Én tanítottam iskolában is és gyülekezetben is, mindkettőt hosszú ideig. A gyülekezeti hitoktatás esetében – keveseb-

ben voltak, ez kétségtelen – eleve a gyülekezethez tartozás, a gyülekezet mint otthon, a gyülekezet mint elfogadottsági élménylehetőség olyan erős tudott lenni, hogy az maga a csoda. Az iskolában – elfogadom, legyünk ott, ahol a gyerek van – sokkal több a veszélye a hitoktatásnak, és a minőségét sokkal több minden rontja, mint a gyülekezetben.

Nagy tisztelettel figyelem azt, ami ebben a vonatkozásban az evangélikus egyházban történik. Mi nagyon sok ötletet merítünk innen. Szerintem az evangélikusok sokkal nyitottabbak, mint mi vagyunk. Az, hogy annak idején itt, az evangélikus teológián kezdődött el a posztgraduális képzés, óriási dolog volt. Akkor még mindenki belül volt a maga falai mögött, de a „kicsi” evangélikus egyház azt mondta, hogy találkozzunk. Most itt, a Dies academicuson is jelen van több felekezetnek a képviselője – ez a nyitottság jele. Nem egy evangélikus anyagot használunk, mert nagyon jó kiadványaik vannak, igényesek. A hittankönyvek megszerkesztésében is igényesebbek, mint mi vagyunk. A nagyobb mindig nehezkesebben mozog, a kisebb közösség pedig ráérez arra, hogy nem zárhatják be a saját ajtójukat, mert akkor tényleg önmagukra maradnak és meggyengülnek – és szerintem ebben példamutatóak az evangélikusok.

– Említette a kerekasztal-beszélgetés során az 50 óra közösségi szolgálatot, amely feltétele az érettségi megszerzésének. Hogyan valósul ez meg majd iskolai szinten? Hogyan szerveződik? Hogyan és mit tudunk ehhez mi, keresztények nyújtani lelkészként, hitoktatóként, gyülekezetként?

– A „közösségi szolgálat” kezdeményezése bizonyos gimnáziumokban már most is jelen van; konkrétan ismerem ezt a programot, azzal az alapfilozófiával, hogy a gyerekek, akik egy református intézménybe járnak, érezzék meg

a cselekvés jó ízét, ne csak az órán halljanak arról, hogy mi az a diakónia. Menjenek el egy félévben háromszor-négy-szer beszélgetni egy idős névvel, bácsival, vagy adjanak valamit rászoruló embereknek. Az a cél, hogy ebben a diakóniai szolgálatban a megélhető kereszténység a gyermek számára is nyilvánvalóvá váljon. Amikor a köznevelési törvény megemlíti a közösségi szolgálatot, akkor nem annyira a diakóniát hangsúlyozza, hanem azt, hogy például a lakóközösségért, a kerületért, az utcáért végezzenek a gyerekek valamilyen szociális tevékenységet, vagyis valamilyen másokért végzett cselekedetet. A gyereket ez nem egy újabb feladatra kényszeríti, hanem ösztönzi arra, hogy érezze meg, milyen az, amikor a közösségért tesz valamit. Tegyen másokért valamit, és érezze meg ennek az ízét.

– *Hogyan fogalmazná meg az etika és a hittan között a különbséget? Mi az a többlet, amit a hittan tud nyújtani?*

– Többlet az, hogy a hit- és erkölcs tan mint tárgy, a katekézis mint műfaj sokkal tágabb ölelésű. Olyan forrást kínál, amely nincs meg a világnézetileg semleges szemlélet esetében – ez pedig a Szentháromság Istenben való hit és a Biblia tanítása. Ez kiváló párosítás: a hit mint bizalom és a hitismeret, az elmélet és a gyakorlat, a tanulás és a tapasztalás koherensen tartozik össze a hit- és erkölcs tanban. Én szívemből jó munkát kívánok az erkölcs tan oktatóinak, mert szükség van rá, és nem véletlen, hogy ezt a szükséget fölismerték, de úgy gondolom, hogy nem kell megijednünk attól, hogy most megjelenik az erkölcs tan, mert ami a mi kezünkben van, az páratlan. A gyermeknek joga van az evangéliumhoz, és ez mindennél fontosabb!

A beszélgetést lejegyezte:
Szlaukó Orsolya és Tóth Orsolya

Szabadságban és közösségben

Interjú Rozs-Nagy Szilviával

– *A Magyarországi Evangélikus Egyház hitoktatási referenseként mit tart munkája súlypontjának?*

– Egyházunkban mind a hitoktatás, mind a keresztény nevelés szervezettsége, támogatottsága, segédanyagokkal való ellátása a túléléshez szükséges minimumra szorítkozik. A kínai bölcs, Meng-ce mondta egykor: „Az éhezőnek minden étel ízlik, a szomjazónak minden ital jó. Így azonban nem lehet az italokat és ételeket helyesen megítélni, mert a szomjúság és az éhség fogyatékosá teszi az ízlést.”

Munkám célja, hogy úgy segítse a hitoktatók napi feladatellátását, továbbképzését, közösséggé formálódását, hogy mindezeket keresztül meg tudják tapasztalni a krisztusi örömhír egyik leglényegesebb vonását, és bővülő

életük legyen. Az érzékek finomodása, a szakmaiság elmélyülése, a lelki tartalmak előtérbe kerülése pedig segíteni fogja őket abban, hogy a hitoktatás területén igazi gourmandokká válhassanak.

– *Saját egyháza számára melyek a legfontosabb teológiai hangsúlyok a nevelési-oktatási tevékenységben? Meg lehet határozni evangélikus sajátosságot ezen a területen?*

– Ha két szóban kellene megfogalmaznom a választ, azt felelném: szabadság és közösség (*libertas et communio*). Mindkét fogalom meglehetősen elméleti és gyakorlati egyszerre. A szabadság elvi alapvetésén a krisztusi szabadságot értem, amelyet Luther így foglalt össze: „A keresztény ember szabad ura mindennek, és nincs alávetve senkinek.

A keresztény ember készséges szolgája mindennek, és alá van vetve mindenkinek.” A krisztusi szabadság tehát természetszerűleg mindig felelős és elkötelezett. Szeret, ezért tehet, amit akar.

E meghatározásból három fő nevelési hangsúly fakad. Először is a krisztusi szabadság azt jelenti, hogy mind a hitoktató, mind a hitoktatásban részesülő lelki élete elsőbbséget élvez a tananyaggal szemben. Az imaélet fejlesztése, Isten akaratának kutatása, az istenkapcsolat szorosabbá tétele nem a tanórára készülést követő vagy attól független tevékenység, hanem a felkészülés alapja. Mégpedig azért, hogy *theodidaktosz*okká váljunk, vagy Istentől tanított tanítókká, ahogy azt reformátorunk is erősen remélte.

Másodsor azt, hogy szabad tévedni, próbálkozni, kísérletezni, újrakezdeni. Senki sem született hitoktatónak. Mindenkinek magának kell elsajátítani a hitoktatáshoz szükséges ismereteket, sokat kell gyakorolnia, fejleszteni a képességeit, kialakítani a hitoktatói stílusát. Ez nem megszákutcákba futás és vargabetűk megtétele nélkül. Luther arra tanít bennünket, hogy ezektől nem kell félnünk, sőt ő maga mondja: *pecca fortiter* (vétkezz bátran!). Teheti ezt azért, mert a keresztény tapasztalat szerint, ahol megnövekszik a bűn, ott túlarad a kegyelem. Isten előtt nincsenek végleg elrontott ügyek, ezek inkább olyan élethelyzeteket és kegyelmi állapotokat jelentenek, amelyek lehetőséget teremtenek a továbbléésre.

A szabadság harmadik vonulata a nevelés területén az, hogy a teljes emberre irányul. A hitoktató ugyanis több mint közszolgálati feladatot ellátó személy, ahogy diákjai sem korlátozhatók csupán a tananyag elsajátításának a követelményére. A hitmélyítésnek, az önismeretre és a családi életre nevelésnek, az egészség- és környezettudatosság- nak, az aktív egyházi és társadalmi felelősségvállalásnak éppúgy meg kell jelennie a hitoktatásban, mint a bibliaismeretnek és az egyháztörténetnek.

Az egyház közösség nélkül elképzelhetetlen. Egy atomizált informatikai korban viszont a közösség ritka kincs. A gyermek- s ifjúkorát a számítógép előtt töltő Z-nemzedék számára meg kell tanítani, hogy mit jelent a közösség Istennel és az embertársakkal. A virtuális mellett módszeresen kell megmutatni, hogy miért is érték a valóságos közösség, amely a fizikai mellett a lelki dimenziót is magában foglalja, hiszen ez se nem magától értetődő, se nem természetes a számukra. Közösségről viszont csak az tud hitelesen tanítani, aki maga is közösségben van. Elsősorban Istennel. Egy 2011 nyarán készített felmérés azt mutatta ki, hogy a hitoktatók a szakmai felkészültségük után a lelki fejlődésükkel küzdenek leginkább, mégpedig azért, mert erre marad a legkevesebb idejük, illetve túlságosan magányosak. A hitoktatói és tanulói közösség erősítése mindenképpen nagy hangsúlyt kap az egyházon belül a következő években.

– *Saját egyházának milyen jövőképe van a hitoktatással kapcsolatban, különös tekintettel az új köznevelési törvényre?*

– Az evangélikus egyház is üdvözölte a köznevelési törvény némely újdonságát, mint például az erkölcsstan, illetve a helyette választható hittan bevezetését az általános iskolákban vagy az érettségi bizonyítvány átvételének feltételül szabott 50 órás közösségi szolgálat elvégzését, amelyek alapvető módon összecsengenek a keresztény holisztikus nevelés alapelveivel. Ezek kötelező és intézményesített jellege viszont számos kérdést vet fel, amelyekre a válaszokat csak a gyakorlati megvalósulás elemzése után tudjuk megadni.

Az egyház igyekszik új tantervek, segédanyagok, képzések és továbbképzések biztosításával felkészíteni hitoktatóit és lelkészeit a várható feladatokra és azok lehetséges hatásaira. Ezek közül számos részterületen már most elindultak az ökumenikus szakmai egyeztetések és együttműködések a református és a katolikus egyházzal. A köznevelési törvény egyik szép hozadéka lehet a hitoktatás terén az ökumenikus közeledés és ezzel a közös keresztény alapelvek és értékek megerősödése.

– *Mivel járulhat hozzá a hitoktatás az autonóm felnőtt emberről fejlődés folyamatához? Milyen általános tartalmakat, értékeket nyújt a hitoktatás, illetve a keresztény nevelés, amelyek minden felnövekvő generáció számára fontosak lehetnek?*

– A hitoktatás az élet legalapvetőbb és leglényesebb kérdéseivel foglalkozik, amelyekkel az embernek minden egyes életszakaszában ismételtlen szembe kell néznie. Nem válaszokat ad, hanem támpontokat és példákat. Ezek segítségével a tanulókat megtanítja gondolkodni, kérdezni, mérlegelni, értékek mellett elköteleződni, társas és kommunikációs kultúrát ad, spirituális és érzelmi intelligenciát fejleszt. Miközben a többi iskolai tantárgy tudást ad, a hittan a szó szoros értelemben véve az életre tanít meg.

– *Milyen hatással lesz az új köznevelési törvény a gyülekezeti hittanra, illetve a gyülekezetekben folyó gyermekmunkára?*

– Ez egyike azon kérdéseknek, amelyekre pár év múlva tudjuk csak megadni a választ. Elméleti síkon annak az esélye, hogy az iskolai etika- és hittanoktatás elsorvasztja a gyülekezeti hittant, nagyjából ugyanakkora, mint annak, hogy megerősíti, hiszen a gyülekezeti hittan e konkurenseinek hatására arra kényszerül, hogy tisztázza sajátos jellegét, és új lendületre kapva önálló profilt alakítson ki. Az iskolai hittan ugyanis intézményi formájából fakadóan csak töredékesen tudja ellátni a hitmélyítésnek és a keresztény szokások kialakításának a cseppet sem elhanyagolható feladatát.

A beszélgetést lejegyezte:
Tóth Orsolya

Elfogadás, jelenlét, gondoskodás, tanúságtétel

Beszélgetés Bárány Béla római katolikus plébánossal

– *A kerekasztal-beszélgetés során nagy hangsúlyt helyezett arra, hogy a hit- és erkölcsstan tartalmát az egyház határozza meg. Melyek a legfőbb irányvonalak?*

– Az erkölcsstan oldalán az emberséghez kapcsolódó mozzanatokat szeretném kiemelni, főként az emberség értékét. Sokan nem érzékelik, hogy mekkora értéktalantumok. Sok embernek nincs érték tudata. Ha nincs érték tudata, akkor alábecsüli magát, pesszimista lesz, szomorú lesz. Akkor nehezen tud alkotni, nehezebben tud kommunikálni másokkal, és nem tud nyitni. Szintén fontos a céltudat és a felelősségtudat. Ezek mind fontosak ahhoz, hogy az ember értelmes emberi életet élhessen, úgy, hogy felismerje az Istentől kapott talentumait. Hogy felismerje, vannak sajátos értékei, amelyeket ki kell hoznia magából mások segítségével, és azokat a köz javára, mások javára kell bocsátania. A katolikus egyház arra helyezi a hangsúlyt, hogy ezeket az értékeket meg tudjuk csillantani az emberek előtt. Mert akiben megvan az érték tudat, a céltudatosság és a felelősségtudat, az nem lesz könnyelmű sem a saját, sem a másik életével szemben. Ugyanakkor lesz egy távlati vagy egy közelebbi célja, ami őt élteni a cél eléréséig, tehát van hajtóereje, tartalék üzemanyaga, hogy ne merüljön le, és tudjon tovább menni. Ugyanakkor hasznosítsa magát, mert ha azt látja, hogy hasznára van másoknak, akkor biztos, hogy azáltal ő maga is gazdagabb lesz. Itt el kell súlyozni szeretnék egy ma divatos szempontot: nem az a lényeg, hogy sikeres legyél, hanem hogy hasznos. Mert aki sikeres, nem biztos, hogy hasznos, lehet egy link alak. De aki hasznos ember mások számára, az egyben sikeres is.

– *Ez tulajdonképpen egy általános értékrend.*

– Igen, pontosan. A hittan ennél több. A mögött a ki nyilatkoztatás áll, az Isten képére teremtett ember feladata, amit Istentől kapott, hogy hogyan legyen munkatársa ebben a világban. A hittan többet. És még többet ad úgy, hogy az örök élet világát is előtérbe helyezi.

– *A beszélgetésben szó esett arról, hogy az új köznevelési törvénynek vannak nyitott pontjai, amelyek aggodalomra is okot adhatnak.*

– Nem ismerjük a végrehajtási rendelkezéseket, ez a legfontosabb probléma. Ugyanakkor sok múlik az iskolai igazgatókon is azzal kapcsolatban, hogy hogyan fognak konkrétan megvalósulni a hittanórák. A mai gyakorlatban is ismerünk egymástól nagyon eltérő példákat. Én azt tartanám jónak, ha a törvénynek lenne olyan ereje, hogy egyféleképpen lehessen értelmezni, és az iskolák ne keressenek kibúvókat, kiskapukat, mert azzal megnehezítik az együttműködést. Hiszen amit teszünk, az a diákokért történik,

a fiatalokért; nem mindegy, hogy mennyien tanulják meg jól élni az életüket, vagy mennyien lesznek depressziósak, mennyien szúrják el az életüket, mennyien kerülnek börtönbe. Nagyon fontos dolgokról van itt szó.

A másik aggodalom, hogy mennyien választják majd a hittant. A keresztény szülőknek istenadta kötelességük a hittant választani, és az azzal járó kötelességeket, mert abból egy-két más következmény is ered, például a plébániai közösségbe való beépülés, a programokban való részvétel, a vasárnapi szentmisén való részvétel és ugyanakkor szolgálatvállalás a közösségben. Akit az etikát választja, annak nem kell számolnia ilyen következményekkel, meghallgatja az órát, aztán vagy megszívleli, vagy nem. Nyilvánvalóan több a semminél, hogy valami jót hall, esetleg ez motoszka a lelkében, és talán nehéz pillanatokban eszébe jut, hogy lehet másképpen is. De a hittan mindenképpen többet nyújt.

– *Az új köznevelési törvény bizonyos értelemben kairosz, nagyon fontos lehetőség az egyházak számára.*

– Persze, ez egy kegyelmi pillanat, és ezt ki kell használnunk. Nem kell félni a változó helyzetektől, az egyház mindig változott kétezer év óta. A hit tartalma ugyanaz volt, de a viszonyok, a körülmények mindig változóak voltak. Most is változik valami, és ebben kell nekünk a hit örök tartalmát megélni. Én ezt nem kellemetlenségként élem meg, vagy nem szeretném úgy megélni, hanem inkább annak kihívásaként, hogy most ebben a helyzetben mit lépünk. Igenis van egy lehetőségünk, amelyet az állam is támogat, mert rájöttek arra, hogy a hitre nevelés, az egyház munkája nem ellenlábas a nevelésnek, hanem annak meghatározó része, és kiegészíti az ember teljessé válását. Hiszen az ember nemcsak testből, hanem lélekből is áll, és a lelket is gondozni kell. Akinek a lelkét nem gondozzuk, annak hiába van meg mindene testileg, az nem lesz egészséges, teljes ember. Nagy lehetőségnek látom ezt a helyzetet, nagyon meg kell gondolnunk a lépéseinket. Nem lehet kapkodni, és figyelni kell a Szentlélek indításaira, hiszen az egyházat mindig a Szentlélek vezette és vezeti, mi partnerek vagyunk, az Isten partnerei ebben, de a nagyobb rész a kegyelemre tartozik.

– *Őn szerint is felléphet az a lehetséges probléma, miszerint az iskolai hittan elvonja majd a plébániai hittantól a gyerekeket? Egyáltalán helyettesítheti ez a plébániai hittant?*

– Kategorikusan minden plébániai közösségre, önkormányzati iskolára vetíteni ezt a problémát nem lehet. Mi, a zuglói Szent Antal-plébánia hat önkormányzati iskolában tanítunk, és elég szép számmal vesznek részt a gye-

rekek az óráinkon, hála Istennek. Nagyjából ezerháromszáz gyermeket tanítunk egy tanévben, ebben benne van a plébánián zajló összes katekézis óvodától a felnőttkorig, és benne van a hat iskolában zajló hitoktatás. Én nem mondanám általánosnak a lehetséges problémát. Biztos, hogy lesz ilyen is, olyan is. Lesz, ahol csökken, lesz, ahol növekszik ezáltal a hitoktatásban részesülő gyermekek száma. Mi azt szeretnénk elérni, hogy az egyházzal most csak szimpatizáló szülők hittanra járassák a gyerekeiket, mert ott többet kapnak, mint az etikaórán. És a katekézisnek, a hittannak a célja nem ismeretátadás csupán, hanem az egyház közösségébe való beépülés és az egyház szolgálatában való részesedés. Aki bekerül egy plébániai közösségbe, az elkezd másokat is szolgálni, tehát bizonyos missziós jellege is van ennek. A hittant nálunk úgy oldjuk meg, hogy a belépőket egy közösség várja, amely már régebb óta együtt van, és ez egy befogadó közösség. Nem holt, üres térbe érkezik, aki jön, hanem rögtön a hóna alá nyúlnak és foglalkoznak vele. És ez így megy óvodáskortól egészen a felnőttkatekéziséig, ahol már 55 és 99 év közöttiek járnak péntekenként hozzám.

– *Említette, hogy a szülők részére is nagyon fontos a katekézis.*

– Nálunk ez több éve megvalósul, és én ebben csak pozitívumot látok. Azt gondolom, növekszik majd azok száma, akikkel meg fogunk ismerkedni. Akik még csak szimpatizálnak az egyházzal, de szerintem majd tagjai lesznek. Olyan felnőttekről van szó, akik meg vannak keresztelve, csak most perifériára szorult életükben a hit gyakorlása, a gyakorlati keresztény életvitel különböző okok miatt: megélhetés, családi zűrzavarok stb. De próbálunk segíteni, és szerintem ez majd valamikor pozitív módon fejti ki a hatását, tehát nem hiszem, hogy nagyon csökkenne nálunk a jövőben a hitoktatásra járók száma.

– *Akkor mondhatjuk, hogy Ön is osztja azt a missziológiai alapelvet, amely szerint a misszió lényege a család-rehabilitáció?*

– Igen, bár nem tudom, kitől származik ez a megállapítás. Ha a társadalom beteg, az a család által gyógyítható meg. Ez természetes, és nekünk a család szent. Én három éve kezdtem el az úgynevezett rétegmiséket a plébániai közösségben. Mit jelent ez? Három réteget céloztam meg: a pedagógusokat, az egészségügyben dolgozókat és az édesanyákat, édesapákat mint családot. A pedagógusokkal szeptember elején találkozom egy mise keretében, minden pedagógust meghívok, ugyanígy az egészségügyben dolgozók, az orvosok, az ápolók is eljönnek, de az édesanyák meg az édesapák is. Most lesz a kismamák miséje, akik huszonketten jelentkeztek most, és mind a pedagógusok, mind az egészségügyi dolgozók, mind a kismamák külön áldást kapnak ezeken a miséken. Vegyék észre azt, hogy fontos a státuszuk, a hivatásuk. Kapnak egy szép imádságot, amelyet együtt mondanak, a mise értük van, és a vé-

gén meghívom őket egy agapéra. Tehát kifejeződik a megbecsülésük. Ez a három réteg valójában nagyon fontos az életünk legnagyobb területei tekintetében. A jövőnket képviselik ők. Nem mindegy, hogy kik és mit tanítanak a fiataljainknak. Nem mindegy, hogy az egészségügyben hogyan fogadják a betegeket, a gyengéket. És nem mindegy, hogy a család egész marad vagy csonka. És az egyház ehhez szeretné a segítséget megadni azzal, hogy kiemeli ennek a fontosságát.

– *Ezeknek a rétegmiséknek a célja az, hogy az érintettek elhívástudatát mélyítse. Nem érzékeli a gyülekezet másik része ezt diszkriminációnak?*

– Nem, egyáltalán nem. Sőt pozitívan viszonyulnak hozzá. Ők hívják az ismerőseiket: „Atya, vidéken van egy barátom, elhívhatom?” Persze, hogy hívhatja, semmi akadálya. Megerősítést jelent, hogy íme, vannak elkötelezett hívó pedagógusok. Azért ez nagy szó ám! Aki imádkozik, aki misére jár, aki gyakorolja a hitét. Örülünk, hogy jelen vannak, ezt szerintem inkább meghatódva élik át az emberek.

– *A hitoktatással kapcsolatos gondolataihoz visszatérve: említette, hogy örömet kell átadni. Tehát a hitoktatás lényegében örömmátadás?*

– Persze, mert örömhírt öröm nélkül nem lehet hirdetni.

– *Ugyanakkor azt is mondta, hogy a kudarcra is fel kell készíteni.*

– Az élethez az is hozzátartozik. Jézus életében is voltak kudarcok. Hányan elmentek tőle! Hányan félreértették! Voltak ellenlábasai, fizikai szenvedései, ezek mind kudarcok, helyesebben csak emberi szemmel nézve. Isten szemével nézve ez persze valami más. Az üdvösség történetének a része. Kétségtelen, hogy manapság keveset hallunk arról, hogy mit kell tenni, ha valami nem sikerül. Hány olyan esetet hallunk, hogy egy rosszul sikerült dolgozat miatt nem mer hazamenni egy gyerek! Az ilyen görcsöket szeretném megakadályozni. Ezzel megint visszatértünk a családhoz. Az említett gyerek fél otthon. És ha a gyermek otthon fél, vagy ha félnie kell az apjától, az nagyon nagy baj. Nem kell letagadni azt, ami történt, mert ugye az élethez hozzátartozik a szenvedés is meg a nehézségek feldolgozása is. Ezt mi, keresztény emberek a hit segítségével tudjuk megtenni. Emberileg nehéz helyzeteket, kudarcokat feldolgozni. Ezt is szeretnénk megtanítani a gyerekeknek, hogy ilyenkor is lehet mit tenni, mondjuk a családban is.

– *Elfogadás, jelenlét, gondoskodás, tanúságtétel. Ön szerint ezek a legszükségesebbek?*

– A családban így alakul ki jó közösség. Mit értek elfogadással? Nem azért szeretem a gyereket, mert jót tesz, mert megteszi, mert engedelmes, hanem mert az enyém. Persze ez nem azt jelenti, hogy mindent megengedek neki, de tudnia kell, hogy elfogadom. És bármit tesz, ha bocsánatot kér, meggy minden tovább. A másik a jelenlétünk. A szülők jelenléte és a gyermek életében meghatározó sze-

mélyek jelenléte. A jelenléttel nagyon sokat lehet tenni, Isten is mindig azzal teszi a legtöbbet, hogy jelen van. Tulajdonképpen ez a gondoskodás. Ott van mindig, amikor kell. Itt van, érted van, veled van. Ez nagyon fontos. A harmadik a gondoskodás, hogy figyelek a testi-lelki szükségleteire, és nem nevelem egyoldalúan. Tehát nem engedem a pénz bővületébe, nem engedem, hogy túlságosan materiális szemléletű legyen. Nyitogatom az értelmét a szellemi valóságok felé, hogy érezze meg például egy jótettnek az ízét, egy természeti jelenségnek a szépségét. A negyedik pedig az értékrend szerinti gyakorlati életvitel, a tanúságtétel, hogy nemcsak mondom, hanem meg is teszem. Nagyon nehéz, amikor az édesapa mondjuk karrierista,

és alig van a családjával, minden idejét az irodában tölti. Amikor valami családi kirándulás lehetősége adódik, a gyerek nem akar menni, és akkor az apa azt mondja: de hát nem megmondtam neked, hogy a családi kötelek a legfontosabbak? Pont annak az apának a szájából hangzik ez el, aki alig van a családjával. Furcsán hangzik. A gyerek ki fogja nevetni. Ez így nem megy. Szinkronban kell lennie a szónak és a tettnek. Ha ezeket megkapják a gyerekek – az elfogadást, a jelenléteket, a gondoskodást és a tanúságtételt –, akkor, azt hiszem, több az esélye, hogy jól induljanak el az életben, és felismerjék azt, hogy őket mire hívták el a Teremtő.

A beszélgetést lejegyezte: Győrfi Judit

ELŐADÁS ◀

A moduláris hittanoktatás

A hitoktatás rendszerének megújítása a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban

■ DEJCSICS KONRÁD OSB

► **2009 szeptemberében új formát nyert a katolikus hitoktatás a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban. Szakítva a katolikus gimnáziumi tananyag hagyományos elosztásával, a gimnázium hittanári munkaközössége olyan új modulrendszerű tanmenetet dolgozott ki, amely figyelemmel van a modern pedagógia megközelítésmódjaira: szem előtt tartja a diákok aktuális igényeit és adottságait, követi az illető évfolyam életkori sajátosságait, kapcsolatban áll más tantárgyak éppen tárgyalt témaköreivel, beilleszthető a kompetencia alapú oktatás kereteibe, valamint erőteljesen feltételezi a tanárok egymás közötti együttműködését. A kialakított rendszer az iskolai nyelvben azóta „moduláris hittan” néven ismert. A következőkben e változtatás előzményeit és konkrét megvalósítását mutatom be.**

Előzmények

A pedagógiai megújulás igénye

A hittanoktatás rendszerének és a tanmenetnek a megváltoztatását 2009-ben külső és belső tényezők egyaránt motiválták. Egyfelől a Pannonhalmi Bencés Gimnázium sikerrel indult a Társadalmi infrastruktúra operatív program (TIOP) és a Társadalmi megújulás operatív program (TÁMOP) pályázatainak, s ez utóbbi keretében újszerű tanu-

lásszervezési eljárások bevezetésére, modern pedagógiai módszertan alkalmazására kapott lehetőséget. A kompetenciaalapú oktatásra való áttérés feltételezi a modern pedagógia megközelítésmódjait és az új tanulásszervezési módok (differenciált egyéni és páros munka, projekt módszer, témahét, modulrendszerű oktatás) melletti elköteleződést, bármely tárgyról legyen is szó. Ha az ezek háttérében álló egységesítő szempontot keressük, akkor az „adaptivitás” manapság egyre többször használt fogalmához érkezőnk.¹ E felfogás szerint az egyes tanulók fejlesztésében elsősorban az egyéni sajátosságokból, a diák adott helyzetéből kell kiindulni, s „ott kell kézen fogni, onnan kell együtt továbbindulni, ahol éppen tart”.² Az adaptivitás a személyre szabott differenciálás és az oktatásban szükséges egységesség igénye között próbál közvetíteni, s úgy ragadható meg, mint „az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálás (differenciált fejlesztés és/vagy öndifferenciálás megfelelő körülményeinek a biztosítása) és az egyéni sajátosságok ismeretében megvalósuló egységes oktatás”.³ A ránk bízott ember messzemenő figyelembevétele mint az eredményesség egyik alapvető feltétele természetesen nem pusztán modern elvárás: a bencés nevelést, de egyáltalán a szerzeteséletet meghatározó Szent Benedek-i Regulától sem idegen.

¹ Ehhez részletesen lásd: M. NÁDASI 2007.

² M. NÁDASI 2007, 5. o.

³ M. NÁDASI 2007, 21. o.

A Regula 64. fejezete a monostor atyjával, az apáttal kapcsolatban így fogalmaz: „A bölcs mérsékletnek, az erények anyjának ezt és egyéb példáit vegye figyelembe, és mindent olyan fokban igazítsa el, hogy legyen, ami után az erősek vágyódhatnak, de a gyengék se ijedjenek vissza.”⁴ Annak megfogalmazása, hogy egész pontosan mi az, ami után az erősek egy konkrét monostor közösségében még vágyódni tudnak, s mi az, ami a gyengék számára még teljesíthető, elengedhetetlenül feltételezi, hogy az illető apát ismerje saját közösségét, az egyes szerzeteseket, és a mérce megállapításában öhozzájuk s ne egy eszmei képhez igazodjék.

A Pannonhalmi Bencés Gimnázium a kompetenciaalapú oktatás bevezetésével párhuzamosan egy további fordulatot jelentő projektbe is belefogott: 2009-ben felállította a szerzetesekből, világi kollégákból, valamint az iskolavezetés és az iskolafenntartó képviselőiből álló „stratégiabizottságot”, amelynek céljával a gimnázium középtávú stratégiájának megalkotását s a jelenlegi közoktatási, oktatáspolitikai és társadalmi változások között az iskola jövőképeinek megfogalmazását tűzte ki. A csoport éppen a szerzetesi hagyományból, a keresztény emberképből és az evangélium szabadságából kiindulva – nem utolsósorban a modern pedagógia melletti elköteleződése lecsapódásaként – az iskola küldetésnyilatkozatának meghatározásakor az adaptivitás fogalomkörét használja: „...célnk, hogy diákjaink Pannonhalma ezeréves falai között megtalálják a számukra megfelelő kihívást a magas szintű oktatás, a személyes hit és elköteleződés, a közösség, a művészetek és a sport területein egyaránt. Ennek megfelelően a gimnázium és a diákothon olyan egységet képez, amelyben szerzetesek, világi munkatársak és diákok együtt munkálkodnak azon, hogy a jövő nemzedék felnőtt keresztényként otthonra találjon a teremtett világban.”⁵ A személyre szabott kihívások közös megtalálása együttműködést és a diákok aktuális helyzetének komolyan vételét kívánja. Hátterként viszont ott van az ezeréves hagyomány, amely a kontinuitást és az egységességet biztosítja.

Ha az adaptivitás egy keresztény iskolában az oktatás céljaiban, az oktatás tartalmában és az oktatás menetében egyaránt jelentkezik, még inkább jelentkeznie kell a hitre nevelésben és a hittartalom közvetítésében. Maga Jézus megdöbbenő szabadságról tesz tanúságot, amikor hallgatóihoz alkalmazkodva, az ő előzetes ismereteiket feltételezve beszél a számára legfontosabb és kompromisszumosnak éppen nem mondható dologról: Isten országáról. „[Jézus] behelyezkedik a kérdező világképébe. Most éppen politikai fogalomkört használ, hiszen Pilátussal van. Országról, királyságról beszél a helytartónak. Éppen úgy, ahogy korábban aratásról beszélt a földműveseknek, vagy talentumról a vámosoknak és szomjúságról a samáriai asszonynak. Jézus így próbálja megértetni önmagát, a mi

szavainkat használja. Így beszél az elmondhatatlanról. Ő az Ige, aki belép hétköznapjaink forrágába. Eljön a szántó-földre, odalép a pénzváltó asztalhoz, merít a kútból, és most részt vesz a perben.” (JUHÁSZ-LACZIK 2009, 3. o.) A hitre és a lelki életre való nevelés – akár a keresztény közösség megtapasztalásáról, akár a hittartalom közvetítéséről van szó – csak akkor lesz hatékony, ha érzékeny, nyitott, befogadó, a változni tudás mellett elkötelezett attitűd jellemzi.

Megváltozott körülmények

A hittanoktatás megújításának igénye egyfelől a pedagógiai megújulás szükségessége kapcsán jelentkezett, ugyanakkor további, pedagógián túli változások is szükségessé tették. Azok a konkrét diákok ugyanis, akik számára differenciálva és adaptívan kellene a hittartalmat közvetíteni, egy nagyobb rendszerben is állnak: családjaik, az iskola és a társadalom szociális összefüggésében. Pannonhalmán a kétezres évek végén e keretfeltételek megváltozásával is szembesültünk.

Megváltozott egyfelől az iskolában a hittanról és a hittanáról alkotott felfogás. A szocializmus alatt működő két bencés gimnáziumban – Pannonhalmán, valamint Győrött, a Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban – hagyományosan az a gyakorlat működött, hogy a hittanoktatást egy iskolai „hittanár”, teológiai doktorátussal rendelkező, gyakran komoly tudományos munkát végző bencés szerzetes végezte. Ő így átfogó képpel rendelkezett mind a diákokat, mind az oktatás tartalmát illetően. Ugyanakkor az ő iskolai munkája mellett a hitre nevelés feladatában közreműködtek azok a bencés szerzetesek is, akik a gimnáziumokhoz szorosan kapcsolódó diákothonokban osztályfőnöki és kollégiumi nevelői („prefektusi”) feladatokat ellátva jelentős szerepet játszottak a felnövekvő fiatalok formálódásában. Az „egy iskola – egy hittanár”, valamint az „egy osztály – egy bencés prefektus” elv a kilencvenes évektől kezdődően alapvetően megváltozott. A bencés prefektusok száma csökkent, s a monostorok munkaterületeinek gyarapodásával párhuzamosan egyre több szerzetes kapott más, az iskolán kívüli területen munkát. Ezzel egyidejűleg a kollégiumokban megjelentek olyan világi kollégák, akik ugyancsak nevelési feladatokat láttak el, s gyakran „világi” tanárszakjuk mellett teológiai végzettséggel is rendelkeztek. Az új világi munkatársak a szerzetesi iskolában egy idő elteltével a világi keresztények felelősségvállalását és önértékét jelenítették meg, a bencés küldetés és hagyomány újragondolására készítettek, a néha még jellemző „klerikalizmus” korrektúráját jelentették, s a kezdeti „bencéspótlék” szerepből új minőség megjelenítőivé és hordozóivá váltak. A kétezres évek közepétől világi és szerzetes munkatársak egyaránt tanítanak hittant és egyaránt végznek kollégiumi nevelői munkát.

⁴ RB 64,19.

⁵ <http://phbences.hu/hu/node/474>.

Mindeközben az iskolába jelentkező diákok háttere is átalakult. Míg a 20. század második felében egyöntetűen feltételezhető volt, hogy a két bencés iskolába érkező fiúk többnyire katolikus családból, viszonylag jól megalapozott hittel kapcsolatos ismeretekkel érkeznek, addig a fordulat éve után s különösen a kilencvenes évek közepétől már nem hívó vagy kevésbé vallásos családok gyerekei is választották maguknak ezeket az iskolákat. A biztos tudás és a keresztény élet gyakorlati ismeretének feltételezhetősége már nem magától értetődő. S míg a többi tantárgyból az általános iskola és a középiskola közötti váltás során számolhatunk egyfajta folytonossággal és biztos alapokkal, addig a hittan oktatása területén esetenként teljesen hiányoznak az előzetes ismeretek. A keresztény szóhasználat, a bibliai és teológiai fogalmak egyértelműsége manapság kevésbé feltételezhető.

Az oktatás tartalmának tekintetében ez azt jelenti, hogy újra kell kezdeni az építkezést kilencedik osztályban. Megnö a bevezetés jellegű egységek szerepe. A keresztény élet gyakorlatát illetően pedig szükségessé váltak „katekumén csoportok” a közösségen belül, ahol az arra nyitott diákok bevezetést nyernek a keresztény élet alapjaiba.

Tartalmi kérdések

A modulrendszerű hittanoktatás bevezetését tartalmi szempontok is indokolták. Egyrészt választ kellett adni arra a kérdésre, hogy mi a hatásköre a heti két hittanórának az iskolai-kollégiumi hitre nevelés egészében, másfelől a fent ismertetett pedagógiai alapon szükségessé vált a közvetítendő ismeretek, tartalmak újrendszerezése is.

Hit és hittartalom különbsége

A keresztény ember életének középpontja Krisztus halála és feltámadása. A hitre nevelés nem tűzhet ki kevesebbet célként, mint a ránk bízottakat bevezetni Krisztus húsvéti misztériumába.⁶ Ez az iniciáció ugyanakkor a korai egyház gyakorlatának megfelelően nem pusztán ismeretek közlése, hanem bevezetés egy életmódba, amely ismeretet és gyakorlatot, kognitív és nonkognitív oldalt, martyriát, liturgiát, diakóniát és teológiát egyaránt feltételez. A kollégiummal definiált egységben működő gimnázium (a bencés közösség budapesti Tanumányi Házában szerzett lelkipásztori tapasztalatok alapján) ezt úgy fordította át a gyakorlatba, hogy a keresztény élet megismerésének és elmélyítésének színtere a kollégium maga lehetőleg sokszínű kínálatával („csendesóra”, bűnbánati liturgiák, közös

imádságok, lelkigyakorlatok és a közösségi tapasztalatok), míg a hitre vonatkozó ismeretek közlésének helye a hittanóra. Ily módon a hittanóra felszabadul annak kényszerétől, hogy a hittartalom megismertetése és feldolgozása mellett a közösség kialakításán, valamint a hívó közösségi élet megvalósításán is munkálkodjék, másfelől viszont semmiképpen nem mondhat le arról, hogy kapcsolatban legyen a hit közösségi megélésének helyszínével, a kollégiummal és tágabb értelemben: a keresztény közösséggel.⁷ A *fides quae creditur* (hittartalom) és a *fides qua creditur* (hitaktus) megközelítő szétosztása hittanóra és közösségi élet, gimnázium és kollégium között természetesen nem lehet kizárólagos, hanem folyamatosan egymást feltételezi. A kilencedik osztály első modulja liturgikus bevezetést, az eukharisziával és a liturgiával kapcsolatos rendszerezett ismereteket is tartalmaz, amelyek a közösségi istentiszteletben s a csendesórai diákmise-előkészítésben találják meg kontextusukat. Az együttműködés tudata ugyanakkor felszabadít arra, hogy a két terület önmaga lehessen, s komoly igényekkel lépjen fel.

Tartalmi nehézségek

A hitoktatás átalakításának szükségessége a hagyományos katolikus hittan tantervi nehézségeiből is adódott. Ez a tanterv a kilencvenes évek közepén nyerte el mai formáját, a rendszerváltozást követő életérzésben alakult, és jelentősen nem változott az elmúlt évek során.⁸ Keletkezési körülményei következtében nem vagy csak alig van figyelemmel a modern pedagógia elvárásaira.⁹ Ezt a következőkben egy

⁷ Konkrét példa erre a bérmlásra való felkészítés. A gimnáziumban a tizenkettedik évfolyamba járó diákok részesülnek a bérmlásban, amennyiben erre otthoni közösségeikben még nem került sor korábban. A felkészítés (amely éppen a Krisztus melletti elköteleződésről, a felnőtt keresztény életéről szól) nem az iskolai rendszerű hittanórákon zajlik, hanem a diákothonban egy külön erre a célra összejött csoport keretében. A felkészítést a bérmláló püspök, jelen esetben a pannonhalmi főapát végzi egy bencés szerzetessel együtt. Az iskolai hittanórákon pedig természetesen érintik a bérmlás témakörét – a rendszerezett ismeretek szintjén. Közben arra is törekszünk, hogy a bérmlás előtt álló diákok otthoni közösségével is felvegyük a kapcsolatot: az iskola két éve rendszeres találkozóra hívja a diákok plébánosait. 2011-ben a megbeszélések egyik témája éppen a bérmlás volt.

⁸ Lásd: *Római katolikus hitoktatás kerettanterve 1996*. Ennek struktúrája tükröződik változtatás nélkül a *Katolikus kerettanterv 2008* hittan tantárgyról szóló részében is.

⁹ Nehezíti a helyzetet, hogy a hittan oktatásának helye a katolikus egyházban a katekézis általánosabb fogalma és szervezeti struktúrái alá tartozik, s ennek következtében is keveredik össze számos, alapvetően szétartandó fogalom. Különösen problematikusnak látom azt, hogy az 1996-os kerettanterv hittan tárgyra vonatkozó része a 2008-as „kompetenciaalapú” átdolgozásokor (*Katolikus kerettanterv 2008*) – különösen a tartalmi elemek tekintetében – semmit nem változott.

⁶ *Katekézis általános direktóriuma*, 85. pont.

tartalmi jellegű példán mutatom be, amely alapvetően hozzájárult a pannonhalmi változtatáshoz.

A négy évre osztott gimnáziumi tanmenet az egyes évfolyamokhoz egy-egy tematikus egységet rendel hozzá. A kilencedik évfolyam témája az *egyháztörténet* szigorúan kronologikus sorrendben az első század végétől a II. vatikáni zsinat lezárásáig, 1965-ig. A tizedik évfolyam témája a liturgikus év vezérfonalához igazodó *dogmatika* a megtestesüléstől a szentségek liturgiáján át a szentek tisztelteig. A tizenegyedik évfolyam az *erkölcstant* tárgyalja „az üdvtörténet fényében”, míg a tizenkettedik évfolyamon *fundamentális teológia* a téma a vallás kérdésétől a nyilatkozatás igazolásáig.¹⁰

A kilencedik évfolyamban egyháztörténetet oktató tanárok azzal szembesültek évek óta, hogy a diákoknak az általános iskolából hozott, illetőleg a kilencedik osztály során megszerzett történelmi ismeretei messze nem kielégítőek ahhoz, hogy az egyház történetét az egyetemes vagy magyar történelem összefüggéseiben tárgyalják, megértsék vagy elmélyítsék. A tantárgyleírás többek között azt várja, hogy tizenöt éves diákok a tanév vége felé tárgyalják a következő témákat: „Történelmi bevezetés a 19–20. század fontosabb eseményeibe; Az európai forradalmak és az I. vatikáni zsinaton (1869–70) megfogalmazódó isteni üzenet; Az isteni hívásra válaszoló tanúságtevők – Lisieux-i Teréz, Batthyány-Strattmann László, Edith Stein, Maximilian Kolbe; Az áteredő bűn szövevényében vergődő emberiség – a két világháború, a fasizmus és a kommunizmus – és a II. vatikáni zsinat (1962–65) mint Jézus örömhírének tolmácsolója; Az ökumenikus törekvések mint a Lélek munkálkodásának tanújelei” (6. témakör).¹¹ Ezzel szemben történelemből jó, ha eljutnak az ősembertől Nagy Károly koráig vagy a magyar honfoglalásig. A két tudományterület, a történelem és az egyháztörténet tanítása tehát nincs összhangban, s ennek következtében a hittanóra vagy a tartalmi komolyságról mond le, és a történelem travesztíája lesz,¹²

¹⁰ Két megjegyzés rögtön ide kívánczik: tartalmilag rendkívül hiányzik a gimnáziumi tananyagból a biblikus introdukciónak és az exegézis. Ezekre hetedik és nyolcadik osztályban kerül sor, de az életkori sajátosságok miatt hatásfokuk és elmélyítésük nem lehet azonos a gimnáziumi érettségnek megfelelő szinttel. Másfelől kérdés, hogy a hittartalom tárgyalása miért csak a négy hagyományos teológiai diszciplínára szorítkozik, miközben a modern teológia átfogóbb vagy éppen specifikusabb tudományterületeket is tárgyal.

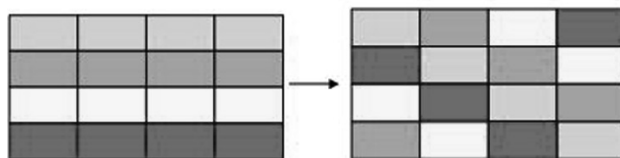
¹¹ *Katolikus kerettanterv 2008.*

¹² Félő, hogy a kerettanterv és a megvalósíthatóság ilyen nagy feszültsége mentén a tartalmi szempontok mennek veszendőbe. Az egyháztörténelem bemutatott tárgyalásmódja a téma komolyságát veszélyezteti, s ez nemcsak a kilencedik évfolyamban van így. Felvetődik a „rejtett tanterv” veszélye is: miközben a témakörök szintjén a hittanoktatás megfogalmaz egyfajta tudományos igényességet, a konkrét életre váltás, a középiskolai hittanoktatás módja s metanyelvi elhanyagolása a professzionalizmus hiányát és a felszínes megoldásokkal való megelé-

vagy olyan heroikus erőfeszítéseket vár el a diákoktól, amelyek életkori sajátosságaiknak és a modern pedagógiai felfogásnak (konstruktivizmus, differenciálás, adaptivitás) a legkevésbé sem felelnek meg.

Moduláris hittan

A fenti kihívásokkal szembesülve a hittantanári munkaközösség 2008 folyamán moduláris rendszerben dolgozta át a hittanoktatás tanmenetét. Modulon egy-egy témakör két hónapos egységét értjük, amelyet rendszerint más-más tanár tanít (gyakran csoportbontásban).¹³ Szakítva a tananyag fent bemutatott évfolyamok szerinti felosztásával, a korábban horizontálisan tárgyalt nagy témaköröket felosztottuk, módosítottuk és vertikálisan helyeztük el a négy évfolyamon (vö. 1. ábra). Ez azt jelenti, hogy ciklikus rendszerben minden évfolyamra jut egyháztörténelem, dogmatika, erkölcstan és alapvető hittan, valamint – mivel egy tanévre összesen öt modullal számolunk – minden évben szerepel biblikus egység is.

1. ábra. A moduláris rendszer grafikai ábrázolása

Míg a modulok önmagukban egységet képeznek, és így sorrendjük felcserélhető, adott esetben évről évre változ-

gedést erősíti. Ugyanaz a *Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet*, amely rálátással rendelkezik a középiskolai hittanoktatás témáira és tanmenetére, a középiskolások számára kiírt hittan tanulmányi versenyének pályázati témájául 2012-ben a „közösséget” választotta a következő témamegjelöléssel: „Mutasd be közösségedet vagy ilyen közös élményt adó programot/programokat, ahol ezt a Máté-idezetet [ti. Mt 18,20] érezted megvalósulni! (Hogyan tapasztalhatjuk meg Jézus jelenlétét egy találkozó, baráti együttlét, imádság alkalmával? Dolgozatodban mutasd be, hogy miben különbözik egy unalom elől összeverődött csoport egy tudatosan, egy célért összegyűlő közösség együttlététől!)” Nehéz innen a teológiához eljutni.

¹³ „A tananyag kisebb, önmagában koherens részei a modulok, amelyek az egyes tanórák anyagánál általában nagyobb, de a tanterv egészénél kisebb egységek. A modulok a tananyag egészén belül, azzal összehangoltan saját, jól átlátható követelménnyel rendelkeznek, azonos didaktikai elveket kell hogy kövessenek. A modulok önmagukban koherensek, vagyis egy témakört, témát tartalmaznak, azonban a témakörök, a témák szerveződésének logikája eltérő modultípusokat hozhat létre. A modulok sorrendje és egymásra épülése nem lehet véletlenszerű. [...] Az oktatási programok elemi egységekből (modulokból) felépülő jellege lehetővé teszi az egységek többféle csoportosítását, az alkalmazás flexibilitását, vagyis a sorrend és a tananyagmennyiség hozzáigazítását a pedagógiai szükségletekhez és a helyi igényekhez.” *Egységes fogalomjegyzék (Közoktatási kiemelt és pályázati konstrukciók).*

A moduláris rendszer

	Szeptember–október	November–december	Január–február	Március–április	Május–június
9.	Bevezetés (gesztusok, rítus, liturgia)	Bevezetés az Ószövetségbe	Bevezetés az evangéliumok világába	Krisztológia	Ókori egyháztörténet
10.	Próféták	Pál és a páli korpusz	Szerzetesség	A reformáció egyháztörténete	Ökumenizmus
11.	Alapvető hittan – hit és tudás	Törvény és szabadság	A 18–19. század egyháztörténete	Valláspszichológia	Szexuáletika – az élet etikája
12.	Világvallások	A 20. század egyháztörténete	A teremtés ökológiája	Az Apostoli hitvallás magyarázata	Érettségi

tatható, ám horizontális elhelyezésük nem esetleges. Egyfelől az adaptáció elvét figyelembe véve a diákok egyéb tárgyakban folytatott tanulmányaihoz kapcsolódnak (ilyen tematikus kapcsolódási pontokat jelent a történelem, de idővel az irodalom, művészettörténet és a filozófia tantárgy is), másfelől viszont évfolyamonként egy konkrét témakör mentén szerveződnek, úgy, hogy az egy-egy évfolyamra jutó öt modul öt különböző szempontból közelíti meg az évfolyam illető főtémáját. A *kilencedik* évfolyam középpontjában a Krisztus-esemény áll. Az általános liturgikus bevezetést szentírási (ószövetségi és újszövetségi) introdukció követi. Ezekre negyedik modulként krisztológia következik, hogy aztán az év végén az egyház első évszázadainak történelme mutassa be az alapvető keresztény hitigazságok letisztulásának folyamatát. A *tizedik* évfolyam a reformáció kérdésfeltevéseire összpontosít. Az első két modul a kiválasztottság bibliai fogalmát mutatja be a választott nép történetén és Szent Pál levelein keresztül. Ezt követi a szerzetesség történetéről szóló rész, amely projekt munka keretében Pannonhalma konkrét szerzeteséletébe is betekintést kíván nyújtani. Ezután találjuk a reformáció történetét tárgyaló egyháztörténeti modult. Új területként került be az évfolyamot záró ökumenizmus témakör, amely a keresztény egyházak jelenkori gazdagságát és egységtörekvéseit kutatja, s amelyet a diákok rendszerint egy evangélikus vagy egy katolikus és evangélikus vallás-tanár együttes vezetésével dolgoznak fel. A *tizenegyedik* évfolyam a hit és a ráció kapcsolata köré épül. A kinyilatkoztatás, vallás, egyház témakörének tisztázása után másodikként tárgyalt biblikus modul az értelem és a hit egységéből eredő morális következtetéseket vonja le, majd a felvilágosodás és a modernizmus útkeresésének történeti elemzése következik. Márciusban és áprilisban negyedik modulként pszichológiai és valláspszichológiai témák kerülnek sorra, amelyekben a személyiségfejlődés, az egyéni istenképek fejlődésének, valamint a keresztény közösség szociálpszichológiájának kérdéseit tárgyaljuk. Végül az-

tán az utolsó témában az emberi élet etikai határkérdései felé fordulunk. A *tizenkettedik* évfolyam korunk nagy kihívásaival foglalkozik. Ezen belül a világvallások modul a keresztény hit abszolút értékét helyezi el a kortárs vallási sokszínűségben, majd ezt követően a teremtéstörténetek és a Jelenések könyve segítségével az ember világban betöltött szerepét elemezzük. A kortárs egyháztörténelem modul két fő témája a totalitárius rendszerek egyházpolitikája, valamint a II. vatikáni zsinat előzmény- és hatástörténete. Végül a Credo magyarázata foglalja össze mindazt, amit a ma felnőtt keresztényének a hitről tudnia kell. A moduláris rendszert a fenti táblázat szemlélteti.

Az itt vázolt tantervet s a hozzá kapcsolódó tanmenetet, valamint oktatási anyagokat a hittanárok fejlesztik a hittanári munkaközösség keretein belül. Pannonhalmán egy-egy évfolyamon két osztály van, de a hittanórákon rendszerint ezeken belül is csoportbontással dolgozunk, azaz lehet, hogy egyszerre két vagy négy tanár dolgozik együtt. Természetesen iskolaszervezési és órarendi kérdés, miként lehet megoldani azt, hogy heti két vagy három alkalommal az egész iskolának egy időpontban legyen a hittanórája, de a gyakorlat azt mutatja, hogy ez is megoldható. A modulon belüli és a modul végi értékelés alapelvei, a modulok során elvégzett projekt munkák értékelési kritériumai ugyancsak egységesek. Ezenkívül minden évfolyamnak van egy felelőse, aki az évfolyam moduljait tanító tanárokkal egyeztet, a jegyeket elektronikusan rögzíti és kérdések esetén elérhető.

Eredmények, fejlődési irányok

A „moduláris” hittanoktatás három éve működik az iskolánkban, s a kollégák időközben sok tapasztalatot szereztek előnyeivel s egyben kihívásaival kapcsolatban is. A rendszerben rejülő legnagyobb lehetőség az adaptivitás. A rendszer messzemenő rugalmasságából az következik, hogy a

modulok elhelyezése, a modul belső felépítése, az oktatási tartalmak súlypontjainak kijelölése során a tanárok és a munkaközösség kiemelt figyelemmel lehetnek a diákok (és a tanárok) adott helyzetére, igényeire. A diákok reflexiói nyomán akár meg is változtathatjuk egy modul helyét. Ha például valamelyik szükségesnek, ám túl korainak tűnik, át lehet helyezni későbbre. Ugyancsak nagy teret ad a rendszer a tanárok kreativitásának. A modul tanító tanár – a közösségi ésszerűség keretei között – maga választhatja és alakíthatja ki saját egysége szerkezetét úgy, hogy a hittanárakkal való egyeztetés keretében a munkaközösség egyfajta kontrollt is gyakorol. Ez a fajta közös felelősségvállalás és a munkaközösségen belüli együttműködés igénye kihat más tanulmányi és közösségi területekre is.

Az a tény, hogy egy tanár egy modult – azaz egy tanulócsoporthoz is – korlátozott ideig, két hónapig tanít csak, arra is teret ad, hogy az iskolába érkező új tanárok esetén könnyebben alakítsuk a próbaidőt és az új kolléga kíséretét. Egy új munkatársunk esetében ez úgy történt, hogy az egyik modult csoportbontásban párhuzamosan tanította egy idősebb kollégánkkal, aki reflexiók lehetőségét, kíséretet biztosított számára.

Az egyik legfontosabb eredmény az, hogy tekintettel tudunk lenni diákjaink aktuális helyzetére, valamint egyéb tanulmányaira. A hittan nem egyszerűen tantárgy, hanem annak a reflexiók közege, ami az egész emberi létmódot átfogja: a hité. Ezért nem állhat egyedül, hanem mindig párbeszédben a világgal (természettudományokkal) és az emberrel (humán tudományokkal). Azt látjuk igazolva, hogy a hitoktatás igazán gyümölcsöző csak úgy lehet, ha figyelemmel kíséri a többi tudományban való előrehaladást. Éppen ezért nagy lehetőséget szalasztanánk el, ha megelőznénk a „világi” történelem oktatásának tanmenetét, hiszen így lemondanánk az emberiség eseményeinek a hit szemével történő olvasatáról. Pedig nemde épp ekkor válik izgalmassá, ekkor lép dialógusba a világgal a hit szemlélete? Vagy ugyanígy: az érettségéhez közelítő diákokat nem kell-e végigvezetni korunk kihívásain: tartalékolva ezeket az ellentmondásos témákat arra az évre, amikor már a legkritikusabb gondolkodásmódra képesek? A végzősök már tanultak atomfizikát és csillagá-

szatot, hallottak evolúcióról és genetikáról. Ekkor léphet be a természettudományok által felvetett kérdések összétüzebe a biblikus alapú teológiai látásmód, és ekkor csilánhat fel igazán, milyen találó üzenetet hordoz hitünk. Előny természetesen, hogy olyan kollégák gazdagítják a munkaközösséget, akik ezt az interdiszciplinaritást mesterszinten képviselik; akár mert több szakt is tanítanak, vagy mert akár iskolán kívüli területeket is képviselnek a hittanórán. (Részt vesz a hittanoktatásban evangélikus lelkész, szociális munkás, ápoló, mentálhigiénés szakember, gazdasági vezető, könyvtárvezető, jogász.) Végül a bencés szerzetesközösség tagjai megjeleníthetik a hittanoktatás során azt az értéket, amelyet ők a szerzetes mivoltukkal – és nem pusztán tanárságukkal – képviselnek (Asztrik főapát például két hónap erejéig 20. századi egyháztörténelmet tanít).

Szerzetes és világi a saját értékét hozzáadva, de közösségi munkában és egymásra figyelve együttesen mutatja fel a felnövekvő ifjúságnak a saját személyes életét is átalakító tényezőt, s kínálja fel a diákoknak, hogy nekik is részük legyen ebben: a Krisztussal való közösségben.

Felhasznált irodalom

- A római katolikus hitoktatás kerettantere.* Összeállította az Országos Hitoktatási Bizottság, Eger, 1996. = *Római katolikus hittan tanterv és minta tanmenet.* Márton Áron Kiadó, Budapest, 1998.
- Egységes fogalomjegyzék (Közoktatási kiemelt és pályázati konstrukciók)* <http://www.nfu.hu/doc/1259>. (Letöltés: 2012. május 3.)
- JUHÁSZ-LACZIK Albin 2009. *Ausculda. Pannonhal-Ma*, 2. évf. 1. sz. 3. o. http://issuu.com/jaju/docs/pannonhal-ma_ii_1
- Katekézis általános direktórium.* Szent István Társulat, Budapest, 1998.
- Katolikus kerettanterv 2008.* Kihirdetve a *Magyar Közlöny* 2009. augusztus 19-én megjelent 116. számában: <http://kozlony.magyarorszag.hu/pdf/1108>. (Letöltés: 2012. május 3.)
- Magyar kateketikai direktórium.* Szent István Társulat, Budapest, 2000.
- M. NÁDASI Mária 2007. *Adaptivitás az oktatásban.* 2. kiad. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Mit tehet a gyülekezet a keresztény nevelésért – a lelkész szemszögéből?

■ BARANYAYNÉ ROHN ERZSÉBET

A lelkészekből és lelkész szakos teológushallgatókból álló csoport a szekcióülés során jelenlegi hitoktatási rendszerünk elemzéséből indult ki, és számtalan továbbgondolásra váró kérdés megfogalmazásáig jutott el.

Gyülekezeti lelkészként a helyi adottságoknak megfelelően a gyerekekkel három találkozási formánk van. Fellekezeti iskolákban, állami iskolákban és a gyülekezetben végzünk hitoktatást.

Mindannyiunk reális tapasztalata volt, hogy az élményszerű, megélhető lelkiség helye a gyülekezeti hittan. Az állami iskolákban nem tudjuk ezt ugyanolyan mélységben átadni, átélni. Ennek legfőbb okát a keretekben érhetjük tetten. A most működő rendszer szerint a hittanórát az alsós gyerekeknél a szabad játék ideje alatt vannak, a felsősöknél pedig gyakran a hetedik órában, amikor mindenki más már hazamegy. A gyerek tulajdonképpen a szabadságról mond le a hittanóraért. Mennyire tudunk ezzel a „lemondással” jól élni? Hol van a határ az élmény és az ismeretadás között? Mi motivál lelkészként akkor, amikor célul tűzöm ki, hogy a gyerekek jól érezzék magukat a hittanórákon?

Kérdésként maradt meg, hogy amikor majd az új közoktatási törvény értelmében a hittanórák helye évfolyamokra/osztályokra bontva az iskolákban lesz, milyen feladatok hárulnak a gyülekezetekre, s milyen következményekkel kell számolniuk. A személyi feltételek mennyiben adottak? Ki fogja tartani az órákat? Hiszen azokon a településeken, ahol több iskola van, a helyi lelkészek nem fogják győzni. Hitoktatói állást a legtöbb gyülekezet nem tud finanszírozni. Gyorstalpalón átképzünk evangélikus tanárokat, úgy, ahogy tették egykor az orosz szakosokkal? Mi lesz azokkal a lelkészekkel, akik nem tanultak valláspedagógiát, pszichológiát? Milyen kötelező továbbképzés várható az ő számukra? A kis falvak – ahol nincs iskola – lelkészeinek munkájára lehet-e majd számítani a nagyobb települések iskoláiban? Illetve a kis falvak lelké-

szei elérik-e majd a saját gyerekeiket? Mennyire van reálitása az ökumenikus hitoktatásnak?

A kérdésekkel együtt többekben az a félelem is megfogalmazódott, hogy vajon „versenyképes” lesz-e az etikaóra mellett a hittanóra. Nem veszítünk-e többet ezzel a választható kettősséggel, mint amennyit nyerünk (hittanra jelentkezők száma)?

Másrészt pedig mennyire lesz esélyünk a kötelező iskolai hittanóra mellett a gyerekeket integrálni a gyülekezetbe? A szülők nem tekintik-e majd a gyerek vallásos nevelését letudva az iskolai hittanórával? Lelkészként ezt éreztük a legnagyobb kihívásnak az új közoktatási törvény kapcsán. Ahol élő közösség működik, ott van esély az integrálásra. Milyen eszközöket használ a gyülekezeti lelkész ennek a folyamatnak a segítésére? Élmények megtapasztalására való törekvés (kirándulás, tábor, farsang stb.), karakteresebb lelki vezetés gyakorlása a családi élet eseményeihez kapcsolódva vagy a tanítás erősítése? Mindegyikre szükség van.

Minden bizonnyal a jövőben felértékelődik a családi istentisztelet szerepe, amelyen minden generáció otthon érezheti magát. Azokban a gyülekezetekben, amelyekben rendszeresen tartanak családi istentiszteleteket, annak nagyon erős közösségépítő, spirituális és missziós hatásáról tanúskodtak a lelkészek. Ezzel együtt a felnőttoktatást is koncentráltabban kell végezni. A római katolikus egyházban az elsőáldozásra való felkészítésen nemcsak a gyerekek, hanem a szülők is részt vesznek. Ennek kapcsán elgondolkodhatunk azon, hogy hasonló rendszerre a mi egyházunkban szükség van-e, s ha igen, hogy tudnánk megvalósítani és milyen életkorban.

S természetesen egy közösség életének elengedhetetlen kísérője a közös élmény. Ebben mit tud adni a gyülekezet? Mi az a plusz, amit más közösség nem tud adni? Gyülekezetként versenybe kell-e szállnunk a programkínálat terén, vagy pedig ahhoz ragaszkodunk, hogy a vonzó gyülekezet nem cél, hanem következmény?

Mit tehet a gyülekezet a keresztény nevelésért – a gyülekezeti munkatárs szemszögéből?

■ BÁRDOSSY TÍMEA

A gyülekezet életében a lelki nevelés két alapvető területének az ismeretátadást és a megszerzett ismeret közösségben való megtapasztalását, megélését tekinthetjük.

Mint minden közösség, a gyülekezet is akkor élő, ha annak minden tagja megtalálja benne a helyét, képességének megfelelő feladatát, így aktív, a gyülekezet életéért felelős taggá válhat. Ebben az értelemben egészen tág határai lehetnek a gyülekezeti munkatárs fogalmának, s így a hiteles példamutatáson keresztül, az önkéntes szolgálatok gyermekekkel együtt való elvégzésével vagy „csak” egy beszélgetéssel minden gyülekezeti tag részt vesz a lelki nevelésben. Szűkebben értelmezve a gyülekezet életének e területén mégiscsak a hitoktatók, a gyermekfoglalkozásokban, állami vagy egyházi intézményekben dolgozó aktív pedagógusok, illetve az ifjúság vállal jelentős szerepet.

Számos gyülekezetben az ismeretátadás kizárólagos vagy legfőbb forrása még mindig a lelkész, viszont egyre több gyülekezetben szerepet kapnak a hitoktatók, pedagógusok is a hittanórák vagy más foglalkozások vezetésében, szervezésében. Tekintettel a hittanórák sajátos helyzetére az oktatásban, az ismeretátadás mellett igény szerint nagy teret kaphat a személyes jelenlét, a kötetlenebb beszélgetés. Különösen igaz ez a gyülekezet által szervezett gyerekprogramokra. Sok gyülekezet gyakorlatában élnek olyan alkalmak (táborok, túrák, sportprogram, zenei programok, kézműveskedés stb.), amelyek kötetlen lehetőséget biztosítanak a közösségen keresztül lelki élmények megélésére, a személyes kapcsolatokon keresztül pedig kialakulhat a gyülekezet irányában is a kötődés. Szívesen kapcsolódnak be segítőként ezekbe a programokba az ifjúság tagjai, akik később a gyülekezet felnőtt munkatársaivá válnak. Érdekes tapasztalat, hogy ezen a területen főként a nők tevékenykednek, pedig szükség lenne a férfi mintákra is. Fontos, hogy ezeket az alkalmakat a lelkész és a hitoktatók fogják össze és irányítsák, de a gyülekezet részéről nem érezhető, hogy mindenki felé elvárás lenne valamilyen képzettség megszerzése, aki a gyülekezeti gyermekmunka

területén szolgálatot vállal, hiszen szükség van azokra a sajátos karizmákra is, amelyet a laikusok képviselnek.

A kialakított gyakorlatok pozitív eredményei mellett folyamatosan nehézségekkel is szembesülünk. A mai túlhajszolt életmód főként a nagyobb városokban nehezíti teszi az alkalmak mind a gyerekek, mind a szolgálatot vállaló számára megfelelő időpontjának megtalálását. A gyülekezet elhelyezkedése attól függően, hogy városi, vidéki vagy szórványgyülekezetről beszélünk, más és más nehézségeket indukál. Ez lehet a viszonylag alacsony lélekszám, a szétszórtság, de akár az iskolaváltások miatt a települések hétközi elhagyása, a leterheltség is, így problémát jelenthet a közösség egyben tartása, a megfelelő ráhangoltóság létrehozása. Ezek szinte minden gyülekezetben jelen lévő problémák, megoldásukban sokat segíthetne a tapasztalatok megosztása nemcsak a lelkészek, hanem a gyülekezet munkatársai között is.

Az előttünk álló feladatok közül szeretném kiemelni a gyülekezetek és az egyházi oktatási intézmények hatékony kapcsolatának kialakítását. Az egyházi iskolák a lelki nevelés kiemelt helyszínei, azzal az elvárással, hogy a jövő egyházának tagjai kerülnek ki a falai közül. Ezért is fontos a gyülekezetek és az iskolák szoros kapcsolata. Ismételten fontos szerepe van a pedagógusoknak, akik egyrészt az intézményben közvetíthetik azt az üzenetet, hogy a Jézusban való közösség az élet minden helyszínén jelen van, a gyülekezeti és civil élet átfedik egymást; másrészt összekötő kapocsá válhatnak az iskola vonzáskörzetébe tartozó gyülekezetek között is. Igaz azonban az is, hogy egyes intézményekben nem csak egy adott gyülekezethez tartozó gyerekek járnak, ezért fontos megtalálni azt az egyensúlyt, hogy a gyerekek ne vesszenek el sem az iskola gyülekezete, sem pedig saját gyülekezetük számára.

A szekcióülésen megbeszélte tapasztalatok alapján kiderült számunkra, hogy a lelkész által elindított munkába a megszólított munkatársak szívesen kapcsolódnak be, munkájuk erősíti a gyülekezetet.

Mit tehet az óvodapedagógus a keresztény nevelésért?

■ HACHBOLD ÉVA

A lelki nevelés jövőképét a család, a gyülekezet és az intézmény, azaz az óvoda hármasságában látjuk.

A szekciómegbeszélésen hangsúlyos kulcsmondatok és szavak hangzottak el, mint például: Az óvoda *missziói jellegét* a gyermekeken keresztül fejt ki a családokban. Fontos a nevelőtestület és a gyermekközösség kiegyensúlyozottsága, mely egy igazi *élő közösségről* adhat képet a szülői közösségnek. Olyan közösségről, ahová jó tartozni, s amely éltető forrás erkölcsöt nélkülöző világunkban. Éppen ezért meg kell találnunk a megfelelő fórumokat, amelyeken keresztül a családokat is be tudjuk vonni az óvodai és a gyülekezeti hitéletbe.

Szülőként és nevelőként mindig *példaképek* vagyunk gyermekeink életében: szeretetben, hűségben és bölcsességben.

A gyermeki szeretetnek színvonala van: mert meglátja bennünk a jót, a számtalan értéket, amelyet szolgálatra kaptunk, hisz nincs hívó élet szolgálat nélkül.

Példaképpé kell válnunk azonban abban is, hogy megmutassuk az utat az otthon és az óvoda, valamint a szülői ház és a templom között.

Alulról építkezik az egyház, éppen ezért nagyon fontosak az alapok, így az óvodai nevelés.

Meggyőződésünk, hogy gyermekzsivaj nélkül nincs élő gyülekezet. Az óvoda életének fontos momentuma a gyülekezettel való kapcsolattartás, hiszen a *gyülekezeteknek az óvoda is a temploma*. A legtöbb intézményünk a gyülekezettel szinte közösségként él együtt, ezért hangsúlyos az a megállapítás, amely szerint *az óvoda által épül a gyülekezetünk*.

Egyházi intézményként hisszük és tudjuk, hogy ökumenikus környezetben láthatjuk és tapasztalhatjuk meg, hogy az egyház igazi ereje a keresztény nevelésben és a családok egységében rejlik. Szeretnénk, hogy fontossá váljék minden család számára az a *keresztény erkölcsi értékrend*, amely megtart bennünket egy életen át. Arra törekszünk,

hogy mi ezt meg is tanítsuk a kor nyelvén, irodalommal, zenével és hittel. *Luther szerint az éneklés a fegyelmezés egyik gyengéd és kedves formája*. Az éneklés, a hangszerek hangja Istentől való ajándékok. A keresztény ember számára az egyházi ének egyúttal olyan imádság, amely Istent magasztalja. Ezt már óvodáskorban is tudatosítjuk a gyermekekkel.

A ma gyermeke az ország jövője – azaz amilyené neveljük ma az óvodás generációt, olyan lesz húsz év múlva a felnőtt társadalom. Éppen ezért nagy a felelősségünk. Valamennyien a fordulat évében, azaz két évtizeddel ezelőtt kezdtük meg *keresztény* pedagógusi pályafutásunkat. Történelmi léptékben nézve húsz év nem nagy idő, de egy ember életében már sokat tesz. Kötődésünk az évek alatt az óvodához egyre erősödött, s ma már a pálya iránt igazán elhivatottnak valljuk magunkat, szívünk az óvodánké.

Megismerve intézményeink múltját, féltve őrizzük és gazdagítani igyekszünk hagyományainkat, tiszteljük a nagy hírű lelkészek, tanítók, tanárok emlékét. Hiszük, a jelen a múltban gyökerezik, amelyre épül a jövő.

Sola fide, azaz egyedül hit által a legnemesebb szolgálatra és hivatásra vállalkozunk több évtizede munkatársainkkal együtt, s örömünkre szolgál – nekünk, egyházi intézményben dolgozóknak –, hogy lehetőséget kaptunk a jövőre tekintve is, hisz van bennünk elég erő, kreativitás és akarat a célok elérésére és a feladatok teljesítésére.

Hiszük, hogy a krisztusi értékekben gazdag, missziói lelkületű, sokszínű, nyitott és befogadó óvodáinknak van jövőjük, ahol minden generáció otthonra, éltető közösségre találhat.

Szeretnénk, ha az óvoda *tusculanum*, azaz békés hely, menedék lenne a külvilág zaja elől.

Hálát adunk Istennek, hogy méltók lehetünk arra a bizalomra, amellyel a szolgálatunkat végezhetjük; e szolgálat révén mutathatunk utat a reánk bízottaknak.

Mit tehet az iskolavezetés a keresztény nevelésért?

■ HALLGATÓNÉ HAJNAL JUDIT

A szekció tagjai a beszélgetés során a következő kérdésekre keresték a választ:

1. Mekkora rálátása van az iskolavezetésnek az intézményben folyó hitoktatásra és a fakultatív jellegű ifjúsági vagy bibliaórai alkalmakra?

2. Mennyiben szükségesek a teológiai ismeretek egy evangélikus oktatási intézmény vezetéséhez?

3. Megvalósul-e a közös tervezés és együttműködés az iskolalelkésszel a lelki nevelés kérdéseiben? Ki dönt az iskola lelki életének milyenségéről?

4. Hogyan jelenik meg a keresztény vezető a mindennapokban? Milyen lehetőségeket látunk vezetőként a lelkiség és a gyakorlat összekapcsolására?

5. Az intézmény vezetőjének milyen mértékig feladata, hogy gondot viseljen a tanárok lelki életére? Kötelező-e részt venni a tanároknak iskolai csendesnapokon, bibliaórákon?

6. Milyen javaslatai vannak az iskolavezetésnek a lelki nevelés erősítésére?

A szekció közreműködői között nem csupán az intézményvezetők és helyetteseik képviselték magukat. Üdítő volt az iskolalelkész, a teológusok és tanáraik aktív jelenléte a beszélgetés során. Rövid bemutatkozás után a jelenlévők megállapították: a vezető akkor válik vezetővé, ha a rábízottak követik őt. Ehhez azonban végig kell járni a tanítványsághoz vezető rögzös utat, állandó fejlődésben, mozgásban kell lenni lelki-szellemi és fizikai értelemben is.

Az iskolavezetők felelősségvállalásáról súlyos megállapítások hangoztak el. Az intézmény vezetőjének figyelemmel kell kísérnie az iskolában folyó hitoktatást, ismernie kell a fakultatív ifjúsági alkalmakat, azokat támogatnia kell. Fontos, hogy az önszerveződő biblia-és diákkörök is érezzék a segítő környezetet. Lényeges, hogy a hitoktatók felekezettől függetlenül is közösséget vállaljanak egymással és a tantestülettel. Szerencsés, ha más felekezeti hitoktatók nem csupán óraadóként végzik szolgálatukat, hanem az iskola mindennapi életéből is részt vállalnak. Az egymás iránti tisztelet és együttműködés kialakításában fontos szolgálat hárul az iskolavezetésre.

Lényeges, hogy az evangélikus intézmény vezetője teológiai ismeretekkel rendelkezzen. Ehhez nagy segítség az Evangélikus Hittudományi Egyetem tanártovábbképzése. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy az evangélikus intézmény vezetőjének rendelkeznie kell ezzel a végzettséggel. A jelenlévők megosztották a képzés során megtapasztalt pozitív élményeiket egymással. Jézus Krisztus „pedagógiai programjának” ismerete nélkül hiányos a vezető felkészültsége.

Nagy veszélyt jelent a szekták és a hamis tanítások megjelenése fiataljaink életében. Napjainkban a vezetőnek a tantestülettel együtt ezért is óriási a szerepe az evangélikus identitás hiteles képviselésében. Hitében, keresztény lelkületében megerősödött vezető képes konfliktushelyzetekben sikeresen eljárni, gyakorolni és megmutatni a közösségnek a bűnbánat és a bűnbocsánat elkerülhetetlen összefüggéseit.

A szolgáló életmódról mint vonzó és örömteli tevékenységről is elmélkedtek a résztvevők. Gyakorlati példákat mutattak be ebben a témában is. Elhangzott, mennyire fontos érték átadásáról van szó. Gyülekezeteinkben, szertetintézményekben kell elsősorban keresni a gimnazista fiatalok számára a hamarosan bevezetésre kerülő kötelező önkéntes munka színtereit.

Az iskolalelkész, a teljes lelkészi kar és az intézményvezető testvéri együttműködése nélkül elképzelhetetlen az evangélikus iskola lelki életének fejlődése. Helyes, ha az iskolalelkész az intézményvezetés tagja, osztozik elsősorban a pedagógiai irányítás, a tervezés, döntés felelősségteljes feladataiban. A tanárok példamutatása a vallásgyakorlatban elengedhetetlen. Sok szó esett a mosoly, az öröm, az elfogadás, az értékválasztás, a derűs hangulat, az imádság és a hála fontosságáról.

Teológushallgatókkal együtt próbáltuk arra a kérdésre keresni a választ, hogy miért nem járnak kellő számban hétvégeken a diákok az istentiszteletekre. A hallgatók, akik maguk is evangélikus gimnáziumban érettségiztek, próbáltak egyfajta választ adni a kérdésre. Íme, erről egy gondolat: evangélikus iskoláinkban nagy a diákokkal szembeni elvárás hétfőtől péntekig. A diákok vallásgyakorlata jelentős számú hét közben történő eseményhez is kapcsolódik. Lehetséges, hogy az iskola és a templom egygyé forr bennük a hosszú évek során. S ezért is próbálják a hétvégén „kerülni az iskolát”.

A nevelőmunka nehézségeivel kapcsolatban javaslatokat fogalmaztak meg a résztvevők. Szükséges lenne iskoláinkban szakemberekből álló „sejtszerű vállalkozásokat” létrehozni, hogy intenzívebb lehessen a kisebb csoportokból álló fiatalokkal való szakszerű foglalkozás. Mindnyájan egyetértettünk abban, hogy jó lenne a jövőben az idő szorításából és a teljesítmények bővületéből kitörve a nevelőmunkát még hangsúlyosabbá tenni iskoláinkban.

Végezetül a lelki nevelés színtereiről, jó gyakorlatokról számoltak be a résztvevők. Zárásképpen az áldás bátorító szavaival zárult az intézményvezetők felelősségéről szóló beszélgetés: „Érezd magad biztonságban mindenkor, elrिंगatva Isten tenyerén, mint egy dédelgetett kisgyermek – aki valójában vagy...” (Varga Gyöngyi: *Áldáskönyv*)

Mit tehet a gyülekezet a keresztény nevelésért – az iskolalelkész szemszögéből?

■ DEÁK LÁSZLÓ

Az evangélikus egyházban 2005 óta törvény rendezi az iskolalelkészek szolgálatát. Az elmúlt hét esztendő alatt rengeteg áldást élhettek át a diákok és a pedagógusok ezen a szolgálaton keresztül, de még sok nyitott kérdés maradt, amelyeket a közeljövőben mindenképpen rendezni kell. Éppen ezért nagyon fontos, hogy az elmúlt fél évben előtérbe került az iskolalelkézi szolgálat, annak tartalma, valamint jogi és anyagi keretei. Több bizottság is alakult ebben a témakörben, egyházunk különböző vezető testületei foglalkoznak az iskolalelkézi szolgálat eddigi tapasztalataival. Ennek a folyamatnak volt fontos része a Dies academicus rendezvény is, ahol egy csoportban előkerült az iskolalelkészesség kérdése.

A beszélgetés azért is volt különösen inspiráló és tartalmas, mert nagyon sokszínű volt a csoport összetétele. Tagjai voltak olyanok, akik jelenleg is iskolalelkészként szolgálnak, iskolalelkézi szolgálatra készülők, teológusok, pedagógusok és gyülekezeti tagok képezték a beszélgetők csapatát.

A csoportban két oldalról közelítettük meg a kérdést. Egyrészt arról beszélgettünk, hogy hol van az iskolalelkész helye az evangélikus egyházban és az iskolában, másrészt arra kerestük a választ, hogy miként tudja egy iskolalelkész erősíteni az evangélikus identitást egy oktatási intézmény életében.

Az első téma egyszerre jogi rendezés és emberi kapcsolatok kérdése. Jogilag egyértelmű a helyzet: az iskolalelkész az evangélikus egyház felszentelt lelképásztora, aki egy speciális területen és közösségben végzi a szolgálatát. Emellett jelenleg a tantestület tagja, együtt kell élnie és dolgoznia azzal a közösséggel, amelyben a szolgálatát végzi. A feladat egyértelmű: felel az iskola lelki életéért. Hogy ez miként történik, s ebben milyen lehetőségei és mekkora szabadsága van, az már egyértelműen emberi kapcsolat kérdése, vagyis, hogy milyen kapcsolatban van az intézmény igazgatója és lelkésze. Meggyőződésem, hogy a határokat jogilag fel kell állítani, de az igazi testvéri együtt munkálkodás az emberi kapcsolatokon múlik, ahol a két ember – kiegészülve a helyettesekkel – a határokat betartva, egymást megbecsülve és tisztelve tud együtt dolgozni. Ebben az esetben *egy hajóban evezve* tudják felelősen szolgálni a legfontosabb célt: Krisztus ügyének szolgálatát, az evangélium hirdetését.

A beszélgetés másik izgalmas kérdése egy fontos elvi gondolatot vetett fel, amelynek döntő hatása van egy iskola hétköznapijaira is: miként tudja az iskolalelkész az evangélikus identitást erősíteni egy olyan közegben, ahol a gyerekeknek olykor csak 20-25 százaléka evangélikus, és gyakran a pedagógusok között sem jobb az arány? Egyáltalán a 21. század elején, egy modern oktatási intézmény keretei között mit értünk evangélikus identitáson?

Az iskoláinkban és óvodáinkban jelenleg közel 12 000 fiatal tanul, akik gyakran szétzilált családokból, biztos támaszok nélküli világból érkeznek, olykor sok-sok fájdalmat hordozva. Mellettük csaknem 1 600 ember dolgozik intézményeinkben, akik felé szintén küldetésünk van.

Mit adunk át nekik? Mi van a birtokunkban nekünk, evangélikusoknak, amivel közel tudunk lépni hozzájuk? Mit kezdünk ott, ahol az evangélikus iskolában sokkal magasabb a katolikus és református hittanra járó diákok száma, mint az evangélikusoké?

Izgalmas kérdések voltak ezek, amelyekre nem születtek végleges válaszok, sőt a közös gondolkozás még a Dies academicus után is folyt. Amit a hittudományi egyetem falai között meg tudtunk fogalmazni az evangélikus identitásról, még meglehetősen tág gondolat volt: a legfontosabb célunk az evangélium továbbadása. Ennek kell mindenben az elsőbbséget élveznie, ezt kell szolgálnia mindennek egy iskolalelkész életében. Emellett – ebből fakadóan! – olyan lelkiségben kell nevelnünk a fiatalokat, amelyben nincsenek előítéletek, ahol meglátjuk és megértjük a terheket hordozó diákokat, de rá is mutatunk a bűneikre. Az evangélikus identitás fontos része a Szentírásról való tájékozódás, amely segít minden pedagógust és diákot személyesen megállni az élő Isten előtt. Nem kész megoldásokat kell adni, hanem az ígén őszintén eligazodó hitre kell segíteni a fiatalokat.

Különösen fontosnak éreztük, hogy kiemeljük célként a szociális érzékenység erősítését diákjainkban. Legyenek fogékonyak mások testi és lelki szenvedéseinek észrevételére, és legyenek készek segíteni is. (Ez a tettekben megélt szeretet fontossága!) Pozitív példaként meghallgattuk Simon Attila aszódi iskolalelkészt, aki a diákokkal rendszeresen készít ebédet hajléktalanoknak, s ezt személyesen – velük beszélgetve, melléjük leülve – osztják ki. A hitoktatás és az igehirdetés fontosságán túl ezek az alkalmak azok, amelyek leginkább meghatározóak a diákok életében.

Új kihívás: etika- és hitoktatás

■ KODÁCSY-SIMON ESZTER

A 2011 decemberében elfogadott köznevelési törvény új helyzetet teremt az állami iskolákon belüli hitoktatás számára, s ezzel új kihívások elé állítja a hittant tanító hittanárokat és lelkészeket, az őket küldő egyházakat. A törvény kötelezővé teszi az állami általános iskolákban a választást: 2013. szeptember 1-jétől az első és ötödik évfolyamokon kezdődően – felmenő rendszerben – „az erkölcsstanóra vagy... a hit- és erkölcsstanóra a kötelező tanórai foglalkozások”¹ részévé válik heti egy órában. Ebből következően az állami általános iskolákban a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény szerinti fakultatív hit- és erkölcsstanra vonatkozó rendelkezéseket kifutó rendszerben² kell alkalmazni.

A törvény nem hoz változást az óvodák, a középfokú iskolák és a kollégiumok esetében: ezekben az intézményekben továbbra is a foglalkozások rendjéhez illeszkedően kell megszervezni a hitoktatást.³ Továbbá a hit- és erkölcsstanórák tartalma, a foglalkozások meghirdetése és ellenőrzése, valamint a hitoktató alkalmazásának kérdése is az egyház hatáskörében marad.⁴

Egy mondatban összefoglalva a lényegi változást: 2016 szeptemberétől az állami általános iskolákban megszűnik a jelenlegi gyakorlat szerinti hitoktatás, viszont helyet kap a tanórai keretek között az erkölcsstan vagy a hit- és erkölcsstan – minden diák esetében az egyéni döntése szerint választott tanóra.

Jelenleg lehetetlen megbecsülni a hit- és erkölcsstanórákon részt vevő diákok létszámát egy-egy iskolában, évfolyamon, osztályban. Nem tudjuk, hogy a fakultatív hittant választókhoz képest többen vagy kevesebben fognak-e élni az egyházak által szervezett tanórákkal akkor, amikor kötelező döntés elé kerülnek: erkölcsstanórán vagy hit- és erkölcsstanórán vegyen-e részt a diák? Természetesen nagymértékben befolyásolják majd ezt a döntést olyan szubjektív tényezők, mint az aktuális hitoktató vagy lelkész személye, az iskola vezetőinek és a leendő osztályfőnöknek a hitoktatásról alkotott véleménye vagy a családi gyökerek. S bár ezeken a területeken is sok tennivalónk akad, jelen körülmények között azonban az a feladatunk, hogy az előttünk álló egy évben megtegyük a tőlünk telhető leg-

többet azért, hogy az egyházak által meghirdetett hit- és erkölcsstanóra valódi, vonzó alternatívája lehessen az iskola által felkínált „állami” erkölcsstanórának.

1. Az első kérdés számunkra az, hogy egy állami iskolában hogyan fog megjelenni az evangélikus hitoktatás. A törvény előírja ugyan, hogy a rendelkezésre álló eszközökből az iskola köteles biztosítani a jelentkezéshez és működéshez szükséges tárgyi feltételeket. Ám ha a tartalmi megjelenésre gondolunk, akkor számos kérdést fel kell tennünk, amelyek közül most csak néhányat sorolunk fel.

Kiket tud az evangélikus egyház hittanórája megszólítani? Be tud-e hívni az egyházunk olyanokat is hittanórára, akik nem egyházhoz tartozók? Vannak-e a hitoktatásunknak olyan elemei, amelyek értékékként jelenhetnek meg az egyházhoz nem kötődő emberek számára is? Hogyan lehet ezeket vonzóvá tenni? Milyen kommunikáció szükséges ehhez?

Már az itt felsorolt kérdésekre adható válaszok is túl sokfelé és túl messzire vezetnének minket. A válaszok bonyolult hátterét mutatja az is, hogy a Dies academicus etika-hittan munkacsoportjának megbeszélésén ebben a kérdéskörben maradt a legtöbb érintetlen vagy megválaszolatlan kérdés.

2. Induljunk ki abból a helyzetből, amelyet ismerünk, s amelyet az új közoktatási törvény nem változtat meg: ez pedig az egyházi iskolákban folyó hitoktatás. Az egyházi iskolákban eddig is folyt erkölcsstanoktatás, egyrészt az iskolák pedagógiai programja tartalmazta az erkölcsi nevelést, másrészt a hittantanterv szerint a nyolcadik és tizenkettedik osztályokban tanórai keretek között is sor kerül az etikai és erkölcsi kérdések szisztematikus feldolgozására. Ezek a hittanórák a célkitűzéseik között olyan értékekre való nevelést jelenítenek meg,⁵ mint önálló gondolkodás és döntéshozatal, saját értékrend és helyes világszemlélet, önismeret és erkölcsiség, őszinte párbeszéd, hitelesség, tanulásra való nyitottság, útkeresés és úton járás (hitben, életkérdésekben, személyes fejlődésben), a közösséghez tartozás élménye, tanítványi életre való elhívás és abban való megerősítés, külső és belső világunk kapcsolatának építése. Ha e célok közül akár csak egyet-kettőt sikerül megközelítenünk, már sokat tettünk annak a lelki nevelésnek a terén, amely az ideai Dies academicus témája is volt, s amelynek elősegítésében állami részről is sokan az egyházakat hívják segítségül.

Ha a hitoktatásra vonatkozó előbbi önkritikus szemlélettel most az egyházi iskolán belüli hittanórák felé fordul-

¹ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 35.§. (1).

² A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 97.§. (7).

³ Azt, hogy ezen intézmények esetében a hétköznapi gyakorlatban milyen változások állnak majd be, az egyházfinanszírozásról szóló törvény fogja befolyásolni, de a 2011. évi köznevelési törvény ezekre vonatkozóan nem hoz új szabályokat.

⁴ Részletesebben lásd a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 35.§. (3)-(4).

⁵ Lásd pl. az evangélikus etikateknyveket: BALICZA-SÁNDOR-SÓLYOM 2008; BÉRES-KODÁCSY-SIMON-RÉZ-NAGY 2010; ISÓ 2009.

lunk, akkor a következő kérdések merülhetnek fel: sikerül-e ezekre az értékekre helyezni a hangsúlyt, és megjelennek-e ezek a célok más tematikus években is, mint a bibliaismereti vagy egyháztörténeti években? Az esetleges sikertelenségnek melyek lehetnek az okai? Nem lenne-e érdemes az erkölcs- és embertani témájú kérdésekkel jobban átítatni a biblikus és egyháztörténeti éveket is? Esetleg más – például moduláris – szerkezetű hittanterv jobban segítené-e a lelki nevelés előbb felsorolt értékeinek megvalósítását?

Számomra rendkívül tanulságos volt a körülbelül ötvenfős munkacsoport beszélgetésének az a része, amelyben elhangzott: a részt vevő lelkészek, hittanárok, teológushallgatók többsége támogatna egy ilyen irányú tanterv-változtatást. Ahogy ott hallhattuk, nemcsak a lelki nevelés, de a teológiai témák hatékonyabb feldolgozása is motiváló lenne számukra még annak árán is, hogy új tantervekhez kellene „hozzászokni”.

3. Noha a 2013-tól bevezetésre kerülő új erkölcsstanórák végleges kerettantere még kidolgozás alatt van, mégis érdemes az eddigi információk és a korábbi állami etikatantervek alapján megnézni az evangélikus hitoktatás tanterveit. Hittanóráink keretei között is alapvető és sokszor visszatérő témaként szerepelnek például a jó és a rossz, az erények és a bűnök, a házasság és a család, az élet és a halál kérdései vagy olyan fontos etikai dilemmák, amelyek az orvosi, technikai, ökológiai vagy más etikai szakterületről kerülnek elénk. Ha figyelmesen megnézzük az állami etika-kerettanterveket, észrevehetjük, hogy az önismeret és emberismeret kérdései sokkal részletesebben és átfogóbban szerepelnek az órákon, mint az evangélikus hittantervben.

Ha a hit- és erkölcsstan alternatívaként választható az erkölcsstanórák mellett, akkor nem lenne-e érdemes ezekre a kérdésekre is nagyobb hangsúlyt fektetni a hittanóra keretein belül – különösen, ha a keresztény válasz sajátos és pozitív jellegét tartjuk szem előtt? Nem szól-e ez is érveként amellett, hogy átgondoljuk a hittanterveinket? A munkacsoport résztvevői közül többen kiemelték ennek fontosságát.

4. A munkacsoport több tagját is foglalkoztatta az a kérdés, hogy lelkészi vagy hittanári diplomával lehet-e majd erkölcsstant tanítani. A köznevelési törvény szabályozása szerint alsó tagozaton a tanítók taníthatnak erkölcsstant, felső tagozaton pedig „a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel és szakképzettséggel rendelkező” tanárok végezhetik ezt a munkát.⁶ A köznevelési törvény értel-

mében tehát a lelkészi vagy a hittanári diploma nem jogosít erkölcsstanórák tanítására.

Az erkölcsstan- és etikatanárok képzésére külön akkreditált képzés létezik, amely jelenleg több egyetemen is elvégezhető. Amennyiben egy egyházi felsőoktatási intézmény is rendelkezik ilyen akkreditált képzéssel, úgy az adott egyetem is képezhet erkölcsstan- vagy etikatanárokat. Ez a képzés az erkölcsstanórák anyagának és speciális módszertanának tanítására irányuló nem hitéleti képzés, de választható hitéleti képzéssel, például a hittanár szakkal párhuzamosan is.

Az erkölcsstan oktatásával kapcsolatos kérdések és aggodalmak hosszú sorával lehet különböző fórumokon találkozni. Gyakori kérdésként jelenik meg az, hogy ki alkalmas erkölcsstan tanítására. S itt nem a képzés követelményei által is rögzített szakmai kompetenciák teljesülése kerül a figyelem középpontjába, hanem a tanár személyes meggyőződése, hitbéli hozzáállása.

Alkalmasabb-e erkölcsstan tanítására például egy nem hívó tanár, mint egy keresztény tanár? Kevésbé jól tudja-e az erkölcsstan céljául kitűzött konszenzusos etikát, önismeretet vagy emberismeretet tanítani az evangélikus tanár, mint egy ateista tanár? Lehet-e ideológiai részrehajlás nélkül etikát oktatni? Érdemes-e ideológiai részrehajlás nélkül etikát tanítani? Mit jelenthet a lelki nevelés az erkölcsstanórák esetében?

Hosszas vita tárgya lehetne, hogy az új köznevelési törvény által felállított helyzet jobb vagy rosszabb, könnyebb vagy nehezebb helyzet elé állítja-e az egyházakat és a hitoktatás kérdését. Jelenleg komoly kihívást jelent a törvényi szabályozás miatt felmerülő kérdések megválaszolása mind az egyházak, mind az iskolák számára. A bennem megfogalmazódó kérdés azonban most az, hogy tudjuk-e olyan okosan és bölcsen, valamint a tanítás iránti olyan tisztelettel kezelni a témát és a kialakult helyzetet, hogy végül a beiratkozáskor majd a diákok és szüleik számára jelentsen pozitív kihívást és érdemi döntést a választás lehetősége.

Hivatkozott művek

- BALICZA Iván – SÁNDOR Éva – SÓLYOM Anikó 2008. *Kapcsolatok. Evangélikus hittankönyv 8. évfolyamos diákok számára.* Luther Kiadó, Budapest.
- BÉRES Tamás – KODÁCSY-Simon Eszter – RÉZ-NAGY Zoltán 2010. *Közelebb az Élethez. Evangélikus hittankönyv 17-18 évesek számára.* Luther Kiadó, Budapest.
- Isó Dorottya 2009. *Keresztyén etika mindenkinek.* Nyugat (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület – Fraternitás Lelkészegyesület, Veszprém.

⁶ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 98.§. (6). Mivel valószínűsíthető, hogy a bevezetést követő első években nem lesz elegendő szaktanár, ezért egy átmeneti időszakban olyan, felső tagozatra képesített tanárok is taníthatnak erkölcsstant, akik az ehhez kapcsolódó 60 órás továbbképzést elvégzik.

▶ **A Déli Egyházkerület igehirdetési pályázatának eredményhirdetésére a május 20-i missziói napon került sor. Az első díjat nem adták ki. Második díjat kapott Németh Zoltán pécsi lelkész, harmadik díjat pedig Győri János Sámuel budapest-pesterszébeti lelkész. Az alábbiakban a két díjazott igehirdetést közöljük.**

Isten szeretete

Ézs 61,1–2

■ NÉMETH ZOLTÁN

Már önmagában evangélium, hogy a Biblia Istene a megalázottak, a szegények, a kiszolgáltatottak Istene. Kik ők? A politikai üldözöttek, a törlesztőrésztüket fizetni képtelenek, a munka és otthon nélküli reményvesztettek?

Igen, ők különösen, de nem csak ők. Az ember maga. Mindannyian. Emberlétünk alapállapotában vagyunk leginkább Isten kegyelmének közelségében, hiszen a szegénység, a kiszolgáltatottság a mi alapállapotunk – „koldusok vagyunk” –, és minden, amit elérünk, megvalósítunk, megszerzünk, ennek a mezítelenségünknek, a bennünk síró gyermeknek a felöltöztetésére tett kísérletünk. Ahogy Hankiss Elemér írja *Az emberi kaland* című könyve előszavában: állandó védekezésre vagyunk berendezkedve, mint akik szüntelen veszélyben élnek egy idegen világban (HANKISS 1997).

Minden bizonnyal nem véletlenül értelmezi a názareti Jézus első, mondhatni „székfoglaló” prédikációjának alapigéjeként ezt az idézetet (Lk 4,14–21). Éppen ebből adódóan van módunk rácsodálkozni arra, hogy Jézus félbehagyja az utolsó mondatot, és „csak” a kegyelem esztendejét hirdeti meg, de a bosszúállás „lemarad”. Ahhoz hasonló helyzet ez, mint amikor egy lelkész az iktatása alkalmával az általa választott ige alapján megfogalmazza hitvallásának, gyülekezet-építő törekvésének fő tartamait. *Ars poetica. Ars theologica.*

Mi az, amit vállalok, amivel azonosulok, mi az, amit nem, amit másképp gondolok. Fontos, ami elhangzik, de legalább ennyire üzenet értéke van annak, ami nem hangzik el. Amit már nem olvas fel Jézus a szövegből, ami egy félbehagyott mondat fel nem vállalt üzeneteként elmarad.

Az eredeti ézsaiási szöveg az emberi igazságérzettel szinkronban tartalmazza az igazságszolgáltatás mindkét oldalát: a kegyelmet és a bosszút. Már Ézsaiásnál messze felülmúlja a kegyelem meghirdetése a bosszúállás kilátásba helyezett fenyegetését. Jézusnál még ez a kevés is eltűnik, csak a kegyelem marad. Jézusnak e miatt a felemásnak látszó igazság miatt mindig is magyarázkodnia kellett. Még Keresztelő János is – aki fejszével és szórólappal, vagyis az isteni bosszúállás eszközeivel „szerelte fel” – a rá jellemző nyíltsággal kérdőre vonja, amikor kérdezteti tanítványai által: akkor most te vagy az eljövendő, vagy valaki mást várunk (Mt 11,1–6)?

Amikor Samárián keresztülvonulva nem fogadják be őket egy faluba, a tanítványok reakciójában nem pusztán az emberi indulat gátlástalan kiélése figyelhető meg. („*Uram, akarod-e, hogy ezt mondjuk: Szálljon le tűz az égből, és égessen meg őket!*?” – Lk 9,54) Megvan ennek a nagyon is igazolható vallási alapja, éppen akár alapigénk utolsó mondatában: eljött végre a bosszúállás napja.

Jézus tömör válasza egyszerre mutat rá az Isten nevében, nevével való visszaélésre és saját, kegyelemmel mentő küldetésére, amely a bosszúállással ellentétben Isten nevében történik és azzal Jézus meggyőződése szerint egyedül összeegyeztethető (Lk 9,51–56).

Jézus sokak szemében felemás igazsága – a kegyelem felvállalása és a bosszúról való lemondás – vélhetően nemcsak ellenfeleit hergelte – hiányérzetüket a végletekig fokozva –, hanem tanítványai és szimpatizánsai kiábrándulásához, csalódásához is vezethetett, és komoly szerepe lehetett Júdás árulásában, Péter tagadásában és mindegyikük tehetetlenségében, hiszen a kard hüvelyébe történő visszaparancsolása után nem maradt használható eszközük. Már itt látszik, miért is ragaszkodott Jézus a felemásnak látszó igazsághoz mindvégig. Ha a kegyelem mellett a bosszú is része a megoldásnak, akkor a kegyelem előbb-utóbb elvész, és végül csak a bosszúállás marad. Jézus a végsőkig ellenállt a bosszú kísértésének, és így a végére is csak a kegyelem maradt. (A sátánnak való hódolás elutasításában [Mt 4,8–10] az erőszak, a bosszú elutasítása, az egyedül Istennek járó imádatban és szolgálatban pedig az irgalmaság felvállalása is benne van.) Döbbenetes, ahogy a keresztre feszített Isten Fiának egyetlen fenyegető, bosszúálló szó sem hagyja el az ajkát, de minden egyes szava a kereszten is minden irányba kegyelem és kegyelem. Minden bizonnyal sebezhetetlen istengyermekségének tudatából származott a bosszúnak és a bosszúállásnak ez a totális hiánya. Egészen egyszerűen nem volt szüksége rá. Weöres Sándorral szólva: „...élet és halál csak felületesen sebezheti, lényegében sérthetetlen és teljes.” (WEÖRES 2000) De evangélikus himnuszunk zavarba ejtő versszaka is idézhető József Attila fordításában: „Jó hír, nő, család, / Jóság, test, világ, / Veszhet, vihetik / Veszendő kincsek – / Miénk marad az ország.” (*Erős vár a mi Istenünk*) Ezt

csak az értheti meg, aki nem a legfontosabbak leértékelését, hanem az Istenben bízó szív „sebezhetetlenségét” hallja ki belőle.

Különös, hogy éppen a Názáreti tanításán tájékozódó kereszténységben a mai napig erősen él a meggyőződés, hogy Isten azért egykor majd mégiscsak bosszút áll. Az ítélet és a kárhozat félelemkeltő víziója ma is gyakori tartalma a felismerést elősegíteni igyekvő prédikációknak. Pedig Jézus szerint sokkal inkább láthatjuk az emberi harag, gyűlölet, keményszívűség beteljesedését a kívül maradó siránkozó, fogcsikorgató dühében, mintsem Isten rájuk lesújtó haragját. (Ahogy Luther számára is a pokol elsősorban nem az a hely, ahová Isten kipenderít egyeseket, hanem azok gyülekezőhelye, akiknek saját önhittsége nem engedte Istent szeretni, és megbotránkoztak kegyelmén.) Nem Isten taszít el minket magától, hanem mi nem leszünk képesek asztalához ülni, a többi kegyelemre szorulóval együtt feléje futni, mert látva a feltétel nélküli kegyelem diadalát, látva, hogy ki mindenki szalad oda megelőzve minket, megtorpanunk, mert utunkat állja a szívünkben fel nem oldott harag, gyűlölet, bosszúvágy.

Jézus a harag napja helyett az Úr kegyelmének kedves esztendejét vállalta fel, hozta el, nyitotta meg. Egy minden probléma végére végső megoldásként pontot tevő radikális megoldás helyett távlatot nyitott. Ebben élünk ma is. Arra kaptunk időt, hogy mi, mezítelen gyermekek Isten szeretetében felismerhessük, hogy csak létünk felületén vagyunk sebezhetőek, de lényegünk – istengyermekségünk – sebezhetetlen. Isten szeretetelében élünk és halunk. Feloldódhat bennünk minden félelem, ennek nyomán minden harag, gyűlölet, bosszúvágy.

Akkor szabad lesz az út Isten felé, és asztalhoz tudunk ülni, mint a bűnösök, nem úgy, mint az írástudók (Mt 9,9–13). Örülni tudunk annak, amit kapunk a „nap végén”, nem úgy, mint akik azt gondolják, nekik több jár (Mt 20,1–16). Csak – Radnóti gyönyörű megfogalmazásával élve – „kevésszavú alázattal” (*Sem emlék, sem varázslat*) irgalmat kérünk és kapunk, mint a vámszedő, nem úgy, mint az önigazoló bőbeszédű farizeus (Lk 18,9–14).

Csak engedjük térdre rogyva, hogy elénk szaladó apánk könnye a hátunkon csorogjon – ahogy Pilinszky írja: „Sír-

tam. Utána nedves volt a hátam” (1970. október 14.) – nem úgy, mint a hazatérőt duzzogva néző otthon maradt (Lk 15,11–32), akinek szeme is, háta is, de szíve is száraz marad.

Erre adatott nekünk a kegyelem esztendeje. Hogy Isten szeretete lebontsa önigazságunkat, és feloldja mögöttes rejtőző félelmünket, haragunkat, bosszúvágyunkat.

„Ha fellobban benned a gyűlölet lángja, vagy irigység fog el, vagy ha bosszúért lihegsz, gondold meg, hogy Krisztus mennyi könnyel és kiáltással imádkozott érted és minden ellenségéért, noha igen könnyen bosszút állhatott volna rajtuk” – írja LUTHER (1997, 17. o.).

Hogy ha majd egykor a célig eljutunk, éppen ott meg ne torpanjunk, hanem mint gyermekei mennyei atyánk karjai közé tudjuk vetni magunkat, és sírjunk és nevéssünk, és nedves legyen az arcunk és a hátunk. És örvendezhessünk együtt a többivel. Ámen.

Imádkozzunk!

Mennyei Atyánk, kérünk, Jézus Krisztus szavaival és szenvedésével, halálával és feltámadásával bontsd le önhittségünk falait, és oszlasd el félelmeinket, hogy a bennünk lévő harag, bosszúvágy akadállyá ne váljon a feléd vezető úton. Ámen.

Felhasznált irodalom

- HANKISS Elemér 1997. *Az emberi kaland*. Helikon, Budapest.
- JÓZSEF Attila 1993. Erős vár a mi Istenünk. In: *Fogadj fiadnak. Istenes versek*. Szent István Társulat, Budapest.
- LUTHER Márton 1997. *Hogyan szemléljük Krisztus szent szenvedését?* Magyarországi Luther Szövetség, Budapest. (Magyar Luther-füzetek 6.)
- PILINSZKY János 1987. 1970. október 14. In: *Pilinszky János összegyűjtött versei*. Szépirodalmi Könyvkiadó,
- RADNÓTI Miklós 1994. *Sem emlék, sem varázslat*. In: *Radnóti Miklós összes versei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- WEÖRES Sándor 2000. *Az ősz tudás*. In: *uő: A teljesség felé*. Tericum, Budapest.

A lenullázott bűnszámláló

Igehirdetés reformáció ünnepén (Lk 12,1–7)

■ GYŐRI JÁNOS SÁMUEL

Szeretett Testvérek!

A reformáció napját ünnepeljük 2011-ben. Miközben komolyan készülünk a wittenbergi hitújítás 500 éves jubileumára, újból és újból értékelnünk kell azt az egyház és a

történelem Ura által eszközölt „szervezést”, amely lehetővé tette a nagy egyháztisztulást.

Lehetőségek sora jelent meg – hisszük, nem véletlenül – ebben a korban. A reneszánsz *ad fontes* (vissza a for-

rásokhoz) felszólítása napvilágra hozta az elfeledett, sötét irattárakba kényszerített eredeti bibliai iratokat is. A Szentírás üzenete Luther számára is szabadulást jelentett a belső lelki félelmek alól. Gyötrődéseiből kimentette és eljuttatta arra a fokra, amikor már nem félt külső hatalmasságoktól. Nem félt azoktól, akik csak a testet ölhetik meg. Pál rómaiakhoz írt levele, az evangéliumok tiszta tanítása fölüllemelte a képmutatáson, a hamis, csupán a látszatot fenntartó Krisztus-követésen, és eljuttatta a bátorságnak arra a fokára, amelyen mert másképp gondolkodni, tanítani és mert másképp megnyilvánulni.

A történelem Ura megadta azt is, hogy a politikai helyzet is kedvezett a reformáció ügyének. A választófejedelmek többsége szívesen szakított volna Rómával. Luther gondolatai szikraként hatottak sok visszafojtott gondolatra, s valóban a háztetőkről hirdettetett az, ami addig csak a belső szobák sugdosása volt.

A Teremtő nemcsak arról gondoskodott, hogy az emberiség „idejekorán” fölfedezze az írás tudományát, és leírattassanak az ősi emberi társadalom értékes gondolatai, az első kézből vett teremtői üzenetek, az üdvtörténeti események, vagyis hogy lehessen Bibliánk.

Nemcsak arra volt gondja, hogy a szent iratok előkerüljenek a feledés belső szobáiból, például egy renoválás alkalmával Jósias király idejében vagy a reneszánsz eszménye segítségével Luther korában, hanem arra is, hogy egy új találmánnyal nagyobb tömegekhez juthasson el az evangélium. A reformáció előtt hatvanhét évvel egy német aranyműves, Gutenberg föltalálta a nyomdát, a tömegtájékoztatás hatalmas jelentőségű eszközét.

Mai igénk szerint Jézus körül hatalmas sokaság tolongott. 1517 mindenszentjének ünnepén tömegek tolongtak Wittenberg utcáin, temetőiben és templomaiban. Luther élt az új média lehetőségével és nemcsak kiszegelte a várkapura tételeit, hanem diákjai kinyomtatták és terjesztették a sokszorosított példányokat.

Most engedjétek meg, hogy én is használjam – mint már sokszor az ígéhirdetéseim során – a mai média áldásait. Beismerem, nem a 95 tétel másolatát látjuk most itt, mellettem a vetítővászonon, hanem egy nagyon izgalmas internetoldalt. A mai „tolongó” tömegek ezeken az internetes oldalakon tájékozódnak, nem hitvitáznak, sokkal inkább a mindennapi élet, a megélhetés tételeit kutatják. Az itt látható képernyőn drámai módon lüktet a mai nap, sőt a mostani másodpercek világa.

Rohannak a számok, melyek mögött éppen most született csecsemők sírnak föl, és másodpercenként ezeket és ezeket siratnak el a gyászolók. Úgyis mondhatnám, itt toporog, tolong a világ lakossága számokban.

A világstatisztika élő lapját látjuk. A tízjegyű számok vége olvashatatlan a szüntelen pörgés miatt. A harmadik sorban a Földön élők pillanatnyi számát látjuk vibrálni.

Talán már sokan tudomást szereztek arról, hogy ép-

pen a mai napra, a reformáció napjára várták a hétmilliárdodik ember megszületését. Az MTI három órával ez előtt jelentette be a hírt: egy kalinyingrádi kisfiú, Pjotr éjfél után két perccel látta meg a napvilágot. Ő a hétmilliárdodik! Természetesen ezt úgy kell érteni, hogy az érkezők és a már élők számából le kell vonni a távozókat, és ebben a vibráló pörgésben kell a keresett születőt rögzíteni. Egyébként elég nehéz ezt pontosítani. Már is van ellenjelölt egy indiai kislány személyében.

Ott a felső számok jelzik, hogy Pjotr óta már több mint százezren születtek meg, és több tízezren haltak már meg a mai napon.

Valljuk be, hogy ennek a mi kiszegzett hatvan tételünknek – ennyi témában pörög ez a statisztikai honlap – köze van a mi hívő életünkhöz is. És látni fogjuk, hogy a Szentírás reformációban visszakapott üzenete nélkül félelmetesek ezek a számok.

Azt örömmel állapíthatjuk meg, hogy az élet győz a halál fölött, hiszen szaporodik a Föld lakossága. Többen születnek, mint meghalnak. De jó lenne, ha megfordulna a mi statisztikánk itt, gyülekezetünk, evangélikus egyházunk körében! Húsz év óta egyszer sem kereszteltünk több gyermeket, mint amennyi testvértől búcsút kellett vennünk.

Igénk biztatása szerint nem kell félnünk, hiszen nekünk még a fejünk hajszálai is számon vannak tartva. Mégis, félelmetes ez a mai „kiszegzett” internetoldal.

Van itt szó mindenről. Az öt kis verebecske vonatkozásában ott látható, hány madárfaj halt ki ebben az évben a Földön. Ha a hajszálak nincsenek is föltüntetve, de iszonyatos mértékű az elszívott cigarettaszálak száma, csak a mai napon! Ma eddig, tíz óra alatt ugyanannyi szál cigarettát szívtak el a világon, ahányan élünk, azaz hétmilliárdot. Félelmetes!

Biztató, hogy a mai nap már több milliárd dollárt költöttek az USA-ban gyógyításra és ennek csak mintegy 25 százalékát hadakozásra. Itt egy kicsit megingott a bizalmam a számok pontosságában. Félelmetes az energiafelhasználás, a kibocsátott széndioxid térfogata. A következő hasámban ijesztő adatra figyelhetünk fel. Itt látható, mennyi napra elegendő kőolaj, gáz és szén van még a Föld gyomrában. Olajból 15 500 nap, gázból 60 800 nap, szénből 152 000 nap. Ma hajnal óta 13 000-en haltak éhen. Félelmetes! Ezek a számok tartják félelemben a mai embert, és nem a purgatórium tüze. A bedőlő vállalkozások, a növekvő munkanélküliség, a megélhetés napi gondjai.

Rendkívül érdekes az is, hogy csak a mai napon eddig 200 millió újság jelent meg – gondoltad volna, jó Gutenberg, hogy mi lesz az ötletedből? Ne is beszéljünk a ma eddig elküldött 150 milliárdnyi e-mail üzenetről.

Ekkor talán fölsóhajtunk: Jézusunk! A számon tartott hajszálak ötlete idáig fajult volna? A sokkoló statisztikává? Ellenkezőleg! A megszámlált hajszálak említésével Jé-

zus nem statisztikai tevékenységre buzdít, hanem a pásztorlás személyességére. A reformációban éppen azt a Jézust kaptuk vissza, aki nem a statisztikák, a nagy számok pásztorja, hanem az egyetlen juhé. A mindenkori egyetlen léleké.

A reformáció üzenete éppen az, hogy egyedül Jézusban van a megoldás. Nélküle minden félelmetes, vele viszont semmi nem kell, hogy félelemmel töltsön el.

A képernyő szélén... – mindenki látja, még a hátsó sorokban is? – ott, a vibráló számok mellett látható egy póló. Igen, máris megjelenik a reklám, a bazar, az üzlet. Alig született meg a hétmilliárdodik ember, máris ötletes divatárúk kapcsolódnak hozzá. Igaz, teológiailag nem olyan durva ez az üzlet, mint a Tetzl-féle bűnbocsátócédula-árusítás, de én éppen emiatt vállalkoztam arra, hogy ezt a képernyőt – jó reformációi gyakorlat szerint – idesegezem elétek, ha nem is a templomunk bejáratára, hanem a szószék melletti vetítövászonra. Nos, ha belegondolunk, Luthernél is a cédulák árusítása adta meg a végső lökést...

Láthatjuk, lehet már vásárolni pólót, amelyen a fölirat: 6 999 999 + Me, azaz én. Én, aki megvásároltam a pólót, én a hétmilliárd egyike vagyok. Először bosszankodtam ezen a toladó reklámon, de rájöttem, hogy csodálatos üzenetet hordoz a jelenség. Lényegében e miatt a pólóüzlet miatt határoztam el ezt a prédikációs illusztrációt. Az üzlet beindítói nagyon jól tudták, hogy mindenki fontos akar lenni. Mint láttuk, máris vita alakult ki arról, ki a hétmilliárdodik ember, hol született meg, melyik ország dicselkedhet vele? Ugyanakkor ez a hatalmas létszám, hétmilliárd ember, félelemmel tölt el. Rátereli a figyelmet saját magamra. Ki vagyok én? Ki figyel rám a hétmilliárdos tömegeből? Számon tud-e tartani engem a Teremtő ilyen nagy tömegben. A pólón olvasható felirat azt az általános emberi vágyat fejezi ki, hogy „Figyeljetez rám! Én egyike vagyok ennek a nevezetes populációnak! Én vagyok az a bizonyos legfontosabb ebből a hatalmas embertömegeből.”

Ezért tetszik ez a póló! Ez nemcsak egy humoros kiemelés, kitűnni akarás, hanem egy őszinte lelki ráézés a lényegre. Az evangélium szerinti lényegre. Arra, hogy Jézusnak a legfontosabb szám az egyes, a személyes kapcsolat. Nála a legfontosabb statisztikai szám az *egy*!

Luther lelki vívódásaiban nem az egyházegyetem sorsa miatt, a hívek, a papság seregeinek nyomorúsága miatt őrlődött, hanem saját lelki gyötrelmei miatt. Egyik énekében így kiált föl: „A jócselekedet, erény nem segített énrajtam, / Nem enyhített lelkem sebén, / Bár imát mormolt ajka. / Jaj, nem leltem vigasztalást, / Enyészet rémes sírja várt / S a borzalmas ítélet.”

Érdekes, hogy van egy személyes menüje is ennek a World Statistics nevű lapnak, ahol mindenki kiszámíthatja, hogy hányan éltek az ő születése napján. Talán még az is kimutatható, hogy hozzávetőlegesen hányadikak között született. Nagyon jó, őszinte törekvés megkeresni a helyünket.

A reformáció által ismét középpontba állított Jézus Krisztus, az Íráson, az Evangéliumon keresztül azt hirdeti, hogy te és én személyesen fontosak vagyunk neki. Ismeri formáltatásodat. A 139. zsoltár szavai szerint: „*Bizony te alkottad veséimet, te takargattál engem anyám méhében.*” Személyesen érted jött. Hétmilliárd közül is megismer. Nem kell elkallódnod! Ne félj! Neki nem csak egy szám vagy. Megváltói halálával nem pólót ajándékoz neked, hanem fehér ruhát, örök életet. Ha ezt elfogadod, akkor nem egy mókás-drámai gondolatot terjesztesz pólód feliratával a környezetedben, hanem egész életteddel, úgymond mellszélességgel hirdeted majd a hétmilliárdból körülötted élő kisebb-nagyobb közösségben testvéreidnek, barátaidnak, ismerőseidnek a megszámlált hajszálak evangéliumát és a többé számon nem tartott bűnök bocsánatát.

Luther 95 tetele világosan hirdeti, hogy a halállal lejár, megáll a megbocsátás, a bűnbocsánat lehetőségének valósága. Hamis dolog a bűnbocsátócédula-üzlet, mert jön az, akinek arra is van hatalma, hogy a gyehegnára vessen. Viszont azt is hirdeti, hogy Jézus megváltói művének elfogadása leállítja, lenullázza bűnlajstromunkat.

A World Statistics oldalnak a mellettem vetítövászonra „kiszegezett” hatvan tételén tovább peregnék a karakterek. Éppen a világ összes elítéltjének, bebörtönzöttjének növekvő számát láthatjuk.

Elég! Itt a médiának már semmi szerepe nincs. Most itt, a bűnözési statisztikánál ki kell kapcsolnom ezt a honlapot. Talán ennél a pontnál derül ki legjobban, hogy főlősleges a rohanó szám meddő bámulása. Itt kell leállítani, mert éppen a bűneink tesznek bennünket tehetetlenekké.

A statisztikai lapnak és személyes életünknek a menüjéből hiányzik ugyanis egy fontos gomb. Hiányzik a *reset*, a lenullázás lehetősége.

Ne is keressük, ez csak egyedül Jézus Krisztus honlapján, a reformációban visszakapott Evangéliumban, az Újszövetségben van meg. Emlékszünk? Solus Christus! Üssük csak be a kódot: Róm 8,1 – és olvassuk: „*Nincs tehát most már semmiféle kárhozható ítélet azok ellen, akik a Krisztus Jézusban vannak.*”

Ámen.

Isten vonzásában

Ízelítő a készülő Szélrózsa-kötetből

Mi ez az egész?

Sümeghy Jóska bácsi emlékének ajánlva

Mi ez az egész? Ez a hát mögötti sugdolózás, haveri alapon történő döntések, mi ez a megfoghatatlan, angolnaszerű helyzet, amelyben nincsenek felelősök, csak a gyomor-görcs és a hányinger? Jó tempójú úzás helyett mi ez a hí-nárbokszolás? Minél inkább belebonyolódom, csak annál mélyebbre húz az ingovány...

Hogy kerültem én ide? Érettségi bankettemen nem így képzeltem a jövőmet. Könnyű lenne most azt mondanom, hogy káosz van kívül, és én nem találok a magam helyét benne: a szörnyű igazság az, hogy én magam is részese vagyok – a korrupció, a behódolás bennem is mozgolódik. „Te is csak egy téglá vagy a falban” – énekelte annak idején a Pink Floyd. Álszent dolog lenne azt állítani, hogy én csak belekeveredtem, hogy nem vagyok hibás... Néha azt hiszem, jobb lenne kiszállni – de miből? Abból, ami én magam is vagyok? Ha el is hagyom a káoszt, nem viszem-e tovább önmagamban? És mi lesz utána – hagyom, hogy a hátam mögött maradt világ menjen tovább a maga útján? Megoldana-e bármit a menekülés – segítene-e rajtam, akár a világon? Bennmaradni és elsüllyedni vagy kiszállni és cserben hagyni – lehet választani!

Isten mutat egy harmadik lehetőséget: amikor ki tudja, hogyan, de ő rak rendet. Nem emel ki a helyzetből, amelytől rettegek, de nem is engedi, hogy beszippantson. Felszínen tart a hínáros vízen. Rendet teremt bennem és körülöttem, megvéd a külső és belső korrupciótól, elaljasodástól, és mintha a világ is lassan-lassan tisztább, átláthatóbbá lenne általa. Hát ússzunk csak tovább!

Hegedűs Attila

Kellene valami jó kis hely

Kellene valami jó kis hely, ahova el lehetne menni nyaralni. London, Horvátország, Balaton, vagy mit tudom én. Jó helyen jó társaság van, jobb, mint itt. Itt munka van, feszültség van. Ki kellene szakadni egy kicsit. Nézem őket, a társaságokat, nem tudom elképzelni, hogy milyen lehet belülről. Olyan egyszerűnek tűnik az egész, én meg nem vagyok az. Magammal sem vagyok azonos. Leülnék, beülnék valahová, de minden hely foglalt. Sok helyről kinéztek már.

Ha visszagondolok, sokaknak nem voltam megfelelő. Túl fiatal sokáig, aztán hirtelen túlkoros. Nagyon szolid vagy éppen nem elég hívó. Nem elég kegyetlen a kegye-

seknek, nem elég szabadszájú a lazáknak. Valami mindig hiányzott belőlem vagy belőlük. Ki is rúgtak néhány-szor, én is rugdosódtam sokszor. Mint a mutáló kamasz a kórusban, nem tudom eldönteni, hogy melyik szólam az enyém. Más a hangnem, más a tempó, tetszik a dallam, de nem tudom a szöveget.

Egy ideje már Ninivébe vágyom. Cigányként feketének állok. Egy blues kűrjébe beszálok, a király hajába hamut szórok. Egy ritmusra verjük a mellünk, egy ritmusra ütjük a lábunk. Még nem tánc a mozgás, ide-oda lépünk. Már most örülünk, pedig még félünk.

Ócsai Zoltán

Isten vonzásában

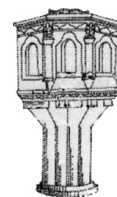
Berlin egyik U-Bahn- (metró)megállójánál várakoztam, amikor megszólított egy húszéves forma fiú, és tört angolsággal szállás után érdeklődött. Magyaráztam neki, hogy egy közeli kollégiumnak van vendégszobája, de ezt nem egészen értette, ezért hát cifra magyarsággal hangot adott érzésének. Ez az irodalminak egyáltalán nem nevezhető kifejezés volt az, ami azonnal ledöntötte nyelvi korlátainkat. Bencéből dőlt a szó, és napokig mesélt kalandos útjáról, amelyre műszaki egyetemisták által fabrikált interrail vonatjeggyel indult el. Egy élményekben gazdag hónap után derült ki, hogy a jegy hamis. Bencét pedig a semmi közepén leszállították a szerelvényről. Pénze nem volt. A tiszta ruhája elfogyott. Befogadtuk. Néhány nap múlva már a Keleti pályaudvarról telefonált. Az elmúlt tizenkét évben mindig ő volt az első, akitől valamilyen formában karácsonyi üdvözetet kaptunk.

Pál apostolt idézve emberi kapcsolataink felette nagy titkok. Nehéz megmagyarázni, hogy miért állunk valakivel szóba az utcán, és azt is, hogy kivel és miért barátkozunk.

Az pedig még ezeknél is jóval nagyobb titok, ha Isten lép kapcsolatba és áll szóba velünk. Ez történhet egy metróra várva, a Balaton-parton vagy bárhol a világon. És ez a találkozás aztán tényleg felette nagy titok! Maga a csoda, hiszen hatalmas korlátokat és falakat dönthet le, vagy óriási távlatokat nyithat meg. Aki ennek a felette nagy titoknak a létéből valamit is megérezett, akivel Isten akár csak egyszer is szóba állt, az ettől az emléktől többé nem tud szabadulni, és további találkozásokra vágyakozik.

Erre a felette nagy titokra, az Istennel való találkozásra érdemes várakozni: metrómegállóban, a Balaton-parton vagy bárhol a világon...

Heinrichs Eszter

Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap

►► Jn 7,40–53

Igehirdetési előkészítő

„Jézus próbakő.
Jézusra mindenkinek választ kell adnia.
Az üveges váróteremben állva
Erre felel az utazó, a pap, a bandita.

Jézus próbakő.
Nagy, csillogó teher,
Amit elvisz az ember,
Vagy nem visz el.”

Gyurkovics Tibor: *Próba* (részlet)

Próbakő: 1. Aranytárgy finomságának karcáról való megállapítására használt fekete, palás kő. 2. Valaminek értékét kipróbáló, bizonyító eljárás, módszer, alkalom. (*Magyar értelmező kéziszótár*)

Bevezetés

Gyurkovics verse Jézust próbakőnek nevezi. Textusunkon gondolkozva jogos a kérdés: ki kerül itt próba elé? Jézus? Vagy éppen azok, akik vele találkoznak? Az ő hitük, látásuk *Istenről, emberről, a messiásról* mérettetik meg? Már itt az elején kimondhatjuk, hogy nem Jézust provokálják, hanem a vele kapcsolatba kerülők jutnak olyan helyzetbe, hogy feltárul bensőjük, lelepleződnek, és dönteniük kell Jézus mellett vagy ellen. Ezen a vasárnapon talán ez lenne a mi feladatunk is, hogy újra elevenné tegyük a kérdést az ige hallgatója számára: kicsoda nekem a názáreti Jézus?

Exegézis

Szakaszunk a 7. fejezet záró része. Témája: Jézus fellépése Jeruzsálemben a lombsátorünnepen. Megjelenését kezdettől ellentétes vélemények kísérik: 7,12 és 7,25–31 már előrevetíti a sokaság megosztottságát, amely a 43. versben szakadást okoz. Bolyki János állapítja meg kommentárjában (2001, 224–227. o.), hogy a sokaság úgy viselkedik, mint az antik drámában a kórus: kifejezi a közvélekedést. De Jánosnál többszólamúvá válik a kórus, nincs egységes állásfoglalás, a tömeg arcot ölt, és mindenki maga felel saját hangjáért.

A textusunkat közvetlenül megelőző szakasz Jézus önmagához hívó szava: 7,37–39. A szomjazókat hívja fel hitre, és a Szentlélek áradó erejét ígéri a benne bízóknak. A 40. vers erre az igehirdetésre reagál. Úgy is mondhatjuk: az evangélium megelőzi textusunkat, itt annak a hatását láthatjuk. A 40–44. vers alkotja az első egységet. Ez a tömeg megosztottságát mutatja be a szimpatizánsoktól a kételkedőkig, sőt az erőszak térnyeréséig: némelyek közülük eljutnak Jézus elfogásának szándékáig.

A 45–49. vers a Nagytanács és a templomi őrség párbeszédét közli. Az előző versekben még az örök is a sokaság részeként jelentek meg, most már nevesítve vannak, hogy János a helyzet fokozódását érzékeltesse. Nem hirtelen felindulásból akarták őt elfogni *némelyek*, hanem szándékosan. Ezzel a céllal küldte őket oda a valósi vezetők testülete. Itt még úgy tűnik, a vezetők a farizeusokkal együtt egységesek Jézus személyének megítélésében. A helyzetet drámai módon fokozza az, hogy kiderül, ők is megosztottak. A szkizma, a szakadás már itt is megjelent! A szolgákat Jézus beszéde győzte meg ártatlanságáról. Az ellene szóló vád (7,12), hogy Jézus eltéríti a népet a helyes útról, főbenjáró bűn. A 47. versben térnek vissza erre a vádra a farizeusok. Tudás és nem tudás csap itt össze látszólag. Valójában az *elzárkózás és a nyitottság ütközik ebben a néhány versben*.

A vezetők azzal hivatkoznak, hogy a tudást, a helyes hitet és látást birtokolják, ami a törvény ismeretéből – tehát Isten igéjéből – adatott meg nekik. A szolgák pedig a hallottakra, a kijelentésre, a testté lett Ige beszédére hivatkoznak. *A farizeusok megvetése elutasítja a tömeg tanúskodását Jézus mellett*, ugyanúgy, mint Máté evangéliuma szerint később a gyermekek virágvasárnap-i énekét (Mt 21,15–16) is.

Az 50–53. versek alkotják a drámai szöveg negatív csúcspontját. A szakadás Jézus miatt immár a legfőbb testületben is nyilvánvaló lesz. Nikodémus, akit a 3. fejezetből már ismerünk, Jézus pártjára áll. Ugyanaz a νόμος kifejezés szerepel mind a 49. vers kemény kijelentésében, mind Nikodémus józanságra intő kérdésében. Törvényértelmezés ütközik itt személyes érdekekkel. „*Ne ítéljétek látszat szerint, hanem hozzatok igazságos ítéletet*” – mondta Jézus 7,24-ben, az elbeszélő szándéka szerint csak néhány órával korábban. Most mégis ez történik. Felületes szavak, tévedés, mindez nem számít a vezetőknek, lényeg, hogy elérjék céljukat – hiszen több kommentár is megjegyzi, hogy nem is egy próféta származott Galileából: Jónás, Hóseás, Náhum stb. (BOLYKI 2001, 227. o.)

Farkasfalvy Dénes szerint „[e]zekkel a vitákkal a fenti versek az első század végének keresztényei számára rendkívül időszerű érveket és kérdéseket jelenítettek meg. *Jézus messiási voltának elvetése* kezdettől sokféle hagyományos és vallásos érv köntösében jelent meg, de *végző soron előítéleten alapult és ellentmondásokkal terhes módon nyilvánult meg*. A zsidó vezetők és a farizeusok érvelése mögül hiányzik a hitre való készség.” (FARKASFALVY 1986–1989, 2: 37. o.)

Jézus tehát próbakő a kortársak számára, amely leleplezi bensőjüket, hogy nem akarnak megváltozni, sőt még azt sem engedik, hogy hasson rájuk Jézus szava, elnyomják magukban a megtérésre való hívást.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy óvakodjunk attól, hogy a vezetők elutasító magatartását alapul véve zsidóellenes éllel prédikáljunk. Textusunkból éppen az lesz egyértelmű, hogy maga a zsidóság sem volt egységes Jézus személyének megítélésében. Nekünk nem egy régi konfliktusról kell beszélnünk, azt áthozva a jelenbe, közhelyeket idézve, hanem magunkat kell kérdeznünk Jézusról.

Átvezető gondolatok

A Szentháromság ünnepe utáni 2. vasárnapon a nagy vacsoráról szóló lukácsi ógyházi evangélium az isteni meghívásra irányítja figyelmünket. A meghívottak ott is elutasítják a meghívó személyét. Most ezen a vasárnapon János evangéliumából szólal meg az Isten hívását tolmácsoló Jézus felé ugyanez az elutasító, kétségeskedő hang. Míg a 6. fejezet végén Jézus szavai tanítványait provokál-

ják annyira, hogy többen otthagyják őt, addig a 7. fejezet végén a tömeg és a vallási vezetők között támad szakadás miatta. Nem így, nem ilyenek képzeltük el a messiást. Jézus nem simul bele elvárásaink kereteibe. Ezúttal ellenségei görbe tükrén keresztül láttatja őt az evangélium. Amíg a vele kapcsolatba kerülők arról vitatkoznak, hogy ki ő, valójában saját hozzáállásukról vallanak. Kiderül, hogy mit gondolnak Isten hívásáról, amely kikerülhetetlenül Jézuson keresztül érkezik hozzájuk. A találkozás őket teszi próbára, nyitottság és elzárkózás, bizalom és hitetlenség ütközik itt meg. Jézus ma is provokál, leleplez, mert szeret, és azt akarja, hogy megváltozzunk, kérdéseinkre választ kapjunk.

Vázlat

Bevezető

Szeretjük a kihívásokat. Divatosak a tévében a túlélőshow-műsorok, a kalandos expedíciókról szóló beszámolók, filmek. A kihívások új ötleteket, energiákat szabadítanak fel, és ezeken keresztül jobban megismerhetjük magunkat, korlátainkat és lehetőségeinket. Isten igéje minden vasárnap ilyen kihívás elé állít minket. Provokál, vizsgálja hitünket, készségünket az engedelmességre.

A próbakő

Gyurkovics verse Jézust próbakőnek nevezi, amelyre mindenkinek választ kell adni.

A felolvasott alapige jól példázza a Jézus személyére adott sokféle választ. Vannak, akik beszédének hatására ellenségből szimpatizánssá válnak. Mások kutatásba kezdenek származását illetően. Tudományos problémaként fogják fel, amelyre a józan ész megfelel. Egyesek benne látják a messiást, aki megoldja majd gondjaikat. Jézus személye leleplezi gondolkodásukat. A tömeg, amely mindig egységesen foglal állást Jézus mellett vagy ellen, János evangéliumában személyekre bomlik.

Az evangélium

Textusunk kritikus alapállása ellenére mégis hordoz evangéliumot. Ez az evangélium, hogy a krisztusi szónak, hívásnak kitett ember nem maradhat közömbös Jézus iránt. Így vagy úgy, de állást kell foglalnia, hitét meg kell vallania. A kétszínű, előítélettel teljes gondolkodás, amely mindig feltételeket szab, lelepleződik az ige fényében. Isten igéje nem tér vissza üresen. Biztató szó ez megfásult lelkipásztoroknak, de elfáradt templomba járóknak is. Nem hiába szólunk, nem hiába jövünk! A kérdés az: mindent megtecsünk mi, igehirdetők és -hallgatók azért, hogy Jézus hívása eljusson minél szélesebb körbe? Vagy csak magunknak prédikálunk, biztonságos falak között, ahol nem kell tartani kritikától, kérdésektől? Elég nyitott-e az egyház, hogy

szavát meghallják kint is, és így döntési helyzetbe kerüljenek Jézus személyét illetően?

A válasz

Nem kell félnünk a különböző véleményektől! Az a jó, ha Jézus szava provokál, megmér és megvizsgál minket is. Mi melyik csoportba tartozunk? A szimpatizánsok, a kétkedők, az előítéletesek vagy a hitvallók közé? Ki nekünk Krisztus? Nem elméleti kérdéstről van szó, nem is teológiai problémáról, hanem életről és halálról, magunk és mások örök életéről. Ez megéri az elszakadást régi önmagunktól, a kihívásra felelni kell. Ki kell válnunk az arctalan tömegeből! Jézus válaszra vár.

Hivatkozott művek

BOLYKI JÁNOS 2001. „Igaz tanúvallomás”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.

FARKASALVY DÉNES 1986–1989. *Testté vált szó*. 1–3. köt. Prugg, Eisenstadt.

■ GERŐFINÉ BREBOVSZKY ÉVA

Tallózó

„Itt célzás van Móz. V. 27,26. versére, hol megátkoztatnak azok, kik nem tartanak mindenben Mózes törvényéhez. Az esztelenek! Az átok őket érte; mert épen Mózes utasította őket Krisztusra (Móz. V. 18,15.). Sz. Cirill megjegyzi: E bölcsek, midőn dicsekszenek, esztelenekké lesznek, mert midőn követelik azt, hogy értik a törvényt, önmagukat vádolják, mint hitetlenek és tudatlanok. (...) Ez nem derül ki a sz. irásokból; mert Debora Galileából való volt (Birák 4,4.5.), úgyszinté Náhum.” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Nikodémus meri a többség véleményével szemben a maga meggyőződését képviselni, az igazságnak hangot adni akkor is, ha ez nem a többség hangja. *Tárgyilag megállapítására azonban személyeskedő választ kap* (...) A hiányos ismeret, rossz információ, amely göggel, túlságosan nagy öntudattal párosul, a hit akadálya. (...) Akit nem az igazság érdekel, hanem a maga igazának bizonyítása, az nem tud tárgyilag lenni Krisztus megítélésében.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A különböző vélekedések és általános tájékozatlanságuk miatt az emberek között meghasonlás támadt Krisztus ügyében. Ez még mindig így van. (...) »Halhatatlanok vagyunk, amíg munkánkat el nem végeztük.« Az Úr ideje még nem jött el, és így az emberek képtelenek voltak bármilyen módon ártani neki. (...) Ez ma is így van. Sokan, akik maguk nem akarnak megtérni, mindent megtesznek,

ami hatalmukban áll, hogy megakadályozzák rokonaik és barátaik megtérését.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Az 52. v. vége néhány fontos szöveg tanúsága szerint így hangzik: »Nem Galileából támad a próféta.«” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó)

„Jézus jelenléte mindenkit állásfoglalásra készítetett, ellene vagy mellette. Senki nem maradhatott abban az állapotban, amiben addig volt.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Itt jól láthatjuk a különbséget a sokaság és a zsidók között – ez az evangélium mindig különbséget tesz e két csoport között. Az első csoport nem értette, hogy Jézus miért beszél a megölésére irányuló vágyról.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése*. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

VERS

(Ekkor Nikodémus, aki korábban már járt nála, és közülük való volt, így szólt hozzájuk: „Elítéli-e az embert a mi törvényünk, míg ki nem hallgatták, és meg nem tudták tőle, hogy mit tett?” Azok pedig így válaszoltak neki: „Talán te is galileai vagy? Nézz utána és lásd be, hogy Galileából nem támad próféta.”)

Vas István: *Aki éjszaka ment Jézushoz*

Éjszaka, hogy meg ne lássák.
Elvégre nem akárki volt.
Főember a zsidók között.
De Nikodémusz nem ügyeskedő ész,
Okosságától korlátolt értelem:

Tudta, hogy csak Istentől jöhet
Az új tanító. Hallani akarta.
Tanulni tőle ment éjszaka hozzá.
De nem tudta, hová tegye,
Hogy aki meg nem születik ujonnan,
Isten országát nem láthatja meg.

„Hogyan szülessen az ember, ha vén?
Anyjának méhébe másodszer is
Bejuthat-e, újjászületni onnan?”
És koválygott a feje a szavaktól.

Hogy test az, ami testtől született,
De ami a lélektől, lélek az,
És szél fú, ahová akar, zúgását
Hallod, de nem tudod, honnan hová,
S ahogy a pusztában Mózes a kígyót

Bottá emelte, az ember fiának
Emeltetnie úgy kell fölfelé,
És mindezt szeretetből – a Fiú
Nem kárhoztatni jött el a világot,
De megtartani.
A látogató
Felelt-e rá? Néhányszor bizonyára
Közbeszólt, mert bátor elme volt,
Csak öreg már s nem látta be, mi szükség
Vízről és lélektől újjászületni.
De nem jegyezték föl a szavait,
Nincs nyoma, hogyan lépett ki az éjbe:
Nem érdekelte őket Nikodémusz.

De felbukkan megint egy pillanatra
A főemberek között,
Mielőtt megindul a hajítás.
Nem jegyezték föl, csak egy mondatát:
„A mi törvényünk kárhoztatja-e
Az embert, ha meg nem hallgatja őt,
Kitudni, mit cselekszik?”
De kifizették: „Csak tudakozódj,
Támadt-e próféta Galieából?”
Leszavazták őt, aztán hazementek.

És aztán a történet folyt tovább,
Ahogy kellett, és megmaradt a holttest,
És titkon eljött, aki éjszaka
Járt Jézusnál, és mirhát, aloét
Hozott magával, holtaknak valót,
S eltűnt, nem kérdezték, honnan hová:
Nem érdekelte őket Nikodémusz.
És aztán folyt a történet tovább.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az igeszakasz jobb megértéséhez feltétlenül érdemes elolvasni az előző verseket.

Vajon mi lehetett a szolgák eredeti feladata, akik végül is felismerték Jézus páratlanságát? Csak Jézus megfigyelésére volt felhatalmazásuk, vagy esetleg letartóztatására is? Szinte jogos a vezetők aggodalma: akad-e közöttük valaki, aki Jézus miatt megingott volna meggyőződésében?

Felvetődik az is, hogy miért gondolkodtak a farizeusok olyan „szögletesen”. Tudvalevőleg – a néphez hasonlóan – ők is várták a Messiást. Úgy tűnik, mintha a názáreti Jézusról csak annyit tudtak volna, hogy Galileában nevelkedett. Nem hallottak volna a napkeleti bölcsokről? Pedig harminc évvel korábban ők maguk jelezték Heródesnek, hogy a Messiásnak Betlehemben kell megszületnie... Micsoda önteltségre vall továbbá a 49. vers-

ben tett kijelentésük: „...ez a sokaság, amely nem ismeri a törvényt, átkozott!”

Textusunk kísértetiesen hasonlít a világtörténelem koncepciós pereinek előkészítéséhez. A tömeg mindig könnyen befolyásolható. Itt még rokonszenveznek Jézussal, „a választás” napján azonban a többség majd Barabbás nevét kiáltja. Eszünkbe juthat Karinthy Frigyes *Barabbás* című novellája, amelyben a feltámadt Jézus mindenkit felkeres, aki nagypénteken Barabbást kiáltott, hogy jöjjenek el újra Pilátus palotájához, és kiáltsák az ő nevét. Egyenként valóban mindenki Jézus nevét kiáltja, de együtt, a tömeg hangján mégis Barabbásnak hallatszik.

Külön érdemes foglalkozni Nikodémus személyével. Jn 3-ból mindannyiunknak jól ismert éjszakai beszélgetése Jézussal. Minden bizonnyal innen datálható kötődése a Mesterhez. Az ellenségből immár követ lett. A textusban óvatosan, bölcsen és szeretettel kel Jézus védelmére. Mindezt úgy teszi, hogy törvénytudó társait a törvény betartására figyelmezteti. Nikodémus nevét az evangélisták közül csak János, a szemtanú említi, ezzel (is) mintegy kifejezésre juttatva Jézus hatalmát és szeretetét (vö. Mt 10,32–33).

Nikodémus kérdésére – oly jellemző módon – a farizeustársak nem válaszolnak, hanem másról kezdenek el beszélni.

Végül egy, az elektrosztatikából ismert példa – a megosztás jelensége. Ha egy villamos töltéssel rendelkező tárgyat egy semleges testhez közelítünk, akkor a semleges testben található töltések szétválnak, polarizálódnak. A töltések egy részét vonzza a feltöltött test, így ezek közelednek hozzá, a többi töltést viszont taszítja, ezért azok eltávolodnak. Jézus közelében mindenkinek állást kell foglalnia: vagy mellette, vagy ellene. Harmadik út nincs.

Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap

► Lk 15,11–32

Igehirdetési előkészítő

Vetésnézőben az angyalok

„Szentháromság ünnepe után körülbelül az a helyzet számunkra, mint a magyar paraszt számára, amikor eljött a vetésnézés napja. Az ünneplőbe öltözött család kiment a határba, s végigjárták a mezsgyét, amerre a földjük volt, hogyan telet az őszi búza, hogyan kel a tavaszi árpa, mentek vetésnézőbe. Szentháromság ünnepe után vagyunk. Hónapokon át csak úgy árasztotta reánk Isten az ő mindent megelőző kegyelmének ajándékait. Kibontotta elénk az ő örökkévaló szeretetének titkát. [...] Igen, most elindul-

nak vetésnézőbe az angyalok. Kíváncsiak arra, ugyan a mi szíveinkben Isten szeretetének áldott magvetése hogyan is áll?” (BALIKÓ 1999, 477. o.)

A Szentháromság ünnepe utáni első kilenc vasárnap összefüggő egységet alkot. Jánossy Lajos szerint a „kegyelmi javak *szubjektív* vonatkozása, a személyes hatás és személyes elsajátítás” (JÁNOSY 1944, 44. o.) áll ennek az időszaknak az előterében. Vagyis Isten szeretetének magvetése hogyan zsendül életté és praxissá a Krisztust követőkben. Ennek a szeretetnek a variációi szólnak meg kilenc vasárnapon keresztül az óegyházi evangéliumokban:

1. vasárnap: A gazdag és Lázár (Lk 16,19–31) – Az elmulasztott szeretet
2. vasárnap: A nagy vacsora (Lk 14,15–24) – Isten viszszautasított szeretete
3. vasárnap: Az elveszett juh és drachma (Lk 15,1–10) – A kereső szeretet
4. vasárnap: A képmutató ítélezés (Lk 6,36–42) – Csak önmagunk szeretete
5. vasárnap: Péter halfogása (Lk 5,1–11) – A bekerítő szeretet
6. vasárnap: A törvény magyarázata (Mt 5,20–26) – A szeretet törvénye
7. vasárnap: Négyezer ember megvendégelése (Mk 8,1–9) – Jézus vendégszeretete
8. vasárnap: Hamis próféták és Isten akaratának cselekvése (Mt 7,15–23) – A szeretet nyomai
9. vasárnap: A hamis sáfár (Lk 16,1–9) – A szeretet hűsége

Jézusi dráma

A tékozló fiú(k)ról szóló példázat műfaját tekintve elbeszélte dráma. Olyan sajátosan jézusi történet, amely Isten országát nem valami statikus állapotként vagy realitásként írja le, hanem a szó legteljesebb értelmében cselekmények sorozataként, konkrét figurák drámájaként (vö. FABINY 2000, 249. o.). A dráma lényege a konfliktus, a feszültség. A jó dráma jellemzője pedig az, hogy a feszültségek a cselekmény befejezése után nem szűnnek meg teljesen, hanem a történet hallgatójában/nézőjében tovább dolgoznak. Jézus mesterien értett az ilyen értelemben vett drámákhoz. Úgy beszélt hallgatóihoz, hogy azok „láthatták” prédikációját. Olyan történeteket mesélt nekik, amelyek az első pillanattól fogva feszültséggel voltak tele. És Jézus ezeket a feszültségeket nem meg- és feloldani akarta, hanem át-helyezni hallgatóiba. Kérdés, mi lesz a jézusi drámából az igehirdetés folyamán. Hogyan felel meg az igehirdető e szent műfajnak? Véleményem szerint leginkább úgy, ha a textusban felfedezi a feszültségeket, kifejti azokat, és cselekményekben közli hallgatóival.

Feszültségkeresés

Az első és egyik legizgalmasabb konfliktus nyelvi síkon a 12. versben található: „*Atyám, add ki nekem a vagyonom első részét. Erre megosztotta köztük a vagyont.*” A magyar fordítás sajnos nem adja vissza a görög nyelv árnyaltságát. A fiú a vagyont, az οὐσίαν rá első részét kéri. Apja a vagyont, a βίον-t osztja meg közöttük. Az οὐσία jelentését a ’lét’, ’lényeg’, ’létezés’ szavakkal adják vissza a szótárak (vö. BALÁZS 1998, 442. o.). Vagyont tehát sokkal tágabb értelemben jelöl, mint a pénz vagy különböző ingó, ingatlan értéktárgyak. A létezés, az élet gazdagságáról, talán értelméről van benne szó. Ezzel ellentétben a βίον életfenntartást, megélhetést jelöl (uo. 89. o.). Szó szerint azonban ’erőszakosságot’ jelent, vagyis azt a tevékenységet, amellyel az élet egészéből küzdelemmel (fáradtságos munkával, a természet igába hajtásával) kell kivenni, ami a biológiai létfenntartáshoz szükséges.

A fiatalabb fiú tehát olyasvalamit kér, amit apja nem adhat neki. Tudás, élettapasztalat, életbölcseesség, az életben való jártasság csak úgy, egyszerűen kézbe nem adható. Átadni lehetséges. Ha apa és fia együtt vannak, együtt maradnak és együtt forgolódnak az életben. Együttlét kell hozzá. Az életből erővel kivett vagyont pénzként, javaként átadható. Ezt viszi magával a fiú. Végzete pedig az lesz, hogy ezt a βίον-t saját létévé teszi. A 13. vers ugyanis azt mondja, hogy szétszórta, eltékozolta vagyontát, τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Vagyis útközben a βίον-át átváltotta, felszentelte οὐσία-jává, létévé.

Egy másik feszültségre a fiú helyzetét bemutató 15. vers világít rá tartalmi síkon. A nélkülözés következtében „*elszegődött annak a vidéknek egyik polgárához, aki kiküldte őt a földjeire disznókat legeltetni.*” A görög szöveg itt is többet mond. Az elszegődött szó helyén a κολλάω ige passzívuma áll, amely ’enyvez’ (SOLTÉSZ–ZSARNAI 1857, 314. o.), ’rátapad’ és ’összekapcsol’ alapjelentéssel bír. A passzív alak a kényszer, a szükség és a függés helyzetét jelöli. A fiú függetlenségre vágyott apjától, de totális függőségbe került. Hiszen hozzátapasztalt egy helyi polgárhoz, ott ragadt nála. Az efféle kényszerkapcsolatok velünk élnek. 2012. április 24-ei jelenet a magyar uzsorapiacról:

„Másfél évig volt rabszolgasorban egy 73 éves férfi Gádoroson, az idős embert munkára kényszerítették, a pénzét pedig elvették; az ügyben a bíróság egy 33 éves férfit előzetes letartóztatásba helyezett, a férfi élettársa szabadlábban védekezhet. [...] a nyomozás eddigi adatai szerint a férfi és a nő 2010 szeptembere óta tartotta fogva a 73 éves férfit, folyamatosan fenyegették, megfosztották őt a személyi szabadságától, akarata ellenére arra kényszerítették, hogy náluk tartózkodjon, különböző munkákat végezzen el, továbbá adja át nekik a havi járandóságát.

A sértett embertelen higiéniai körülmények között élt, az elvégzett munka ellenértékének a töredékét fordították rá. Az Orosházi Rendőrkapitányság az ügyben a személyi szabadság megsértése és folytatólagosan elkövetett zsarolás büntette elkövetésének a megalapozott gyanúja miatt folytatott nyomozást.¹

Végül egy harmadik konfliktus, az idősebb, az otthon maradt fiú konfliktusa. Az írásmagyarázók arra mutatnak rá, hogy ő a történet főszereplője. Ő a kulcsfigura, aki miatt az egész történet elmesélésre kerül (vö. FABINY 2000, 247–250. o.). Ő a megtestesítője a 15. fejezet elején zúgolódó írástudóknak és farizeusoknak, akik azon morgolódnak, hogy Jézus „...bűnösöket fogad magához, és együtt eszik velük” (15,2b). Az idősebbik fiú nem fogadja magához a hazatértet, és nem eszik vele. A 28. vers úgy írja: megharagudott, ὀργίσθη. Ennek gyökéből származik az orgia szavunk. Olyan „titkos vallásos szokások” (SOLTÉSZ–ZSARNAI 1857, 398. o.) kifejezése ez, amely szenvedélyek, elemi ösztönök szabadjára engedését jelenti. Az otthon lévők, a jó fiúk, a kötelességtudók és teljesítők vallásos szokása és szenvedélye különbnek tartani magukat azoknál, akik mélyről és távolról jöttek haza. A felfuvalkodott lelki gőg orgiája: különb, tisztább vagyok a testvéremnél. Mert itthon voltam, itt szolgáltam! És előjön belőle a sértettség: „...sohasem adtál nekem még egy kecskegidát sem, hogy mulathassak barátaimmal” (15,29b). Ezzel bizonyítja be, hogy ugyanott tart, mint a testvére indulása előtt. „Milyen materialista: Soha nem adtál egy kecskét sem. Nem az ölelés, a csók fáj, az atyai csók, amit a kisebbik kapott – a kecske fáj neki.” (GYÖKÖSSY 1994, 49. o.)

A 33. vers

Fabiny Tamás példázatokról írt tanulmányában azzal zárja a tékozló fiak drámáját, hogy a személyes megérintettség feljogosítja e történet hallgatóját arra, hogy egy 33. verset illesszen a hallottakhoz (vö. FABINY 2000, 260. o.). Ő úgy fejezi be a maga versét, hogy az idősebbik fiú átölelte apját, bement a lakomára, és megbékélt testvérelével. Számomra a történet máshogy folytatódik. Úgy, hogy az idősebbik fiú elmegy hazulról. Eleget szolgált már. Függetlenségre vágyik. Kéri a vagyont rá eső részét. Az apa βίος-t ad neki is. Kikíséri a kapuig. Mosolyogva néz utána, és azt mondja: „Na, végre! Elindul a maga útjára.”

¹ Másfél évig tartottak fogva egy idős férfit Gádoroson. (MTI-hír) *Pécsi Napilap*. http://www.peccsinapilap.hu/cikk/Masfel_evig_tartottak_fogva_egy_idos_ferfit_Gadoroson/96164. (Letöltés: 2012. április. 30.)

Hivatkozott művek

- BALÁZS Károly 1998. *Újszövetségi szómutató szótár*. Logos, Budapest.
- BALIKÓ Zoltán 1999. *Isten iskolájában. Balikó Zoltán evangélikus lelkész pécsi igehirdetéseiből*. Luther-rózsa Alapítvány, Pécs.
- FABINY Tamás 2000. *Erzählte Dramen. Dramaturgische und kommunikative Strukturen in den Gleichnissen Jesu unter besonderer Berücksichtigung rabbinischer Parallelen*. Evangelikus Hittudományi Egyetem, Budapest. /Acta Theologica Lutherana Budapestinensia 1./
- GYÖKÖSSY Endre 1994. *Hogy nézheti az Isten? A tékozló fiú példázata*. Szent Gellért, Budapest. /Kézfogás 3./
- JÁNOSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron. Utánnomlás: Veszprém, 2008.
- SOLTÉSZ Ferenc – ZSARNAY Lajos 1857. *Görög–magyar szótár*. Sárospatak.

■ PERCZE SÁNDOR

Tallózó

„A tékozló fiú példázata új mozzanatot is ad az első kettőhöz. Azok is tárgyilagosan beszélnek az igazakról, emez sem a farizeusok kegyességét akarja kétségbe vonni, amikor hozzájuk fordul. (...) tudják-e vállalni a közösséget az »elveszettekkel«, vagy méltatlankodva elkülönülnek-e tőlük.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A (...) mondanivaló hangsúlya egyáltalán nem az emberi magatartásra, hanem az Isten »viselkedésére« helyezi a hangsúlyt. (...) A Gyülekezetnek sok baja közül az egyik az, hogy sem a saját neve felírásának, sem a mások üdvösségének, egyáltalán Isten ügye előmenetelének nem tud igazán örülni.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az éhínség álruhába öltözött áldásnak bizonyult. Elvégezte, hogy a fiú magába szálljon.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Az apa kifejezi megbocsátását fia iránt, aki pogánnyá lett: ünnepi ruhát ad rá, pecsétgyűrűt és sarut, mely a szabad ember státuszát fejezi ki. A ritkán fogyasztott hús is kifejezi az alkalom különlegességét. (...) Az idősebb testvér nem akarja »halott« testvérét élőnek és testvérnek elfogadni.” (*Jeromos-bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A fiatalabb fiú csak magára, jogaira, szabadságára és személyiségének kibontakoztatására gondol. Ezért hideg és érzéketlen az atya jogaival és érzéseivel szemben (...) Az atya nyilvánvalóan már régóta várta vissza tékozló fiát. (...) Az atya a dühös idősebb fiút ugyanazzal a szeretettel fogadja, mint a hazatért fiatalabbat.” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó)

„Az ember mindig csak túlélni szeretne válságokat, pedig ez kevés. A halálból csak feltámadni lehet, senki ne adja alább, ha élni akar! A hízott borjút levágattad neki. (...) Mintha az apa is tékozló volna. – Igen! Az Isten tékozló szeretetét kellene Jézus bírálóinak is megérteniük.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„...nem fiának »érdemei« szerint bánik velem, hanem saját atyai szíve szerint – ez Isten velünk kapcsolatos útjainak egyedüli mércéje. (...) Miután Isten (...) szeretetében elfogad nyomorult állapotunkban, Krisztusba öltözhünk, hogy így lépünk be a házba.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

VERS

Szabó Lőrinc: *A tékozló fiú csalódása* (részlet)

Templom volt? kincstár? – nem tudom. Apám hívott. Álmodtam. Nagyon szomorú voltam én akkor, eltévedt fiú, ő meg az isten. Álmodtam csupán, s rögtön indultam. Mentem, láthatatlan lépcsőkön, felhők közt, aranyszobák sorain, száz gyémántcsarnokon át, a trón felé, siettem már, szaladtam és magamban előre mondogattam, hogy mit mondok majd neki:
– Nézd, apám, hogy összetörtem! Életem talán végső sivatag, üres, szomorú. Nem vagyok így se tékozló fiú, és moslékot kell ennem, rab napok maradéka, mit életnek kapok s nincs senkim a nagy városban, amelynek neve a Föld, és csak férgék teremnek agyamban és lelkemben, keserű bölcsességek, és oly halálízű gondolatok, hogy azt hiszem, csupán rémálom ez a bitang sors. Apám, nézz kezeimre: ím, megkérgesedtek, nézz álmaidra: mind megférgesedtek, nézz két karomra: inai szakadtak, nézz lábaidra: fájnak, megdagadtak, nézz robotomra: csupa sietés, mégsem érek rá már semmire, és nézz asszonyomra, gyermekemre, nézd lelkemet, e folytonos remegést, nézd lelkemet, hiszen ez a te lelked, hisz nyomorult testembe te lehelted!

Apám, nézz rám s nézd üldözőimet, akik elszedték fegyvereimet s minden reménytől megraboltak, úgy, hogy már csak a kárhozatba visz út, mert nincs erőm, nincs hitem és csupán kétségbeesett roncs vagyok. Apám, te vagy az úr s én vagyok a fiad, elpusztulok, ne hagyj!...

Ajtó s lakat pattant előttem, ahogy az apám felé szaladtam – álmodtam csupán – templomba, vagy kincstárba, nem tudom, s míg felhők közt a mennyei uton vitt valami rettentő félelem, forró imáktól zengett a fejem. S elértem a trónjához – óh, csupán álmodtam – s ott nem nyílt szóra a szám a szégyentől s reménytől – sohasem tudtam, hogy ennyire az istenem, soha még, hogy ennyire egy velem – csak vártam, mondom... És ő szólt:
– Fiam, hozzám találtál? – hangja boldogan csengett, mint földi nagyapák szava, mikor térdükhöz fut az unoka – Hozzám találtál? – álom volt csupán – Megjöttél végre, tékozló fiú? – s szava vád volt és hangja szomorú, ahogy beszélt. – Azt hittem néha, hogy csak jársz-kelsz a világban boldogan s elfelejtetted apádat, fiam! – Ezt mondta. Én sirva álltam előtte s rongyaimat pirulva fogtam össze hogy a tündöklő szent trónhoz ne érjen, és egyszerre csak megingott a térdem s elébe hulltam, s amit, míg szaladtam, száz csarnokon át, forgattam agyamban, minden rettegő szenvedésemet, ami üldözött, tűz és rémület, el akartam zokogni, ott, apám lábainál, – óh, álmodtam csupán, azt hittem!
De ajkam, mely szóra nyílt, lassan s rémülten bezárult megint.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A bocsánatról: Sosem késő bocsánatot kérni és megbocsátani. Sosem késő fejet hajtani az Úr előtt. Mennyire emberi történet, az idősebb fiú nem tud megbocsátani, az apa valószínűleg nem is haragudott, hiszen úgy fogadta a fiút, mint aki mindig is visszavárta, a tékozló fiú

pedig megbocsátott önmagának, csak így kerülhetett az apa elé. A megbocsátás beteljesedett a szereteteli fogadtatásban. Hány élet megy rá arra, hogy nem tudunk bocsánatot kérni vagy megbocsátani, hanem az önigazság börtönébe zárjuk magunkat!

Az értékrendről: mi az értékesebb? Beleszületni a szüleitől kapott értékrendbe és azt továbbvinni, vagy kilépni ebből, megtapasztalni számtalan más (jó vagy akár rossz) dolgot, és ismét visszalépni? Ez sok esetben a gazdagodást is jelenheti. Az alapján, amit kaptam a szüleitől, Istentől, vajon meg tudom-e minden esetben ítélni a helyes utat? Döbbenetes az üzenet, hogy nincs olyan pont, ahonnan ne lehetne visszafordulni. Nem mehetünk olyan mélyre, ahol Isten már ne járt volna előttünk! Lehet, hogy Isten teljesen másként látja az életemet, mint ahogy én látom?

Mióta szülő vagyok, családom van, teljesen másként látom az életet. A szülői háttérmet és azt is, amit mi tudunk adni. Várom haza a férjemet és a gyermekeimet, és többször eszembe jut, hogy ennek a várakozásnak „tétje” van.

Érdekes Arany János *Toldijának* az analógiája. Arany már korábban feloldotta volna a feszültséget, de a „tétkozló” nem tudta ezt elfogadni. Az író hosszasan foglalkozott a tétkozló fiú példázatával. A feloldás, a kimenetel mégis ugyanaz, a nagy találkozás mellett maradnak kérdőjelek.

Ugye senki nem gondolja, hogy itt a *jó* vagy a *rossz* magatartást kellene keresnünk?

Erre a bizalomteli várakozásra csak mennyei Atyánk képes. Csak jöjjön létre a találkozás, a kapcsolat!

Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap

▶▶ Filem 4–16

Igehirdetési előkészítő

Perikópánk a legrövidebb páli levél nagyobbik fele, amelyet Maurice Gougel „a tapintat és a szívbeli érzelmek valóságos remekművének” nevezett, s amelynek már fennmaradása is valóságos csoda.

De vajon mi lehet közérdekű egy magánlevélben, és mi lehet időszerű egy majdnem kétezer éves iratban? Hiszen az ókorban egyáltalán nem volt ritka dolog az, ha egy jó szándékú szabad ember tollat ragadott azért, hogy egy ismerősénél közbenjárjon egy vétkes rabszolga érdekében. Ismerjük az ifjabb Plinius Sabinushoz írt levelét, amelynek tárgya szintén egy szökött rabszolga visszafogadása.

Pál apostol helyzete azonban a fent említetteknel jóval bonyolultabb, hiszen nem pusztán tudomása van Onézimosznak, Filemon szökött rabszolgájának hollé-

téről, hanem ez a szökevény mellé is szegődött és megtért. Az érvényben levő törvények értelmében ha valaki egy szökött rabszolgát bújtat, az maga is bűnrészesé válik. Érthető tehát, hogy Pál elhatározta, hazajuttatja Onézimoszt urához, de nem elégszik meg pusztán a szolga visszaküldésével, hanem vele együtt elküldi ezt a rövid levelet is.

A textusról

Hálaadás és imádság (4–7. vers)

Pál apostol az üdvözlések után nem tér rögtön a tárgyra, inkább tapintatosan azzal kezdi mondanivalóját, hogy megdicséri Filemont, akiről tudjuk, hogy a kolosséi gyülekezet tehető, sok áldozatot is vállaló tagja, akinek jólelkőségét Pál ez esetben is igénybe kívánja venni. Az apostol azonban nem szemtől szemben dicséri őt: Istennek ad hálát érte, mindenkor megemlékezik Filemonról imádságaiban, s szót ejt arról is, hogy miért: hallott ugyanis Filemon hitéről az Úrban és a keresztény testvérek által tanúsított szeretetéről.

Nem ritka a páli levelekben, hogy az apostol azért ad hálát, amit egyben kér is. Azért imádkozik, hogy Filemonnak a keresztényekkel közös hite még hathatósabban, eredményesebben mutakozzon meg annak a „jónak” a felismerésében, amely megvan a keresztények között. Ez a jó (ἀγαθού), amiről az apostol beszél, nem lehet más, mint az Isten akarata (Róm 12,2; Gal 6,10). Pál ilyen méltató szavakkal vezeti elő kérését, amelynek célja Filemon jóindulatának elnyerése (*captatio benevolentiae*).

Az apostoli kérés (8–16. vers)

Pál érezteti apostoli hatalmát, amellyel akár kényszeríthetné is Filemont a rabszolgája iránti elnéző magatartásra, ám jobban örülne, ha mindezt szeretetből tenné. Hogy nyomtatékot adjon szavainak, Pál nemcsak hajlott korára hivatkozik, de az újszövetségi levelek közül egyedül ebben már második alkalommal nevezi magát a Krisztus Jézus foglyának (δεσμῖος Χριστοῦ Ἰησοῦ). Ez a titulus nem csupán azt fejezi ki, hogy Pált maga Krisztus ejtette rabul szeretetével (2Kor 5,14), hanem azt is, hogy a Krisztus ügyéért végzett szolgálat miatt került fogságba, nem mint köztörvényes bűnöző.

Bilincsei között nemzett (ὄν ἐγέννηθησα ἐν τοῖς δεσμοῖς) gyermekéért könyörög, ugyanis Onézimosz tőle hallhatott először a megfeszített és feltámadt Krisztusról, aki, bár szabad volt és bünt sem követett el, mégis a rabszolgák halálbüntetését szenvedte el. Ez az örömhír az, ami teljesen átforgalmazta Onézimosz életét, s így valóságosan is Pál újszülött gyermeke lett.

Ilyen előkészítés után tudja meg végre Filemon, ki-ről is van szó. Az Onézimosz gyakori rabszolgánév volt,

amely a görög nyelvben annyit jelent, hogy 'hasznos', és Pál egy szellemes szójátékkal ajánlja őt urának: amikor Filemontól megszökött, nevének jelentése ellenére haszontalan (ἄχρηστος) volt, most azonban, miután megtért, igazán Onézimosz, igazán hasznos (εὐχρηστος) ember lett belőle mind Filemon, mind Pál számára. Cserhádi Sándor kommentárjában rámutat e nyelvi játék kettségére: ha ugyanis az itacizmus szerint itt az é-t i-nek ejtjük, akkor a két szó 'Krisztus nélkülit', illetve 'keresztényt' jelent.

Pál és Onézimosz kapcsolata oly szorossá vált, hogy az apostol a szökött rabszolgát önmaga részének tekinti, s mint saját szívét, legbensőbbjét (σπλαγχνά) említi, sőt mint Filemon lehetséges helyettesét látja az apostol körüli szolgálatban.

Pál azonban nem tartaná magánál Onézimoszt anélkül, hogy erről ne kérdezné meg Filemont, hiszen ha ezt tenné, úgy tűnhetne, kényszeríti, hogy megtegye ezt a szívességet. Pál szándékosan nem mondja ki, hogy szerinte mi az a jó (megint az ἀγαθὸν kifejezés), mert célja, hogy Filemon szabad akaratából hozza meg az Onézimosz számára kedvező döntést, de meggyőzése érdekében még két további érvet hoz fel.

Egyfelől arra utal, hogy Onézimosz ideiglenes szökése Filemontól talán az isteni gondviselés miatt történt (ezt fejezi ki az ige passzív alakja is: ἐχωρίσθη, szó szerint: 'elválasztatott tőle'), azért, hogy később hit és szeretet által örökre hozzákapcsolódjon, de most már nem pusztán úgy, mint rabszolga (habár még mindig az), hanem mint rabszolgánál több (ὑπὲρ δούλου), mint keresztény testvér.

Másfelől, ha Pál is testvérenek tekinti Onézimoszt megtérése óta, ez még inkább kell hogy Filemonra vonatkozzon, akihez Onézimoszt immár kettős kötelék fűzi: a jog, a rabszolgai kötelék s az Úr, a kereszténység.

Az igehirdetés felé

Amikor ezeket a sorokat papírra vetem, épp a Föld napját ünnepeljük. Gyermekkorom lázas rajzóriai készülődései jutnak eszembe, amikor transzparenszeket készítettünk Földünk megmentése érdekében, s bizony értetlenül álltunk a rejtély előtt, hogy miért nem hagyjuk abba haladéktalanul környezetünk szennyezését, amikor már évtizedek óta tudjuk, hogy az rossz. Miért nem szüntettük meg egyik napról a másikra egy ilyen kártékony rendszert?

Akárcsak a környezetszennyezés problémáját, a rabszolgaság kérdését sem lehetett pár tollvonással megoldani, s maga Pál apostol sem véletlenül hallgat a rabszolgaság intézményéről, hiszen az az akkori társadalom egyik alappillére volt. Ha ilyen helyzetben a kereszténység nyílt lázadásra biztatta volna a rabszolgákat az elnyomók ellen, az minden bizonnyal katasztrófához vezetett volna.

Sokan ennek ellenére mégis az apostol szemére vetik, hogy miért nem lép fel erősebben a rabszolgaság intézménye ellen. Ő azonban e helyett, akárcsak a többi levelében, itt is egy rendezetlen dolog miatt emel szót, ez esetben két ember rendezetlen ügye miatt.

Pál „megoldása” az, hogy két elkeseredett ember, a felbőszült rabszolgatartó és a szökött rabszolga közé áll, s igyekszik szem előtt tartani mindkettő szempontjait, hogy – a világi keretek között lehetetlennek tűnő – megbékélést és kiengesztelődést szolgálja azáltal, hogy mindkettőjüknek meg akarja mutatni, mi a „jó”, vagyis mi az Isten akarata.

Pál a rabszolga és gazdája között állva magára veszi mindazt a fájdalmat, amelyet egy ilyen tönkrement kapcsolat jelent, ahogyan Krisztus tette, aki Isten és az ember közé állt, magára véve az ember bűnének és Isten fájdalmának terhét, s ezáltal maga lett a megbékélés és a kiengesztelődés útja. Pál e levelében nem is tesz mást, mint Krisztust imitálja, vagy ahogyan N. T. Wright anglikán püspök fogalmaz: „Pál Krisztussá lett Filemon és Onézimosz számára.”

„Krisztusban tehát (...) nincs szolga, sem szabad (...) mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban” – olvassuk a Galatákhöz írt levében (3,28). Aki Krisztusé lett, az attól fogva más szemmel tekint mindenre, ami ebben az életben és a világban körülveszi, és szívében is másfajta értékrend alakul ki. A Krisztussal való közösség új kapcsolatot hoz létre a keresztények között is. Ők immár egy test tagjaivá, testvérekké válnak Krisztusban, és ez a kapcsolat megelőz minden más e világi kapcsolatot.

Miből lesz a cserebogár?

A Filemon-levél keletkezése után csaknem ötven évvel Ignatioszt Antiókiából Rómába vitték, hogy kivégezzék. Útközben levelet írt Efezusba, hogy az ottani püspök jószágát megköszönje. S mi volt a neve ennek a püspöknek? Onézimosz. Mi több, Ignatiosz ugyanazzal a szójátékkal illeti őt, mint egykor Pál: „Krisztusnak hasznos”. Tehát nem kizárt, hogy az egykor szökött rabszolgából idővel Efezus püspöke lett.

Ha ez igaz, akkor ez megmagyarázza, hogy e rövidke levél miért került a kanonikus iratok közé, mert a páli levelek első összegyűjtése Efezusban történt az 1. század végén, amikor ott Onézimosz volt a püspök. Az ő javaslatára vehették fel ezt a levelet a páli gyűjteménybe, mert tudatni akarta a világgal, hogy bár ő szökött rabszolga volt, megújult életét Pálnak és Krisztusnak köszönheti.

Vajon Onézimosz valóban Efezus püspöke lett? Teljes bizonyossággal ezt nem állíthatjuk. Ha viszont igen, akkor ebben a levélben az ősegyháznak egy csodálatos kegyelem-bizonyítéka az igehirdetési alapigénk.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- CSERHÁTI Sándor 1978. *A kolossébeliekhez és a Filemonhoz írt levél*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.
- GÉMES István 2012. „...saját kezemmel írom: Pál”. *Tanulmányok Pál apostol teológiájához*. Ordass Lajos Alapítvány, Budapest.
- HAVENER, Ivan OSB 1995. 1. és 2. *Tesszalóniki, Filippi, Kolosszei, Efezusi és Filemonhoz írt levél*. Korda–Bencés, Kecskemét–Pannonhalma. /Szegedi bibliakommentár, Újszövetség 8./
- MAGASSY Sándor (id.): *Perikópák*. Magánkiadás.
- MAYER, Bernhard: *Filippi levél, Filemon-levél*. Szent Jeromos Bibliatársulat, 1999.
- NAGY István 1995. *Az Újszövetség könyveinek ismertetése*. Nagykőrös.

■ ASZTALOS RICHÁRD

Tallózó

„...testvérekké válnak Krisztusban, (...) és ez a kapcsolat felülmúl minden más kapcsolatot, mint például úr és rabszolga kapcsolatát. Ez a keresztyén lét azonban nem szünteti meg automatikusan a többi kapcsolatot, bár idővel bizonyára érintheti azokat.” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség*. Korda–Bencés)

„...textusunkban nincs utalás a rabszolgaság intézményének felszámolása, illetve megtartása mellett. A levél egy rendezetlen helyzetre utal, s ebben a tekintetben nem különbözik Pál többi levelétől, ahol ugyanis szintén egy sor rendezetlen helyzet kerül szóba. (...) *nem lehet az Úrnak szolgálni életviszonyok alapvető rendezetlensége mellett*. Ez (...) nemcsak Onézimusszal kapcsolatban, hanem Filemont illetően is kiviláglik a textusból. (...) Öntévesztő illúzió azt képzelni, hogy az Egyház elsőrendű feladata a társadalmi és szociális kérdések megoldása. Ez még akkor is így van, ha természetesen Isten Népe nem lehet érzéketlen a szociális feszültségek és társadalmi igazságtalanságok kérdéseiben.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Az örökre kifejezés az *aiónion* szó fordítása, ami jelentheti azt, hogy folyamatosan ebben az életben, de azt is, hogy örökre a mennyben.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Az a rabszolga, aki visszatért Filemonhoz, jobb rabszolga volt, mint az, aki megszökött. Azt mondják, hogy az újszövetségi időkben a keresztyén rabszolgák drágábbak voltak a piacon, mint a többiek. Ma is igaznak kell lennie, hogy a keresztyén alkalmazottak értékesebb dolgozók, mint a hitetlenek.

(...) *Az Újszövetség (...) közvetlenül nem avatkozik bele politikai vagy társadalmi rendszerekbe, hanem olyan alapelveket fektet le, amelyek mélyrehatóan befolyásol-*

ják ezeket, és engedi, hogy azok beleivódjanak a közgondolkodásba.

Az erőszakos forradalom nem biblikus út a társadalmi gonoszságok helyrehozatalára. Az emberi embertelenség oka saját bukott természetében rejlik. Az evangélium a *baj gyökerét* veszi célba, és új teremtést kínál Krisztus Jézusban.” (William MacDonald: *Ó/Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Boldogok, akik tudnak elhallgatni és meghallgatni, mert sok barátot kapnak ajándékba, és nem lesznek magányosak.

Boldogok, akik jóindulattal értelmezik mások botlásait, akkor is, ha naivnak tartják őket, mert ez a szeretet ára.”

Gyökössy Endre (1913–1997) református lelkész, pszichológus: *A Boldogmondások margójára*

„Az embernek megváltozik az élete, ha megváltoznak a gondolatai. Ha más töltést kap a gondolat, akkor más irányt vesz az akarat, a cselekvés, hiszen cselekedeteink: láthatóvá vált gondolataink. Ha pedig más irányt vesz a cselekedet, más irányt vesz az élet is – és így másképpen alakul és alakít.”

Gyökössy Endre

VERS

(*most már nem úgy mint rabszolgát, hanem rabszolgánál jóval többet: aki nekem is, de sokkal inkább neked, testi értelemben is és az Úrban is szeretett testvéred*)

Olov Hartman: *Testvériség*

Bábel tornyát építik
Rabszolgák kövekből.
A testvér szót nem ismerik.
Kyrieleison.

Le-föl járnak s idegen
Ember az embernek.
Elnézik egymást ridegen.
Kyrieleison.

E szó: testvér – megkopott.
Mint haszontalan kő,
Mit építő kéz eldobott.
Kyrieleison.

Míg egy ember rátalál
S látja: oszlopkő az
Az Úr házában s bizton áll.
Halleluja.

Mit mindenki újra hall
Akkor saját nyelvén,
A testvér szó s ez diadal.
Halleluja.

Isten Lelke mint a szél
Átfúj a világon,
Nincs oly hely, hova el nem ér.
Halleluja.

Bábel tornya leomol
S a testvériségnek
Kihajt ága a rom alól.
Halleluja.

ÉNEK

Scholz László: Úgy fogadd be a testvért, mint Krisztus téggedet! (EÉ 474)

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

- Jó lenne, ha így írna rólam is valaki, hogy az Úr szeretett tanítványa vagyok.
- Lehet, hogy rabszolga, de Jézussal szívemben szabad. Én is így vagyok.
- Fontos, hogy mindenkiért imádkozzunk: egymásért, népünkért, betegeinkért. Nem erőszakkal kell megoldani a kérdéseket, hanem Jézus Lelkével és lelkületével.
- Sokan tudnak Istennel való kapcsolatomról. De ha rossz hír ér, lelassulok. Észreveszik rajtam. Az Úrtól erőt kell kérni.
- Pál nem parancsol, bár megtehetné, hanem szeretetből kér. Ezért Filemon nem kényszeredetten, hanem szabad akaratából teszi a jót.
- Onézimosz haszontalan volt, most hasznos lett. Sosem mondhatjuk valakiről, hogy haszontalan. Nem tudhatjuk, mikor lesz hasznossá.
- Fontos meglátni, hogy az Úr előbb szeretett minket, mint mi őt, és Fiát előbb küldte, mint ahogy bűnbe estünk. Hogy idején kész legyen a segítség.
- Mennyire megváltozhat az ember a megtérése után! Most Filemon képes megbocsátani a szökött rabszolgának és testvérként tekinteni rá.
- A kereszténység nem forradalmi mozgalom. Nem forgatja föl a társadalmat, hanem a meglévő kere-

tek közt másképp, szeretetben él. És ezzel bármelyik rendszer mássá lehet.

- Isten szabadságot ad, hogy válasszunk a jó és rossz között. Ha őt választjuk, szabadok vagyunk. Figyelmeztet, hogy melyiket, a jót válasszuk.
- Sokan a mai világban, akik szabadnak érzik magukat, a szenvedélyek megkötözöttségében élnek.
- Filemon nem tudta vagy nem akarta megérteni a helyzetet? Ha hívó volt, miért kellett Pál kérése? Filemon nem hívó rabszolgája hogyan került menekülés közben Rómában, abban a hatalmas városban Pál apostolhoz? Vagy Onézimosz már a házi gyülekezetben hallott Jézusról, és hitetlenül is őt kereste? Isten elől nem lehet elrejtőzni.

Ajánlott ének: „Szent, örök Isten”, EÉ 431.

Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap

▶ ApCsel 9,1–20

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

Saul megtérésének története az Apostolok cselekedeteinek kulcsjelenete, háromszor olvashatjuk más-más kontextusban (ApCsel 9; 22; 26). Ez a triplázás is mutatja, milyen fontos volt üzenete a korai egyház számára. Pál saját írásában is utal megtérésének történetére (Gal 1,13–17; 1Kor 15,8–10; 2Kor 11,22–33; Fil 3,5–7,9).

A küldetés

Az Apostolok cselekedeteinek 8–10. fejezeteit a misszió témája szervezi egységessé. Három különböző vezető személyiség – Fülöp, Saul, Péter – életének irányváltását ismerhetjük meg három találkozás történetében. A hívőt egy nem várt személyhez küldik, aminek hatására az megtér. Mindhárom esetben erősen hangsúlyos a szövegben, hogy mindez isteni útmutatás szerint történik egy angyal, a Lélek vagy az Úr szavára. Ennek eredményeképpen az egyházat az Úr arra vezeti, hogy nyíljon meg két külföldi (egy etióp és egy római százas) és megveszekedett ellensége, Saul előtt. A misszió isteni kezdeményezésre történik, nem a gyülekezet vezetőinek ötlete. Isten választ magának eszközt. A missziót nem Péter utasítására kezdik el (sem Fülöp Samáriában, sem Pál Damaszkuszban), de az egyház jeruzsálemi vezetőinek szerepe, hogy jóváhagyják a küldetésüket.

Transzformáció

Saul az Apostolok cselekedeteinek könyve először István kivégzésével kapcsolatban említi. Majd ő az, aki az üldözést mint valamilyen rendőri szolgálatot szeretné kiterjeszteni Jeruzsálem határain túlra is. Saul nemcsak Jézus tanítványait üldözi, hanem magát Jézust is. A szöveg szorosán összekapcsolja Krisztus földi testét, egyházát magával a feltámadott Úrral. Saul tehát rátalál arra, akit valójában üldöz. A mennyei fénybe burkolózva hangot hall: „*Én vagyok Jézus, akit te üldözöl.*” Jézus azonosítja magát tanítványaival, akik szenvednek az ő nevéért. Saul Jézus és tanítványa, István *üldözőjéből* hozzájuk hasonlóvá válik, ez Saul átváltozása. Amikor Saulnak Jézus azt mondja: *kelj fel, akkor a feltámadás szép igéjét használja: Támadj fel, ἀνάστηθι!* Új élet és új küldetés kezdődik ezzel. Pál átváltozása felidézti Jézus transzfigurációjának, színváltozásának jelenetét, amikor a hang és a fény Isten kinyilatkoztatását jelzi, s Jézust fenségében mutatja meg. Saul eredetileg is Damaszkuszba indult, hogy felkeresse az Urat; meg is találta az Urat, és parancsára valóban Damaszkuszba ért, de már nem gyűlölettől hajtva, hanem az Úr szavának engedelmeskedve. Az Úr nem lecserélte az úti célt és az elérni kívánt embereket, hanem a szándékot változtatta meg, átformálta a helyzetet.

A fény szimbóluma

A fény a damaszkuszi úton lehet csupán drámai elem, de a vakság és a szemek megnyílásának összefüggésében lehet a szabadítás szimbóluma. Lukács teológiájában Ézsaiás próféta nyomán fontos mondanivaló, hogy Jézus és szolgálatában Saul is Izraelhez és a pogányokhoz küldetett, amint azt egy szolgálóknak megfogalmazza: „*Én, az Úr elhívtalak az igazságért, én fogom a kezedet. Megőrizlek és benned ajándékozom meg szövetséggel a népemnek, világosságommal a nemzeteket. (...) Sokáig hallgattam, de most zihálva nyögök és lihegek, mint egy szülő asszony. (...) Van-e olyan vak, mint az én megbízottam, olyan vak, mint az Úr szolgálója?*” (Ézs 42,6.14.19) Ez a prófétai kép tükröződik Lukács evangéliumának elején is Simeon énekében, amint meglátja a gyermek Jézusban az üdvösséget (szótéria – szabadítás), a pogányok világosságát és Izrael dicsőségét. Saul megtérésének történetében szintén visszatérnek ezek az elemek: lihegés, világosság, vakság, kézen fogva vezetés, a nép és a népek, megbízás. Ahogy Damaszkuszban új látásra nyílik Saul szeme, úgy később Agrippa király és Feszusz helytartó előtti védőbeszédében így magyarázza az Úrtól kapott feladatát: „*...nyisd meg a szemüket, hogy a sötétségből a világosságra (...) térjenek (...). (...) semmit sem mondok azon kívül, amit Mózes és a próféták megjövendöltek: a Krisztusnak*

szenvednie kell, és mint aki elsőnek támad fel a halottak közül, világosságot fog hirdetni a népnek és a pogányoknak.” (ApCsel 26,18a.22b–23)

Saul és Anániás szabadulása

A 9. fejezet nem Saul megtérésének története, hanem Saul és Anániás formálódásának története. Az Úr nemcsak Saulnak, hanem Anániásnak is megjelenik, sőt Anániás esetében hosszabb a párbeszéd. Az Úrnak meg kell győznie Anániást azzal, hogy felfedi előtte, mi a célja Saullal. Az Úr hozzá létre köztük a találkozást, de ehhez mindkettejüknek változni kell. *Nemcsak Saul agresszióját kell leépítenie, hanem Anániás félelmét is le kell győznie, hogy az ellenségek megbékélhessenek.* Anániás félelme tükrözi a jeruzsálemi gyülekezet félelmét, akik nem hitték el Saulról, hogy tanítvány. A gyülekezetet megbénítja a félelem. A tanítványok nincsenek arra felkészülve, hogy engedelmeskedjenek az Úrnak, mert félnek üldözőiktől. Ebben mutatkozik meg a célját tévesztett félelem, amely jobban féli az üldözőt, mint Istent. Isten munkája olyasmiben nyilvánul meg, ami meghaladja az emberi elvárásokat. Szemünkben a jövő a mindennapi tapasztalatok alapján kiszámíthatónak tűnik. Isten azonban megsemmisíti az emberi terveket, és valami egészen váratlant tesz. Nemcsak Saul életében váratlan ez a fordulat, hanem az egyházat is felkészületlenül éri. Anániás burkoltan ugyan, de visszautasítja az Urat, arra hivatkozva, hogy Saul rossz ember, mert üldözi azokat, akik segítségül hívják az ő nevét. Az Úr szintén nevére hivatkozik, amikor kimondja Saul küldetését: *elviszi nevedet a pogányoknak, s szenvedni fog nevedért.* Tehát Saul Isten tervében nemcsak apostollá lesz, hanem a kijelentés előrevetíti Pál útját úgy, ahogy a könyv későbbi fejezeteiben megismerjük, üldöztetésben, szenvedésben, hitvallásban királyok és törvényszék előtt. Pál később, amikor elhívásának történetét ő maga mondja el, arra a kijelentésre hivatkozik, amelyet az Úr nem közvetlenül neki, hanem Anániásnak mondott. Anániás küldetése, hogy elmondja Saulnak, mit kell tennie. Saul élete nem egy átlagos keresztény életeként rajzolódik ki ebben a kijelentésben. A lukácsi teológiában az ἐκλογή, kiválasztott kifejezés csak ezen a helyen fordul elő: „*...választott eszközöm ő*” (9,15b). Ez a kifejezés is azt mutatja, hogy az Úr különleges szerepet szán Saulnak.

Saul teljes kiszolgáltatottságát fejezi ki a vakság képe, ahogy társai kézen fogva vezetik Damaszkuszba, ahol étlen-szomjan várja, hogy az Úr ígérete szerint megmondják neki, mit kell tennie. Saul pedig, amint megkeresztelkedett és evett, azonnal hirdetni kezdte a rábizott üzenetet. Szenvedéssel teli sorsa igehirdetéséből következik. Saul megbízólevelének köszönhetően hivatalos úton volt Damaszkusz felé; amikor a zsinagógában prédikálni kezd, akkor elárulja küldetését, hitehagyóvá válik. Szembe-

fordul vallási vezetőinek tekintélyével, amikor kimondja azt a hitvallást, amely egyértelműen meghatározza az új utat: Jézus az Isten Fia.

Szabadulás az agresszió és a félelem kötelékéből – igehirdetési vázlat

Anániás félelmének börtönében

Egyre sötétebb színben tűnnek fel az ellenségképeink, a rossz emberek. Hihetetlennek tűnik, hogy a gyülekezetben lenne a helye egy-egy ilyen erőszakos természetű, hírhedt ateistának. Sok mindent hallottunk már róluk. Nehezen tudom elképzelni, hogy megtegyem az első lépést az ellenségem felé. Éppen hozzá küldesz, hogy nyissam fel a szemét?

Saul agressziójának börtönében

Aki nem azt gondolja, amit én, az veszélyes a társadalomra. Bármire képes lennék az igaz tanítás nevében. Nekem van igazam. A gonosztevőket legjobb lenne kivégezni, nem lenne több gond velük. Aki lop, annak le kellene vágni a kezét, majd megtanulná, hogy nem szabad. Egy évnyi átnevelő tábor mindent megoldana, kerülne csak a kezem közé, én embert faragnék belőle!

Felszabadító találkozás

A Jézussal való találkozásban Saul teljesen kiszolgáltatott lett, összeomlott egész addigi élete. Vakon imádkozik, s tudja már, hogy jönni fog valaki. Szüksége van Anániásra, hogy megerősödjék. A tanítvány Jézus biztatására erőt vesz félelmében. Anániás nem a múltjával szembesíti Sault, hanem a jövőjét tárja fel előtte, úgy, ahogyan azt Isten látja. Saul szeme megnyílik. Az új közösségben megerősödvé Krisztus képére formálódik, beteljesíti Isten vízióját.

Felhasznált irodalom

MUSSNER, Franz 1984. *Apostelgeschichte*. Echter, Würzburg. /Die Neue Echter Bibel. Kommentar zum Neuen Testament mit der Einheitsübersetzung 5./ 54–58. o.

TANNEHILL, Robert C. 1990. *The Narrative Unity of Luke-Acts. A Literary Interpretation*. 2. köt. Fortress Press, Minneapolis. 113–124. o.

■ BOLBA MÁRTA

Tallózó

„A Júdától való Dávid Fia ekkor majdnem azt kérdezi a benjáminita Saultól, amit Dávid kérdezett az őt üldöző Saul királytól.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...a megtérés nem az ember vágyakozásával és istenkeresésével kezdődik, hanem azzal, hogy Isten »útját állja«, megszólítja (...), összezúzza terveit, és nyilvánvalóvá teszi kiszolgáltatott voltát. (...) A »megtérés« lényegét tekintve Isten titka marad; csak az derül ki, hogy csendesség és imádság nélkülözhetetlen módon kapcsolódik hozzá. (...) Isten a megtérés érdekében embereket mozdit meg. (...) Lukács (...) ábrázolja az isteni teremtő erőt, amely egyrészt a semmiből hozza elő a Krisztus-hitet, tanítvánnyá tévén a legádázabb ellenfelet is; másrészt legyőzi azt a bizalmatlanságot, ami azért támadt a hívek szívében, (...) mivel ezt a »pálfordulást« kizártnak tartották. (...) Ribár János (...) Az »Én vagyok« kitétel Krisztus Jézus istenfűségének egyértelmű megjelölése és a fényesség »jelének« pontosító értelmezése. Saul a »jelet« még nem érti, a »szót« azonban már megérti!” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„A Pál lelkében olyasvalami ment végbe, mint az anyalúgban, mikor egy külső, ún. tengelyhatás meglöki. Viharos gyorsasággal megtörtént a kristályosodás a benne rejlő eleve elrendelt törvények szerint.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„...különbséget tesznek a hallani ige »hallották« és a »meghallották« (megértették) előfordulása között. A 9,7-ben a »hallották« szerepel, a 22,9-ben pedig a »meghallották.« (A *Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„[M]ennyit kell szenvednie: A kezdő gar a messiási szenvedés parancsát úgy alkalmazza Pálra, hogy az közvetlen következménye annak, hogy hitvallónak lett kiválasztva. (...) Ananiás tiltakozását így iróniával csendesíti le: a kérlelhetetlen üldöző lesz majd, akit kérlelhetetlenül üldöznek.” (*Jeromos-bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Az, hogy (...) üldözőjéből a legnagyobb misszionárius válik, megmarad emberileg megmagyarázhatatlan csodának. (...) *Szentlélekkel* betöltötté lenni, ebben jut minden megtérés a céljához.” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*választott eszközöm ő...*)

„Minden embertől megkövetelek annyi emberi méltóságot, hogy be merjen lépni azokba a palotákba, amelyekben nemcsak a kiválasztottak emléke él, hanem maguk a kiválasztottak. Nem kell arcátlanul előrenyomakodnia, és ne erőszakolja rájuk rokonságát, de legyen boldog minden pillanatáért, amelyben meghajol előttük, legyen nyílt és bizakodó, és mindig több, mint egy szo-

balány; mert ha nem több, akkor soha nem jut be. És épp az a szorongás és az a szükség segít majd neki, amely a nagyokat megkísérti, mert különben, ha van benne egy kis mersz, csupán jogos irigységét váltanák ki. És ami csak távolról tűnhet nagyoknak, amit üres, átlátszó frázisok segítségével akarnak felnagyítani, azt az ember maga semmisíti meg.”

Søren Kierkegaard (1813–1855) dán teológus, filozófus

(...együtt volt a damaszkuszi tanítványokkal)

„Ha valaki teljesen megosztja egy embercsoport életét, sokkot kap, mert ebben a sorsközösségben, a testvériesen megosztott kockázatokban és a hasonló életmódban fölfedez valamit, amit eddig nem sejtett... Mi azelőtt a munkásvilágot »kívülről« ismertük, könyvekből, statisztikákból, esetleg aktív keresztény dolgozók beszámolóiból, egyházunkat pedig belülről. De amikor elmentünk munkásnak, akkor belülről ismertük meg a munkásvilágot, és egy csomó apró, látszólag semmitmondó esemény mély hatást tett ránk, például egy rosszul megkent talicska... Gyakran felkerestek igen jóakarátú fiatal lányok, és azt mondták: »Én nem akarok szerzetesnő lenni, mert azok túlságosan különböznek a többi nőtől. Én olyan akarok lenni, mint a lakótelep legszerencsétlenebb asszonya. Hasonlítani akarok a lakótelep legszerencsétlenebb asszonyához.« Akkor így feleltem nekik: »Hát ez csodálatos, hogy olyanok akartok lenni, mint a lakótelep legszerencsétlenebb asszonya. De hogy fogjátok ezt elérni? Először is menjetek férjhez, mert ezek a nők férjnél vannak; de mindenképpen rossz férjet keressetek, mert ha jó férjet találtok, sohasem lesztek szerencsétlenek, hanem annak rendje és módja szerint szerencsések! Találjatok hát magatoknak egy rossz férjet, olyat, aki iszik, aki ver titeket, aki egyik gyereket csinálja nektek a másik után, az abortuszokat is beleszámítva... de még ha így jártok is, akkor is kételkedem benne, hogy ti lesztek a lakótelep legszerencsétlenebb asszonya: az ugyanis nem a saját választásából szerencsétlen... Nem, én soha nem fogok hasonlítani a braziliai szegényekhez, akik szegényen születtek. Még ha anyagilag olyan szegény lennék is, mint ők, enyém lenne a hit egésze, a kultúra minden kincse, mindaz, amit nem tudok kiirtani magamból. A hasonlóság közössége zsákutcába torkollik.«”

Jacques Loew (1908–1999) domonkos szerzetes,
a munkáspapok mozgalmának egyik
alapítója (tizenkét évig volt dokkmunkás)

(...azért küldött, hogy újra láss)

„Raszkolnyikov, mihelyt megpillantja Szonjánál az Evangéliumot, arra kéri, olvassa fel neki Lázár feltámasztásának történetét (...). Itt elmondhatja gyötrelmes igazságát

önmagáról, azt az igazságát, amellyel Isten világába jött. Ám mindezt csak attól az Evangéliumtól várhatja, amelyet Szonja olvas, attól, amelyet a tudomány és Tolsztoj még nem rövidített le, nem dolgozott át. Attól az Evangéliumtól, ahol többek között megmaradt Lázár feltámasztásának története, sőt ahol a teremtő csoda hatalmas erejét szimbolizáló történet értelmet ad más titokzatos szavaknak is, melyeket szegényes, euklidészi eszünkkel felérni nem tudnánk.”

Lev Sesztov (1866–1938) orosz származású
francia író: *Dosztojevszkij és Nietzsche*

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Jól ismert történet Pál megtéréséről. A „pálfordulás” kifejezésünk is ösztönzi a mögöttes történet alaposabb megismerését.

Különös az Úr választása: éppen a keresztények legelkötelezettebb ellenfelét és üldözőjét, ráadásul komoly hatalommal rendelkezőt szemel ki magának. Legtöbbször el sem tudjuk képzelni, hogy egyik térfélről emberek átkerülhetnek a másikra. Ahogy azt sem tudjuk elképzelni, hogy Jézus evangéliumának, a Szentlélek munkájának milyen fokú meggyőző ereje van.

Bátorítson minket reménységre ez az ige, éppen azokkal kapcsolatban, akiket mi megszólíthatatlannak gondolunk.

Húsvét után is a Jézussal való valóságos találkozás teremti a hitet. Igénkben nem a látás révén jön létre a találkozás, hiszen éppen ezt a képességét veszíti el Saul a fényességben. De hallja a hangot. Ugyanennek a szónak, igének, megbízásnak lesz engedelmes eszköze Anániás. Nem lehet véletlen, hogy éppen Pál hangsúlyozza a Római levélben: a hit hallásból van. Bátorítson minket ebben a túlságosan is látványokra koncentráló világban: Isten szava új életet teremtő ige.

Meghökkenő, ahogyan Anániás ellenállását is lefegyverzi Isten szava. „Választott eszközöm” – hallja Saulról Anániás, és ez felülírja a főpapoktól kapott, erőszakra is felhatalmazó írást meg a saját félelmét, fenntartását is. Milyen szépen von bele Isten bennünket a saját tervébe: valamilyen módon közünk lehet egymáshoz a hitünk formálódásában is.

Saul esete nagyon erősen meghatározza a megtérésről való gondolkodásunkat. Mindig azok a „népszerű” megtérők, akik hasonlóan nagy ívű utat járnak be, megrázó erejű történésről számolnak be. Az igazán lényeges mégsem a megtérés módja. Maga Pál beszél a mélységeink ellenére megsokasodó isteni kegyelemről. Ez a döntő minden életváltozásban, legyen bár viharosan látványos vagy csendesen elrejtett átforgalmódás.